

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Jansen, Leonard

Coloniæ Agrippinæ, 1725

Ex Tractatu De Jure Et Justitia.

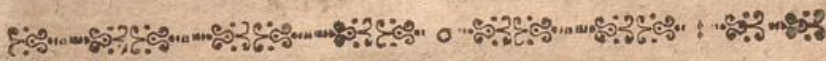
urn:nbn:de:hbz:466:1-39911

Quod iidem etiam extendunt ad subscriptionem decreti de exigendo iniquo tributo, quod non videtur admittendum, eò quòd subscribere tributo iniquo sit approbare & confirmare grave alterius peccatum, imò est reale mendacium; subscribens enim in facto testatur ejusmodi tributum esse justum, ideo enim exigitur subscriptio: Non tamen tenetur ad restitutionem; quia, ut dictum est, Princeps & subditi non sunt invitati.

19. 15. Ex causâ justâ licet usurario aut injustum bellum gerenti pecunias mutuo dare, eundemque in numerando, computando, transpor-

tando juvare, quia hæc omnia remotè se habeat ad peccatum usurarii, non tamen licet nomine usurarii contractum usurarium inire, quia hic habet speciem rapinæ; sicut ergo nomine alterius non licet aliena rapere, sic nec inire contractum usurarium nisi excuset extrema necessitas, de qua alibi.

16. Excusantur, qui ex gravi^{20.} causâ, ad lucrandum v. g. panem, jutant ædificare vel restaurare Synagogas Judæorum, vel templa hæreticorum; nam quamvis illa templa serviant ad malum finem, scilicet cultum falsum, tamen ædificatio ad illud se habet remotè.

E X

TRACTATU DE JURE ET JUSTITIA, CASUS XXI.

De Natura & divisione juris ac justitiæ.

A Mon Princeps à Cambfore suo sub pensione annua suscipit pecuniam. 6. Solutionem vel differt, vel omnino negat, sub pretextu communis necessitatis, ibid. quam tamen postea in usus

privatos vel superfluos impendit, & quia Cambfor his offensus debitam Principi reverentiam negat, seque communibus civium oneribus subtrahit, Princeps in poenam etiam pradia ei adimit, & in bonum commune con-

ver-

vertit, convertit. 7. Tandem ut ab illius protestationibus liberetur, illum quamvis artis bellicae ignarum cohorti militari praeficit, ut primus in acie primus pereat. 8. Pro resolutione.

QUÆRES I. Quid & quotuplex sit jus?

1. R. I. Jus variè accipitur, aliquando pro scientia juris, sic qui novit leges, dicitur juris peritus, quandoque pro ipsis legibus & sic dividitur in jus naturale & positivum, in jus Canonicum & civile, jus autem hic significat liberam & legitimam facultatem disponendi de re aliquâ, licitè ab alio non impedibilem; dicitur primò legitima facultas, id est, facultas disponendi conformiter legibus iustitiæ; nam contra leges de realiquâ disponere non est juris, sed violentiæ & iniustitiæ; dicitur secundò ab alio non impedibilis, quia jus activum, de quo hic sermo est, fundat in aliis obligationem jus illud non impediendi, quia vocatur jus passivum seu debitum præstandi vel omittendi aliquid, ut juri activo alterius satisfiat.

2. R. II. Jus præcipuè dividitur in jus in re, & ad rem, *jus in re* seu reale est, quo ipsam rem habeo mihi obligatam, ut eam apud quemcunque detentorem repetere possim, *jus ad rem* seu personale est, quo non res ipsa sed persona aliqua mihi ex delicto, vel contractu obligata est aut rem aut pretium ejus tradere; *jus in re* fundat actionem realem, per quam ipsam rem repeto, & mihi

vendico: *Jus ad rem* fundat actionem personalem contra personam ex contractu vel delicto obligatam, ut si vendas equum Titio, & hic non soluto pretio iterum vendas & tradas eum Sempronio, non habet amplius jus in re seu actionem realem repetendi ipsum equum, qui pleno jure transit in Sempronium; sed actionem personalem non contra Sempronium, qui nec ex contractu nec ex delicto tibi est obligatus, sed contra Titium, qui obligatur tibi pretium equi extolvere ex contractu emptionis.

3. R. III. Jus aliud vocatur *jurisdictio* & est potestas authoritativè disponendi de subditis in eorum utilitatem, aliud *proprietas* seu dominii, estque potestas disponendi de re aliquâ tanquam suâ; jus dominii iterum aliud est perfectum, aliud imperfectum, *perfectum* est facultas disponendi ad omnem usum sibi possibilem authoritate propria, vendendo, oppignorando, elocando, donando &c. dominium *imperfectum* est facultas disponendi tantum ad aliquos usus: Species dominii imperfecti sunt *ususfructus*, *usus*; ususfructus est jus utendi simul & fruendi re alienâ salvâ ejus substantiâ, ad usumfructum pertinent feudum, emphyteusis &c. Usus est facultas tantum utendi re alienâ v. g. habitandè in domo absque eo quòd eam alienare vel fructus elocationis percipere possim.

QUÆRES II. Quid & quotuplex sit iustitia? R. I.

4. *¶* I. *Justitia proprie dicta est constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*, magis theologicè est habitus inclinans ad ponendam æqualitatem inter jus activum unius & passivum alterius, æqualitas autem hæc consistit in eo, quòd alicui tantum detur quantum justè potest exigì, estque objectum formale quod virtutis justitiæ, objectum autem formale quo seu motivum justitiæ est honestas hujus æqualitatis v. g. numeratio pecuniæ objectum materiale remotum est ipsa res æqualiter debita v. g. pecunia.

5. *¶* II. *Justitia præcipuè dividitur in legalem, distributivam & commutativam, legalis dicitur quæ ponit æqualitatem inter jus altum, quod tempore necessitatis in bona & labores civium habet respublica, & jus passivum seu debitum legale quod habent subditi ut tempore necessitatis subveniant reipublicæ; justitia distributiva est virtus ponens æqualitatem inter jus activum quod habent subditi ut recipiant bona & dignitates reipublicæ juxta proportionem meritorum, & debitum reipublicæ vel Principis, ut tribuat præmia vel officia dignioribus. Justitia commutativa ponit æqualitatem inter partem & partem reipublicæ seu inter privatum & privatum vel quasi privatum, quia etiam integræ communitates possunt inire contractus per modum privatorum vel inter se vel etiam cum uno ex subditis, & sic*

R. D. Jansen Pars I.

contrahentes obligabuntur ex justitia commutativa, nam ut contrahentes non exercent jus altum neque justitiam distributivam, ut patet ex his.

Ad Casum *¶* imò: Inter Principem suscipientem pecuniam & Cambforem intercedit sola justitia commutativa, quia ineunt contractum censûs, omnis enim contractus fundatur in justitiâ commutativâ, contra quam peccat Princeps injustè differendo solutionem, cum onere compensandi omne lucrum cessans & omne damnum emergens. 2dò: Princeps potest imò in communi necessitate tenetur à subditis subsidium exigere, servatâ tamen proportione ad cujuslibet facultates, ut dicetur suo loco, quod si Cambfor nollet quotam suam contribuere, posses Princeps pensionem ei debitam pro rata huc impendere & hoc faciendo exercet actum justitiæ tum legalis, tum commutativæ; nam Princeps quâ superior & caput communitatis tenetur ex tacito pacto, quâ pars vel membrum communitatis tenetur ex justitia seu debito legali procurare bonum commune eo modo quo potest, econtra si Princeps illa subsidia non convertat in necessitatem communem, sed ad privatos vel superfluos usus, peccat contra justitiam legalem & commutativam, teneturque ad restitutionem non ob læsam justitiam legalem sed ob læsam tacitum contractum de procurando

Q

7. rando bono communi. 3. Quamvis Campfor justè his offendatur, tamen obinde reverentiam debitam Principi negando peccat contra charitatem & honorem Principi debitum, subtrahendo se communi civium oneri peccat contra justitiam legalem, quare Princeps ei salvo tamen moderamine prædia in pœnam justè adimit, adimendo exercet justitiam vindicativã, quæ juxta communiorè est quarta species justitiæ, quatenus scilicet intendit æqualitatem inter pœnam & delictum, etsi simul intercurret aliæ justitiæ, tum commutativa quatenus ex officio & quasi contractu tenetur malos punire, bonos præmiare, tum legalis quatenus

ut pars reipublicæ tenetur ejus bonum procurare pro qualitate officii putida membra amputando, secundo &c. 4. Princeps hominem ignarum artis bellicæ præficiens cohorti peccat contra justitiam distributivam, quæ exigit talia munia imponi capacioribus: exponere autem aliquem primum in acie in quâ videtur certò occidendus, per se loquendo principii licitum est, cum unus ex militibus debeat esse primus; dico per se, nam si hoc fiat ex privata vindicta uti videtur hic fieri, est homicidium, si fiat ob commissum crimen ad vindictam publicam est actus justitiæ vindicativæ.

8.

CASUS XXII.

De modis acquirendi rerum dominium.

B Artholus quærit. 1. Quot modis res acquirantur. 2. Quid de animalibus mansuetis custodiam egressis. 3. Sylvestribus. 4. Apibus, columbis. 5. Piscibus. 6. An venatio sit prohibita clericis. 7. An Princeps possit eam prohibere omnibus. 8. An tunc debeat stare pro damno per feras causato. 9. Quid de venantibus contra prohibitionem. 10. Quid si unus feram vulneravit. 11. Quid de gemmis & lapillis in litore mari vel flumine. 12. Fodinis. 13. Sylvis, pascuis. 14. Rebus derelictis. 15. 16. 17. 18. Theauris.

19. Quid de accessione per nativitatem, alluvionem &c. 20. Per industriam. 21. Mixtionem, confusionem. Pro resolut.

QUÆR. I. Quot modis acquiri possit rerum temporalium dominium?

22. Variis. 1. Per contractum dominii translative, donationem, emptionem, mutuum, &c. De quibus suo loco. 2. Per præscriptionem, de quâ Cal. seq. 3. Per inventionem, de quâ Cal. 45. n. 8. & inf. n. 17. 4. Per accessionem. 5. Per occupationem de quibus in præfenti, est autem occupatio rei vacantis vel derelictæ corporalis apprehensio cum animo eam habendi

80

ut suam. Res vacantes dicuntur quæ nullum habuerunt Dominum & harum aliqua sunt animata, ut fera in silvis, pisces in aquis, aves in aëre, quæ acquiruntur venatione & piscatione, alia sunt inanimata ut gemma, lapilli in litore maris vel fluminum, res derelictæ vocantur quæ Dominum habuerunt, sed habere deserunt, ut missilia principum, thesauri dudum reconditi &c.

2. QUÆR. II. Quid circa occupationem animalium in genere?

R. Sequentia 1. Animalia mansueta & domestica quæ ex naturâ suâ non sylvescunt ut bos, ovis, canis, gallina, etsi custodiam Domini sui longius egressa fuerint non amittunt priorem Dominum, sed ubicunque reperta vel etiam ab incendio, naufragio vel lupo excepta Domino sunt restituenda. 2. Animalia sylvestria

3. fera, vaga, fiunt primò occupantis, ut ursi, cervi, apri, lepores, cuniculi, aves &c. *L. 1. ff. de acq. possess.* Manentque sub ejus dominio quamdiu in custodia coercetur, adeò ut omnis qui illa quovis modo è custodia extrahit furtum committat cum onere ea Domino restituendi; si verò è custodia emissa vel profuga consuetudinem redeundi amiserint (quod tunc censetur fieri si ter vel quater non redierunt nec facile recipi possunt) tunc tanquam sylvestria & communia iterum à quovis occupari possunt, quod idem dicendum est de apibus, si extra
4. conspectum Domini avolantes re-

cipi non possunt §. apum instit. De rerum divis. item de columbis, si columbarium per aliquot dies deseruerint; quocirca tamen attendenda est locorum consuetudo. Difficultas hic est, an liceat columbas meliori escâ propositâ vel aliis artificiis ex alieno columbario allicere, ut consuetudinem redeundi amittant, suppono enim columbaria seclusâ lege specialiter prohibente esse licita, ut probat *Molin. dis. 48. R.* Id per se non licere præsertim si accedat fraus ut si alliciantur proposito semine odorifero, vel aliis illecebris; nam quamvis animalia consuetudine redeundi omittantur, quamdiu tamen consuetudinem illam retinent, non licet ea allicere ad consuetudinem deserendam, sicut non licet ea irritare ut ruptâ custodiâ fugiant *Lugo d. 6. n. 43.* Si tamen absit fraus & columbæ suâ sponte ad alium redire desinant, & tuis ob meliorem escam commaneant, meritò te saltem ob communem consensum & consuetudinem excusant *Sylvius 2. 2. q. 66. a. 2. Less. c. 6. dub. 6. n. 28.* 3. Si custodia ferarum magnæ sit vastitatis & magis constituta ex natura loci quàm hominum industriâ ut cervi in magnis saltibus, pisces in stagnis & lacubus, ita ut captura existat difficilis & dubia, adhuc retinent naturalem libertatem ideoque fiunt primò occupantis *Covarruv. Molin. Laym. c. 3. l. 1. c. 5. n. 12.*

QUÆR. 3. Quid circa venationem?

Q. 2

R. Se-

5.

6.

- Re. Sequentia. 1. Venerari per se licitum est, prohibetur tamen clericis c. 1. & 2. de clerico venatore & in *Trid. sess. 24. c. 12. de reform.* Et adhuc magis religiosus per Clem. I. §. porro. hæcque prohibitio non intelligitur de venatione quieta, minime tumultuosâ cum retibus, laqueis & paucis canibus, sed de ea, quæ fit cum clamore, armorum equorumque strepitu *Castrop. Laym. n. 15. Eug. n. 51. Sporr. t. 6. c. 1. n. 156. Metzger t. 11. d. 27. a. 1. n. 6.* Imo clericum ex capite venationis tecluso scandalo non facile esse damnandum mortalis docet *Molina d. 44.* Et pœna suspensionis in clericos venatores per Concilium Aurelianense lata vel est usu abrogata vel non arguit culpam gravem, cum tantum sit ferendæ sententiæ.
2. Possunt quidem Principes in locis publicis sibi venationem reservare & aliis prohibere etiam ob solam recreationem, quia Princeps pro bono publico laborat, ideoque dignum est, ut ei recreationes debita ex publico retribuantur *Lesb. h. t. 4. de just. q. 6. a. 4.* Omnem tamen venationem in omnibus sui principatus locis prohibere nimis est durum, nec in jure nec sufficienti ratione fundatum; nam ad illorum recreationem sufficit, quod quædam loca illis reserventur *Sylv. l. c.* teneturque Princeps damna, quæ feræ ob prohibitionem multiplicatâ vicinis agris vel pratis inferunt resarcire, nisi Domini prædiorum ex contractu oneroso vel gratis consenserint *Molin. d. 27.* Ubi explicat modum restituendi & obligationem quam confessarii principum habent negandi eis absolutionem quamdiu efficax remedium adhibere nolunt, neque justa est prohibentium excusatio, quod forsitan permittant ferarum occisionem, quoties in alienos agros eruperint, quia non tantum tenentur hoc permittere, sed etiam operam dare ne subditi ex ferarum multitudine damnum patiantur, *Covar. ad reg. peccatum p. 258. Sylvius a. 2.* Simili modo graviter peccant & restituere tenentur, qui ad venandum egressi per suos famulos, equos vel canes damna inferunt alienis segetibus, prædiis &c. *Navarr. c. 17. n. 125. Angel. Sylvest. V. Venatio. 3.* Qui tempore indebito v. g. quando feræ sunt prægnantes, aut in fundo alieno contra prohibitionem Principis venantur, feræ quas capiunt suas faciunt nisi locus sit circumseptus, quia manent communes, peccant tamen sed plerumque tantum venialiter nisi grave damnum inferant segetes conculcando, sobolem ferarum extinguendo, vel abigendo, hæc enim ratione multum nocent, non autem quod capiant aliquas feras magni valoris, cum illæ ante captum non spectent ad Dominum fundi vel aliquem alium, sed sint nullius *Sylv. l. c.* transgressores justè puniri possunt, raro tamen pœnâ corporali vel capitali, nisi damnum illatum esset valde grave vel cum

10. cum contumaciâ aut quasi contem-
ptu continuatum. 4. Fera lethaliter
vulnerata ab uno ita ut mortaliter ef-
fugere non possit non est capientis,
sed ejus qui vulneravit & insequitur,
quia eam jam mortaliter cepit, & ita
habet praxi, si vulnus non est lethale
aut percussor deposuit animum eam
insequendi sit capientis: si fera à duo-
bus est vulnerata, dubitatur autem
an ex primo vulnere erat moritura,
dividenda est, si tuo laqueo irretita
certò evasisset, nisi alius tenuisset,
tota est tenentis, in dubio iterum est
dividenda; *Lugo, Sponer L. c.*

11. QUÆR. IV. Qualiter per occu-
pationem acquirantur res inanima-
tæ?

12. 1. Lapilli, gemmæ, uniones,
conchilia in mari vel flumine reperta
sunt primò occupantis ff. *de rerum
divis. s. lapilli*, dico occupantis non
videntis, nam si unus gemmam pri-
mò videat, alter verò priùs apprehen-
dat, erit apprehendentis non
autem videntis, idem est de insulâ in
mari repertâ nunquam inhabitata vel
dudum deserta. 2. Fodinæ lapidum,
cretæ, arenæ, salis, carbonum, tan-
quam pars vel fructus fundi perti-
nent ad fundi Dominum, idem jure
antiquo valebat de venis metallorum
argenti, auri &c. modò solent eas
Principes sibi reservare in usus publi-
cos ita tamen ut Domino fundi com-
pensetur damnum, quod inferitur
loco *Less. Laym. sup. Lug. Lug. n.*

13. 1061 3. Sylvæ vel pascua si sint sub

certo Domino sive alicujus privati
sive totius communitatis absque cri-
mine furti & obligatione restitutio-
nis ab aliis occupari vel defrustruari
non possunt, quoad ligna arida ta-
men domini non solent esse graviter
inviti maximè respectu pauperum.
Sylv. l. c. si subditi in sylvis ad suum
pagum vel communitatem spectan-
tibus contra prohibitionem ligna
cedant ad usus sibi suæque familiæ
necessarios, modò non faciant mag-
nam stragem, non peccant graviter
neque ad restitutionem obligantur,
quia sunt pars communitatis domi-
nium habentis, & ejusmodi leges re-
spectu subditorum plerumque sunt
merè pœnales *Salonius ad q. 62. a.*
3. Toler. l. 5. c. 20. Less. Azor p. 3. l.
5. c. 17. Econtra cædentes ligna vel
depascentes pascua communitatis
alienæ peccant mortaliter, nisi & alii
eorum sylvis & pascuis communibus
utantur damnumque mutuo com-
pensent vel ex praxi constet vicinos
contentos esse solâ multâ transgres-
soribus imponi solitâ. *Salon. Rodrig.*
p. 1. c. 38. Molin. Azor. Vasqu. Laym.
L. c. si respublica sylvam vel pascuum
commune alicui elocavit, subditi non
possunt absque furto ligna cædere
vel pascuis uti, quia locatarius jus
acquisivit ideoque est rationabiliter
invitus.

14. QUÆR. V. Quid circa res dere-
lictas & thesauros?

15. 1. Imò: res derelictæ vocantur,
quas Dominus non amplius vult esse

Q 3

è nu-

è numero rerum suarum, nec curat eas recuperare, etsi facile possit, unde patet res metu naufragii vel incendiū eiectas vel ex tali periculo ereptas non esse derelictas, nec fieri primò occupantis. *l. navigia Cod. de furtis*, quia Dominus ideo non abjicit quod habere nolit sed ut evadat vellerque recipere si possit, & si bona naufraga sint Christianorum, occupantes sub excommunicatione reservata in Bullâ Cœnæ ea restituere tenentur, nisi procul à fluctibus abrepta Dominus sciens ubi sint ea recipere non curet, vel tanta sit temporis longinquitas ex quo perditæ sunt, ut Dominus vel ejus hæredes non possint ea moraliter recognoscere nec aliquis sit qui sciat ad ipsos pertinere, tunc enim verè censentur derelictæ *Less. L. 2. c. 5. n. 67. Lugo n. 111. Haun. T. 5. n. 152. Sporr. n. 167. Croix. L. 3. p. 2. n. 90.*

15. *Re. II.* Circa thesaurum tenenda sunt sequentia. 1. Thesaurus in jure definitur, *vetus pecunia vel similes rei depositio, cujus non extat memoria*, sive in terra, muro, arbore, sive alibi reconditus fuerit, si extet rei memoria vel Dominus aut ejus hæredes cognosci possint, non est propriè thesaurus, nec est inventoris, sed Domino vel ejus hæredibus restitui debet; unde patet quid dicendum sit, si emisti vas tabaci, saccum lanæ hostibus ereptum in quo invenis aurum vel aliud pretiosum, si Dominus omnino ignoratur, ipsâ inven-

tione acquiris tibi thesaurum nec quidquam teneris venditori restituere; quia invenisti in re tuâ, nec venditor fuit Dominus thesauri nec eum tibi vendidit, utpote sibi ignotum, sed lanam tantum, cujus pars non est thesaurus latens, ideoque si non à te sed ab alio in tua lana reperiretur ex media parte foret inventoris; E-contra si scire possis quis aurum in lanâ deposuerit non sis Dominus auri, quia non est thesaurus, sed res aliena, tibi per errorem tradita. *Nec obstat*: quòd ignorans latere aurum per triennium bonâ fide saccum habueris, quia ignorans non possidet per consequens nec præscribit, vid. *Cal. 55. a. n. 7.* ubi dicam quod sciens latere in alieno agro vel sacco thesaurum illum absque injuriâ pretio ordinario emere possit. 2. Thesaurus sive casu sive ex proposito repertus in fundo quoad dominium utile & directum proprio totus est inventoris, nisi sit repertus arte magicâ vel à legibus reprobata, tunc enim post & non ante sententiam judicis cedit filco *L. 10. C. Tit. 15 Sylvius q. 66. a. 5. Lugo, Sporer L. c. 3.* Thesaurus casu repertus in fundo alieno ex mediâ parte debetur Domino fundi, & quidem ante sententiam, quia hæc constitutio non est in pœnam sed ex æquitate naturali; studio quæsitus & inventus cum consensu Domini totus est inventoris, sine consensu vel cum consensu fraudulenter obtento repertus totus debetur Domino *l. n. r.*

16.

170

17. *C. de Thefaur.* quia tamen lex quoad illam medietatem est pœnalis, integer thefaurus non debetur Domino nisi post sententiam iudicis
 17. *Sylv. Rebell. Less. Laym. sup. 4.* Si penes unum est dominium fundi directum, penes alium dominium utile, ut in fundo, emphyteusi, tunc thefaurus à tertio aliquo in tali fundo absque dominorum consensu quæsitus & inventus ex æquo inter utrumque Dominum dividendum est; si unus ex partialibus Dominis thefaurum invenit, tunc dimidium totius ad inventionem pertinet non minus quam si extraneus casu invenisset, alterum dimidium iterum dividendum erit inter utrumque usufructuarium scilicet & proprietarium *Sporer. n. 173.* excipiunt *Rebell. Molin. Metzger. a. 2. n. 7.* usufructuarium, quia thefaurus non est fructus fundi, multò magis excipiendus, qui fundum in locationem, commodatum vel pignus accepit, ita ut illis non plus debeat de thesauro quam illi qui in fundo planè alieno thefaurum cum vel sine consensu Domini reperit. 5.
 18. Thefaurus casu inventus in loco publico sub nullius proprietate constituto etsi sit sub dominio jurisdictionis ut Ecclesia, cœmeterium, forum, viæ publicæ, flumina, totus est inventoris, si ex industriâ sit inventus aut locus publicus. speciali jure proprietatis spectet ad Principem vel Magistratum, tunc dimidia pars erit fisci vel Ecclesiæ *inst. §. de rerum divis.*

Covarr. Bald. Less. Sylv. Sporer. l. c. 19.

QUÆR. VI. Quid & quotuplex sit accessio & qualiter per eam acquiratur dominium? R. Accessio est jus quo res aliqua ideo fit tua, quia rei tuæ tanquam præsuppositæ & principali accedit, alia est naturalis, alia industrialis; accessio naturalis fit primò per *nativitatem*, sic Dominus ancillæ fit Dominus prolis etsi pater sit liber, partus enim sequitur ventrem, Dominus pecoris fit Dominus foetuum, Dominus fundi fit Dominus arborum quæ in illo crescunt, nam accessorium sequitur principale *reg. jur. 42. in 6. 2.* fit per *alluvionem*, alluvio autem est incrementum quod alluente flumine uni prædio demitur, & alteri adjicitur, quod si fiat latenter & quasi insensibiliter dicitur *alluvio latens*, & pertinet ad eum cujus fundo adjicitur, si avulsio fiat per manifestum fluminis impetam, dicitur incrementum *patens* v. g. vis fluminis partem [intellige notabilem] de tuo prædio detrahit, & meo attulit, palam est eam tuam permanere nisi longiore tempore fundo meo adhæserit, arboresque quas secum traxit in meo fundo radices egerint, ex eo tempore censetur meo fundo acquisita *L. adeo §. planè; de acq. rer. dom.* Si nata fuerit insula vel flumen alveum mutet, alveus relictus aut nova insula accedit prædiis vicinioribus, nata in medio flumine fit communis iis, qui ab utraque parte fluminis prope ripam præ-

dia

dia possident, ut *L. adeo &c. præterea* de rerum divis.

20. §. II. Accessio industrialis fit per plantationem, inædificationem, in-texturam, scriptionem, pictionem, quo etiam reducitur, specificatio, mixtio secundum sequentes explicationes. 1. Quidquid ædificatur, scribitur, plantatur, postquam radices egit, cedit solo utpote principali *inst. de rerum divis.* Unde si ædificasti in alieno fundo, Dominus fundi fit Dominus ædificii, & quidem si id fecisti scienter in foro externo, nihil repetere potes, etiamsi domus diruatur, si bonâ fide egisti tenetur Dominus pretium materiæ & operarum solvere. *L. adeo ff. de acq. rer. dom.* si ex alienis lignis in proprio fundo ædificasti sis Dominus ædificii, sed ex jure civili cogi potes ad ligna in duplum vel triplum solvenda, & si domus dissolvatur teneris ligna reddere in specie. 2. Si annulo tuo accedat gemma, pes vel ansa poculo, Dominus principalis fit Dominus accessorii et si hoc fortè sit pretiosius *L. 23. §. 2. ff. de rerum vindicat.* si tamen accessorium sine detrimento separari possit *Spor. Lug. n. 160.* docent non transferri dominium; olim scriptura chartæ cedebat per §. *littera inst. de rerum divis.* nunc verò quia charta est vilis pretii cedit Scripturæ sicut & tabula, colorque picturæ; 3. Specificatio est inductio novæ speciei in rem aliquam ita ut in commercio humano fiat alia res v. g. ex lana pan-
- 21.

nus, ex frumento farina, secus si tantum ex lana alba fiat nigra, ex spicis excutiat frumentum, quia manet eadem res; ut specificatio transferat dominium requiritur primò bona fides, quia *L. 12. §. ad exhibend.* dicitur, quod scienter faciens ex meis olivis oleum vel ex meis uvis vinum non fiat Dominus olei vel vini, idè utique quia id facit scienter hoc est malâ fide *Haunold. r. §. n. 107. Croix n. 125.* Contra Bachovium, Welsenbecium, Deinde requiritur ut materia ad priorem speciem reduci non possit v. g. ex alieno frumento fecisti panem vel cerevisiam, ex alienis uvis vinum, ex alieno corio calceos, ex vino acetum, ex quercu assères, sis Dominus panis, cerevisiæ, vini &c. ita tamen ut tenearis Domino rei satisfacere in quantum ex ejus re factus es ditior; Econtra si materia aliena ad priorem formam reduci possit non transfertur dominium v. g. ex meo argento fecisti poculum, ex meis assèribus navim non sis Dominus poculi, vel navis, quia poculum potest iterum in argentum conflare, navis in assères dissolvi. 4to: *Mixtio* quâ res solidæ miscentur, v. g. pecunia cum pecuniâ, triticum cum tritico, vel *confusio* quâ confunduntur res liquidæ oleum cum oleo, vinum cum vino, tunc tantum transferunt dominium, si tuæ rei potiori vel notabili (ut meritò requirit *Lugo n. 166.*) bonâ vel malâ fide indiscernibiliter admisceas alienam tacito saltem ani-

22.

mo eam tibi acquirendi, & quidem si id facias bonâ fide solum teneris restituere Domino in quantum ex permutatione factus es ditior, si malâ fide, teneris ad rem & omne damnum emergens, si mixtio facta est calu vel mutuo consensu vel ita ut res mixtæ discerni & separari possint, nulla sit

dominii translatio sed singulis competit actio in rem arbitrio iudicis discernenda. *Instit. de rerum divis.* idem est si rem alienam misceas tuæ cum animo non acquirendi dominium, ut si frumentum tuæ custodiæ commissum ut melius conservetur misceas tuo. *Lug. Sporr. L. c.*

CASUS XXIII.

De modo acquirendi dominium per præscriptionem.

C Anutus ex hereditate, donatione, emptione varia bona & jura possidet, querit, an titulo præscriptionis in conscientia retinere possit. 1. 2. 3.

Res sacras, jus decimandi, & immunitatem à decimis. 4. Res communes, publicas. 5. Furtivas apud defunctum depositas. 6. Quid de actibus mera facultatis. 7. Aut de jure redimendi pignus vel rem venditam. 8. De obligatione obedientie. 9. Quid si servit vel dubitavit an res esset aliena vel retinuit rem animo inquirendi vel adhuc dubitet factâ inquisitione. 10. 11. Quid si antecessor bonâ fide possedit vel de hoc sit dubium. 12. Quid si habeat malam fidem respectu proprietatis, non respectu ususfructus, aut ab initio habeat malam ex post bonam fidem vel econtra. 13. Quid de servitute rusticâ & urbanâ. 14. Quid de debito personali ex mutuo vel empto. 15. Quid si intervenit error juris, v.g. R. D. fansen Pars I.

40. annis bonâ fide possedit bona Ecclesie sine consensu capituli empta. 16. Qualiter noceat vel profit bona aut mala fides antecessoris. 17. 18. 19. 20. Quid si desit titulus. 21. 22. Aut possessio civilis vel naturalis vel non possit probari possessio intermedia. 23. Quid de tempore possessionis mobilium & immobilium rerum ad pupillos vel Ecclesiam spectantium. 24. 25. 26. Quid de possessione immemoriali ejusque probatione. 27. Quid de bonis fisco incorporatis, denunciatis, commissis. 28. Quid de præscriptione delictorum. 29. Quid de præscriptione dormiente. 30. Aut interrupta. 31. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid sit præscriptio & anteneat in foro conscientie? I.

R. I. Præscriptio est acquisitio juris vel dominii per possessionem bonâ fide cum titulo tempore debito continuatam, ita quoad rem omnes. In rigore differt ab usucapione, sicut effe-

R

effe-

effectus à causa, hinc tamen pro eodem fere accipiuntur.

2. *§. II.* Præscriptio non tantum in foro externo locum habet, ita ut completâ præscriptione, repetenti rem suam negetur actio seu non audiatur in iudicio, sed etiam in foro interno conscientie, ita ut qui rem vel jus alterius per tempus à lege definitum cum bona fide & titulo possedit, verum ejus acquisiverit dominium possitque turâ conscientiam retinere, aut si ad alium devenerit vel priori Domino per errorem restituta fuerit, eam tanquam suam repetere & à quocunque possessore vindicare valeat; est communis cum *D. Thom.* quodl. 12. a. 25. *Scoto* in 4. dist. 15. q. 2. a. 2. *Sylv.* *Molin.* *Less.* *Lug.* *Haut.* t. 5. n. 164. *Herman.* *Theol.* 25. *Pyrbing.* *Schmaltzgrüber.* *Engel.* *Krimmer* in *L. 2.* decret. tit. 26. contra paucos qui vel absolutè negant vel cum *Medina* saltem requirunt culpabilem negligentiam prioris domini. vel cum *Barth.* *Bald.* *Covarruv.* *Felin.* de præsc. n. 5. admittunt præscribi dominium utile, non verò directum, Probatum *imo.* Lex dicitur rerum Domina potestque ex justa & publica causa uni jus adimere & transferre in alium, ut facit in jure alluvionis & jure belli *C. licet adeo* §. 1. *Leg.* 30. §. ult. ff. de acquir. rerum. dom. est autem justa & publica causa transferendi per præscriptionem dominium directum & utile, ne incerta sint semper rerum dominia. *L. 1.* ff. de usuc. ut

evitentur infinitæ lites *L. ult.* ff. pro suo; ut quietentur conscientie possidentium *L. cum notissimi Cod. de præscript. 30. vel 40. ann.* item ut homines cautiores fiant; ergo. Probatum. 2do. Jus Canonicum quod præcipue salutem animarum considerat multis locis approbat præscriptionem, ut *C. novit* 12. de jud. c. 2. de constit. in 6. & *C. fin. de præscript.* reprobat solam præscriptionem cum mala fide, utpote quæ habet adjunctum peccatum; ergo supponit præscriptionem cum bona fide à peccato & restitutione immunem esse.

Dices *imo*: Nemo debet locupletari cum alterius injuria & jactura *reg. 48. in 6.* Sed hoc fit in præscriptione, quæ dominium rei à vero Domino transfert in tertium; ergo. *§. N. min.* Nam regula tantum vetat ne quis injustè & privatâ autoritate locupletetur cum alterius damno, non autem prohibet locupletationem justam quæ fit autoritate rei-publicæ & legum.

Dices 2. Lex pœnalis nitens præsumptione falsa non obligat in conscientia, sed talis est lex præscriptionis quæ fundat se in negligentia Domini quæ sæpe non intercurrit sed sola ignorantia, ergo; *Conf.* Si iudex tibi adjudicet rem quam postea certò cognoscis esse alienam, teneris eam in conscientia restituere, ergo à pari, si lex præscriptionis tibi rem aliquam addicat, si certò rescias esse alienam obligaris & hanc restituere. *§. N. min.*

min. Lex præscriptionis præcipue non intendit poenam negligentiae sed quietem publicam & cessationem litium. *Ad Conf. n. C.* Judex non confert jus sed tantum declarat quis videatur habere jus, lex præscriptionis confert jus.

3. Dices 3to: Leges præscriptionis intendunt præcipue quietem publicam seu finem litium, sed hunc finem obtinent, si elapso præscriptionis tempore in foro externo Dominus rei non audiatur, quamvis in foro interno maneat obligatio restituendi ergo: *Conf. 1.* Leges ad amputandas lites etiam statuunt, ut defraudans infra dimidium non possit conveniri in foro externo, nihilominus manet obligatio restituendi in foro interno, ergo à pari hic. *Conf. 2. Novella 9.* Præscriptionem vocat improbum subsidium, impiam temporis allegationem. 2. Leges non tantum, finem litium intendunt sed etiam quietem conscientiarum, quæ haberi non potest nisi præscriptio in foro conscientiae transferat dominium. *Ad Conf. 1. n. C.* Leges non approbant læsionem infra dimidium tanquam justum titulum acquirendi rem alienam, sed tantum non concedunt contra lædentem actionem in foro externo ne multiplicentur lites, econtra leges tam Canonicae quam civiles præscriptionem approbant dicuntque per eam rei alienae dominium acquiri, ideoque licite retineri posse. *Nov. cit.* loquitur de præ-

scriptione mala fidei, quam homines iniqui contra Ecclesias perperam allegabant.

4. QUÆR. II. Quæ sint conditiones requisitæ ad legitimam præscriptionem?

2. Sunt 4. Res apta præscribi, bona fides, justus titulus & possessio per tempus à legibus definitum continuata.

Quoad res aptas præscribi sciendum est omnes præscribi posse, nisi à jure specialiter prohibeantur, prohibentur autem seqq. 1. Res sacrae, Monasteria, Ecclesiae, calices, jura spiritualia, puta jus cognoscendi & judicandi causas Ecclesiasticas, jus beneficia conferendi, jus decimandi, &c. quæ sicut de jure Canonico non possunt à Laicis possideri, sic nec ab iis præscribi C. *Causam 7.* de præscript. nam sine possessione præscriptio non procedit, *reg. 3. in 6.* Possunt tamen à laicis præscribi ipsæ res decimales seu bona Ecclesiae non spiritualia, imò & immunitas à solvendis decimis cum titulo tempore 40. annorum, sine titulo tempore immemoriali, ut docet communis cum *Covarruv. Var. resol. L. 1. c. 17. n. 10. Krimer n. 2299.* 2. Præscribi non possunt res communes & publicæ, ut forum, via, plateæ, pontes, *L. 9. ff. de usuc.* Ratio est, quia nemo privatus ea potest possidere quia sunt omnium; neque liber homo præscribi potest ut fiat servus etsi cum quis bonâ fide ut servum emerit, cit.

R. 2

L. 9.

L. 9. neque hæreditas nondum di-
 visa, quia manet communis & pos-
 sidens non suo sed omnium cohære-
 dum vel sociorum nomine possidet
 6. *Schmalz 9. 3.* Res furtivæ vel im-
 mobiles vi possessæ neque à fure vel
 invasore, neque à tertio quodam
 usucapi possunt antequam à vitio fur-
 ti vel violentiâ purgatæ fuerint, pur-
 gantur autem dupliciter vel per lap-
 sum 30. vel 40. annorum, vel per hoc
 quòd in manus Domini denuo re-
 versæ fuerint. L. 3. & 4. C. de præ-
 script. 30. & 40. ann. Unde infert
 Engel, res mobiles rarò præscribi per
 triennium; cum enim à primo deten-
 tore ordinariè malâ fide alienentur,
 eo ipso vitio furti afficiuntur, nisi in
 Casu quo hæres apud defunctum res
 depositas commodatas vel locatas
 tanquam res defuncti bonâ fide ap-
 prehenderit & alienarit, tunc enim
 accipiens eas tempore ordinario
 præscribere poterit, non verò ipse
 hæres, quia hic repræsentat eandem
 cum defuncto personam, sicut ergo
 iste defectu possessionis ea præscribere
 non poterat, sic nec hæres. 4. Non
 7. procedit præscriptio in rebus vel
 actibus meræ facultatis, id est talibus,
 quæ homines citra ullam obligatio-
 nem vel conventionem pro arbitrio
 suo facere solent vel omittere, nisi
 quis ab exercitio ejusmodi actuum
 fuerit prohibitus, & prohibitioni ac-
 quieverit, tunc enim censetur in qua-
 si possessione, se autem in putativâ
 obligatione constituisse. *Covarr.*

Gaill. L. 1. obs. 18. n. 4. Unde si quot
 annis Ecclesiæ vel hospitali cuidam
 certam pecuniæ quantitatem vel ali-
 menta donasti, cogi non potes ut
 imposterum dones c. 61. *Caus. 16.*
q. 1. similiter licet Monachi ex alieno
 Monasterio Abbatem longissimo
 tempore elegerint, nequeunt tamen
 sub titulo consuetudinis vel præ-
 scriptionis ad hujusmodi electionem
 imposterum continuandam com-
 pelli C. *Abbate 25. de V. S.* item si
 nunquam domum tuam altius ædifi-
 caveris, vel molendinum collapsum
 restauraveris, non erit contra te præ-
 scriptum quin pro libitu id facias, nisi
 alius te prohibuerit, & tu prohibi-
 tioni acquieveris, *Pyrthin. 9. nu. 16.*
 quæ omnia etiam locum habent in
 iis quæ ex pacto sunt liberæ faculta-
 tis, veluti in pacto de retrovendendo
 seu redimendo quando cuque
 placuerit, ita ut nec in his admitta-
 tur præscriptio, cum adsit scientia ju-
 ris alieni & mala fides in præscribere
 volente *Gaill. sup.* ubi hanc senten-
 tiam dicit in Camera Imperiali esse
 receptam; idem communiter cen-
 sent DD. de jure luendi pignus, ita
 ut debitor nullâ præscriptione impe-
 diatur, quominus oblatâ pecuniâ
 pignus repetere possit, tum quia
 creditor non possidet pignus ut suum,
 tum quia in potestate debitoris si-
 tum est pignus datum quando cuque
 voluerit solutione debiti redi-
 mere *Gaill. l. c. Mynsing. Cent. 6.*
observ. 70. n. 20. sibi: Non admitti-

9.

tur præscriptio contra obedientiam & visitationem c. 12. § 16. h. t. Intelligit *extinctivè*, ita ut jus visitandi & exigendi obedientiam penitus extinguatur, seu penes nullum permaneat, ne homines fiant acephali sine capite, sicut locustæ, ut ait *Eng. n. 7.* Cæterum obedientia & jus visitandi, instituendi & destituendi clericos uti & cætera jura Episcopalia *translativè* præscribi & ab uno Superiore in alium v. g. ab Episcopo ad Prælatum inferiorem transferri possunt; *Abbas hic n. 15. Pyrrh. n. 21. Kriemer à n. 2213. Schmalzgr. n. 52. 6.* Qualiter præscribi non possint limites Provinciarum, Diœcesium, Parochiarum vid. apud AA. cit. quia hæc magis Canonistas quàm Theologos concernunt.

10. QUÆR. III. Quid circa bonam fidem ad præscriptionem requisitam?

R. Tenenda esse sequentia: 1. *bona fides* est credulitas, quâ quis ex causa saltem probabili, sibi rationabiliter persuadet rem quam possidere incipit esse suam vel non alienam. 2. Certum est, quod possessor malæ fidei qui scit vel credit rem esse alienam nullo tempore nequidem immemoriali præscribat *Reg. 2. in 6. c. fin. h. t.* ubi dicitur: *quoniam omne quod non ex fide est, peccatum est; Synodali judicio definimus, ut nulla valeat sine bona fide præscriptio tam canonica quàm civilis, cum generaliter omni constitutioni & consuetudini sit dero-*

gandum, quæ absque peccato mortali non potest observari, unde oportet, qui præscribit in nulla temporis parte habeat rei aliena conscientiam. Quibus verbis corrigitur jus civile, quod solum initio præscriptionis bonam fidem requirit, ita ut mala fides ex post superveniens non officiat, imò in præscriptione 30. vel 40. annorum simpliciter malam fidem admittebat per l. 3. § *seq. de præscrip. 30. vel 40. ann. 3.* Qui cum dubio an res sit sua vel aliena, absolutè possidere incipit, peccat, ideoque habet malam fidem, & præscriptionem inchoare non potest, si incipiat possidere, animo inquirendi & reddendi rem Domino, casu quo comperiat esse alienam non peccat, hæc tamen possessio non sufficit ad præscribendum, quia si res fuit aliena, noluit eam possidere ut suam, si autem fuit sua non indigebat præscriptione *Covar. Molin. Les. Lug. d. 7. n. 22.*

4. Si de re jam bonâ fide possessâ incipiat dubitare, tenetur inquirere, & si post adhibitam moralem diligentiam dubium vincere non possit, licet rem retineret, quia in dubio melior est conditio possidentis, per consequens possessionem & præscriptionem bonâ fide continuat; si post adhibitam diligentiam adhuc dubitet, probabiliter pergit præscribere, nam quamvis peccet retinendo rem conscientia præctice dubiâ, quia tamen revera non est obligatio restituendi, non est ratio cur cesset præ-

R 3

scriptio

scriptio magis, quam si quis derinet rem animo iuperbo vel conditionato non restituendi, etiamsi sciret esse alienam, quam tamen nunc certo credit esse suam. *Eng. n. 14. communior tamen eua. Lugo n. 13. Lesf. c. 6. n. 13. Pyrrh. n. 58.* dicit tunc impediti præscriptionem, quia *c. fin. cit. derogat omni præscriptioni, quæ absque peccato mortali non potest observari. 5.* In dubio regulariter præsumendum est aliquem bonâ fide possedisse, nisi contrarium probetur, quia delictum non facile præsumi debet *Gloss. in c. diligenti 17. h. t. Idque verum est etiamsi absque titulo possideat, nisi contra jus commune rei possessionem acquisierit & possessionis suæ causam ac titulum alium afferre nequeat quàm quòd longo tempore pacificè possederit Covarr. Abbas n. 14. § 15. Laym. c. 8. n. 10. Pyrrh. n. 48. Dicast. d. 10. n. 195. Schmalzlg. n. 80. 6.* Si prior possessor à quo rem donatione, permutatione, emptione accepisti, bonâ fide possedit, tu autem ab initio dubites, teneris inquirere; si verò factâ inquisitione dubium resolvere non possis, licitè pergis possidere, quia succedis in jus tui antecessoris, qui suborto dubio licitè poterat continuare possessionem, ergo & tu; nam non simpliciter possessionem incipis, sed continuas ab alio bonâ fide ceptam neque alterius delictum in dubio præsumere debes *Lugo n. 64. 7.* Si habeas malam fidem respectu pro-

prietatis fundi, bonam autem fidem respectu ususfructûs, poteris præscribere ut ususfructum *Lugo n. 28.* Si ab initio habuisti malam fidem, ex post autem superveniat bona fides, à tempore bonæ fidei incipis præscribere, colligitur ex *Reg. jur. 36. in 6. pro possessore habetur, qui dolo desit possidere. 8.* Libertas à servitute rustica quâ obligor ad aliquid patiendum v. g. ut quis eat per meum agrum, utatur meo puteo, præscribi potest cum scientia juris alieni, quia, cum non tenear proximum monere, ut utatur jure suo, possum absque peccato tacere, & suo tempore præscribere, econtra ut præscribam libertatem à servitute urbana requiritur ignorantia invincibilis juris alterius, quia debet intervenire actus, quo agam contra jus alienum, v. g. debeo contra jus vicini facere prospectum in ipsius hortum vel stillicidium, in ejus tectum, quod si agam scienter, facio ei injuriam & procedo malâ fide *Laym. n. 12. Eng. n. 18. 9.* Ad præscribendam libertatem à debito personali v. g. mutui etiam requiritur bona fides seu ignorantia juris alieni, quâ quis credat se nihil debere, quia v. g. debitum putat esse solum vel condonatum vel memoriâ excidit, si sciat esse debitum nullo unquam tempore præscribet. *Felin. Molin. d. 66. n. 5. Lesf. c. 6. n. 19. Covarr. Mynf. cent. 4. obs. 6. Gasill. l. 2. obs. 18. n. 17. Barbos. in coll. ad c. fin. h. t. Pirh. n. 51. Haun. n. 91. Schmalzlg. cum aliis n.*

62. contra Vasquez & alios. Prob. 1. Qui habet conscientiam rei alienæ non præscribit *c. fin. h. t.* sed talis debitor habet conscientiam rei alienæ, ergo. 2. Qui scienter derinet rem alienam nunquam præscribit, etiam si Dominus rem suam non reperat, ergo similiter qui scienter est alteri obligatus ex mutuo vel alio contractu. 3. Debitor conscius debiti vel habet animum solvendi casu quo debitum exigatur vel non, si habet, jam non possidet jus activum creditoris tanquam suum, consequenter nec est in conditione jus illud præscribendi, cum sine possessione non currat præscriptio *c. 3. de reg. jur. in 6.* Si non habet animum solvendi est in mala fide Theologica seu peccato, cum quo non subsistit præscriptio.

Dices 1. Debitor habet animum solvendi debitum, si creditor exigat intra tempus à jure præscriptum, si minus vult retinere ut suum, ergo jus creditoris verè possidet nec est in mala fide Theologica, quia non obligatur solvere, antequam debitum exigatur, ut ex praxi notum est, ergo. 2. Jura volunt omnem actionem lapsu 30. annorum extinguere *L. sicut 9. L. omnes 4. cod. de præscript. 30. ann.* Ergo etiam actio ad debitum extinguitur seu præscribitur lapsu 30. annorum. *q. n. c.* Si hoc sufficit, ergo etiam depositarius vel precariò utens re alienà præscribet, quia nec vult, nec tenetur rem depositam vel precariam restituere antequam alter

exigat. Deinde vel debitor ante lapsum 30. ann. debitum retinet ut suum, & tunc peccat & est in mala fide, vel non retinet ut suum & non possidet. Ad 2. Jura ad summum volunt, pro foro externo extinguere omnem actionem lapsu 30. annorum, hoc est non amplius audiri in judicio, non autem volunt præscribi vel transferri dominium rei alienæ scienter possessæ. 10. Ignorantia seu error facti non obstat præscriptioni, neque ignorantia juris dubii vel controverſi, bene tamen ignorantia juris clari etiam si sit invincibilis, quia hæc causat malam fidem non theologice, sed fictione juris, ut apertè habetur *L. 4. 7. 8. ff. de jur. & facti ignor. L. 31. de usucap.* adeo ut nec in conscientia præscriptionis jure quis uti possit, nisi sit persona, in qua toleratur ignorantia juris ut minorennis, miles, fœmina, rusticus non habens consultorem *Molin. Eng. Pirh. L. c. Kriemer à n. 235 & plures apud Schmalz. n. 67.* Hinc qui emit bona Ecclesiæ sine consensu Capituli etsi invincibiliter putet hunc consensum non requiri præscribit, in possessione tamen longissimi temporis consensus & alia necessaria præsumuntur intervenisse, nisi doceatur contrarium. Ratio est: quia præscriptio jure humano introducta est, ergo locum non habet, ubi jus prohibet, sed prohibet cum ignorantia juris clari, ergo. Oppositum tamen sustinet *Andr. Rath de usuc. c. 12. assert. 43. & probabile dicit Less.*

Lesf. Palao. Haun. probatque Lug. n. 37. Quia jura præsumunt ignorantiam juris clari conjunctam esse cum peccato, si ergo revera conjuncta non sit, præscriptionem non impedit, imò ignorantiam juris clari in sola præscriptione ordinarii non verò longissimi temporis 30. vel 40. annorum locum habere docent *Covarr.*

Lesf. Haun. n. 203. Rob. König hic n. 37. Quia ad præscriptionem longissimi temporis jus civile admittit malam fidem, de jure Can. tantum excluditur illa mala fides, quæ peccatum est, sed invincibilis ignorantia juris clari non est peccatum. Oppositum docent *Engel n. 15. Krimer n. 2354.* Quia jura simpliciter dicunt errorem juris ad usucapionem non prodèsse, & quamvis ignorantia juris clari non sit peccatum seu mala fides Theologica, est tamen mala fides juridica seu interpretatione juris,

17. utraque sententia est probabilis, 10. Bona fides antecessoris in tantum prodest successoribus bonæ fidei, ut tempus antecessoris ad suam præscriptionem computare possit, v. g. emisti fundum per 5. annos bonâ fide à venditore possessum, si tu similiter per 5. annos bona fide possideas, complevisi præscriptionem longitemporis, idque sive sit successor universalis seu hæres, sive particularis ex emptione, donato, legato. §. 7. & 8. *inst. de suc.* Ratio est, quia auctor tradit rem cum omni jure, quod ipse habuit, sed præscriptio ab ipso bonâ fide in-

choata est pars juris, ergo. Econtra mala fides antecessoris etiam non nocet successoribus particularibus, quominus præscribere possit inchoando à propria possessione bonæ fidei per d. §. 8. *inst. L. 5. ff. de divers. temp. præsc.* Nocet tamen successoribus universali seu hæredi, ut licet ipse sit in bonâ fide, à se tamen præscriptionem inchoare non possit, nisi speciali & alioquàm hæreditatis titulo foret munitus *L. 11. Cod. de acq. poss. L. 11. ff. de divers. temp. præsc.* quod *Covarruv. Palao, Eng. n. 16. Schmaltzg.* aliique communiter ita intelligunt, ut ejusmodi hæres nec longissimo tempore præscribere possit; Ratio est, quia successor universalis in jure est eadem persona cum defuncto, succeditque in omnia jura & obligationes, ejusque possessio censetur eadem cum possessione antecessoris, ergo sicut hic nunquam potuisset præscribere, sic nec ejus hæres, Deinde hæres suscepit in se omnes obligationes defuncti, sed inter has est obligatio restituendi rem malâ fide possessam, ergo. Idque probabilius etiam tenet de hæde mediato seu hæredis hærede *Lug. n. 61.* nam sicut primus hæres suscipit in se omnes obligationes sui immediati antecessoris, sic & secundus sui antecessoris, nec propterea duplex fictio cadit in eandem personam, ut voluit *Covarr. Eng. Krim.* sed secundus hæres fictione juris representat solum immediatum antecessorem, cujus etiam obligationes susci-

18.

19.

10. suscipit, inter quas est obligatio restituendi malâ fide possessa à primo antecessore: attamen Prælato vel successori in beneficio non nocet mala fides antecessoris, quia non habet causam suam ab antecessore, sed ab electione Capituli vel collatione Superioris. *Panorm. Zoef. h. t. n. 14.* Nec mala fides Prælati nocet Capitulo in bonâ fide existenti *Rath. Eng. n. 17.* neque mala fides Procuratoris vel tutoris nocet Domino vel pupillo si uterque bonam fidem habuerit, & res ipsa non sit aliquo vitio reali v. g. furti affecta *L. 11. pro emptore L. 198. ff. de R. 7.*

21. QUÆR. IV. Quid circa titulum?
R. Seqq. 1. Per titulum hic intelligitur quævis causa habilis ad transferendum dominium, velut emptio, donatio, solutio debiti, legatum, hæreditas, res derelicta; unde habens ralem titulum in jure dicitur possidere pro emptore, pro donato, pro soluto, pro hærede, pro legato, 2. Titulus alius est *verus*, qui nullo substantiali vitio laborat, ut valida emptio, donatio; alius est *coloratus* seu apparens, qui occultâ laborat nullitate, ut si bonâ fide à Titio emisti agrum quem putabas esse Titii, cum tamen sit Caji. Alius est *existimatus*, qui prudenter creditur intervenisse, & tamen non intervenit, ut si ex hæreditate possideas rem, quæ à patre tuo dicitur esse empta, cum tamen empta non sit; alius denique est *presumptus*, quando nequi-
R. D. Jansen Pars I.

dem allegari potest determinatus titulus, sed ob longitudinem temporis præsumitur titulus intervenisse. 3. Ad præscriptionem non requiritur titulus verus, ut patet, quia hic se solo absque præscriptione dominium transfert, ut valida donatio. 4. In præscriptione brevis vel longi temporis 3. 10. vel 20. annorum debet allegari & probari posse certus titulus coloratus vel existimatus, ut clarum est ex *L. nullo Cod. de rei vindicat.* 5. In præscriptione longissimi temporis 30. vel 40. annorum ordinariè non est necesse allegare vel probare titulum, sed jura ex diuturnitate temporis titulum præsumunt, nisi jus commune præscribenti resistat, tunc enim non sufficit sola bona fides, sed insuper titulus allegari & probari vel de immemoriali tempore doceri debet, ut si quis contra Ecclesiam Parochialem præscribere velit decimas, præter possessionem 40. annorum oportet, ut doceat de titulo vel tempore immemoriali.

QUÆR. V. Quid circa possessionem? 23.

R. I. *Possessio* in genere est corporalis detentio vel insistentia rei, animo eam habendi ut suam; dico *corporalis*, quia rerum incorporalium v. g. jurium aut beneficiorum non est vera sed quasi possessio. 2. *Possessio* alia est *facti*, quâ insistitur, rei rei præscindendo an justè vel injustè; alia est *juris* quâ justè rei insititur.
S tur.

tur. Possessio facti iterum alia est *naturalis*, quâ quis corpore & animo insistit rei, alia *civilis*, quâ solo animo res tenetur, & si alius insistat facto & re. Qui detinent rem non ut suam sed nomine alterius ut depositarius, commodatarius, locatarius &c. non possident neque unquam præscribunt, sed ut quis possideat rem vel jus alienum, debet iis uti tanquam suis. 3. Vulgaris & recepta est juris regula, quod sine possessione non currat præscriptio. *c. 3. de R. 7. in 6.* Et quidem ad inchoandam præscriptionem concurrere debet possessio naturalis & civilis, ad complendam verò civilis sufficit, licet possessor naturali exciderit, veleam ex causa absentiae reliquerit, *L. 1. 6. §. 25. ff. de acq. possess.* Censetur tamen etiam civilis possessio seu animus possidenti amissus, si quis rem suam ab alio occupatam sciens & potens, præparatoria recuperationis non fecerit aut vacuum ad 10. annos reassumere neglexerit. *L. 37. §. 1. ff. de usurp. & usuc.* 4. Ad probandam possessionem continuam plerumque sufficit ostendere principium possessionis & possessionem pro præsentis, quia intermedia præsumitur, nisi probetur contrarium *L. 16. Cod. de prob. Paxford. Palao. Covarr. Reg. possess. p. §. 1.*

QUÆR. VI. Quale tempus à jure requiratur ad complendam præscriptionem?

24. 2. Varium requiri pro diversitate

rerum, nam aliqua præscribuntur tempore brevi hoc est triennio vel infra, alia tempore longo hoc est 10. vel 20. ann. alia tempore longissimo 30. vel 40. vel plurium annorum, alia denique tempore immemoriali juxta sequentes explicationes. 1. Res mobiles etiam ad Ecclesiam Romanam vel quamcunque spectantes cum titulo & bonâ fide præscribuntur triennio, sine titulo annis 30. ut ex jure probant *Covarr. Molin. Les. c. 6. n. 22. Laym. n. 13. Palao Pirh. n. 90.* quod tamen *Panorm. Hostiens. Petratom. 2. fol. 425.* non admittunt de rebus Ecclesiæ mobilibus valde pretiosis, has enim sicut in alienatione ita & in præscriptione dicunt comparari rebus immobilibus, eo quod præscriptio sit species alienationis *L. 28. ff. de n. s.* Ideoque volunt non præscribi nisi tempore longissimo cum titulo; excipiuntur etiam res mobiles furtivæ vel immobiles vi possessæ, quæ non nisi 30. annis præscribuntur, ut sup. dictum est: 2. Res immobiles (ad quas reducuntur census, redditus annui, usufructus, servitus, beneficia, jus patronatus, jus decimarum &c.) spectantes ad privatos præscribuntur cum titulo inter præsentis 10. inter absentes 20. sine titulo 30. annis, neque tunc attenditur, an præsentis vel absentes fuerint *L. 3. de præf. præsentis dicuntur, qui in eadem Provincia vel ut explicat Pirh. n. 59. qui in eadem civitate vel sub eodem regimi-*

ne,

ne, & clerici qui in eadem Diœcesi habitant, quod si quis partim absens partim præsens fuerit, tempus absentiae duplicari debet per *L. 12. & Auth. quod si quis C. de præsc. longi temp.* neque hoc tempus de momento in momentum sed de die in diem computari debet, ita ut ad completam præscriptionem sufficiat diem ultimum esse inchoatum, etsi necdum plenè sit elapsus, ut habet communior cum *Krimer n. 2393. 3.* Contra legem civilem præscribitur 10. contra legem Canonicam 40. annis, vel ut habet *Lugon. 94. & D. D. cit. Cas. 5. n. 16.* etiam decennio 4. Res immobiles & jura Ecclesiarum olim præscribebantur tricennio per textum & *Gloss. in c. 3. h. t.* modò regulariter 40. anni requiruntur, etiam cum una Ecclesia præscribit contra aliam *c. 4. 6. & 8. h. t.* quod etiam loquum habet in rebus hospitalium, causarum piarum, civitatum *Novel. III. c. 1. nov. 131. c. 6. de SS. Eccles. & DD.* communiter; dico regulariter, nam contra Ecclesiam Romanam hoc est Lateranensem & summum Pontificem, non admittitur nisi centenaria præscriptio, & contra Benedictinos ex privilegio Eugen. IV. sola sexagenaria, contra Mendicantes & Cistercienses in Hispania & per communicationem in superiori Germania sola centenaria à diversis Pontificibus concessa ut cit. juribus probant *Molin. Ilf. Engel n. 33.* & in hac longissimi temporis præscriptione non

requiritur titulus nisi jus resistat, vel sit vehemens præsumptio possessionem malà fide vel ex juris errore acquisitam, tunc enim necesse erit probare titulum apparenter justum per quem elidatur præsumptio malà fidei, vel probanda est præscriptio immemorialis. 6. *Immemorialis* 17. possessio tunc requiritur, quando jus commune resistit, & non adest titulus, nam immemorialis possessio inducit præscriptionem tituli, habetque vim privilegii in capace possessionis *c. 1. h. t.* estque maximæ autoritatis in jure nec comprehenditur statuto aut lege generalibus verbis prohibente præscriptionem per clausulam *non obstante præscriptione.* Dicitur autem possessio immemorialis, cujus initium excedit hominum memoriam, censetur autem excedere hominum memoriam, si excedat 100. annos, nec constet de ejus initio; 100. enim anni sunt finis vitæ hominis longævi *d. L. fin.* Unde differt à possessione centenaria, quod de ejus initio constet, ideòque si jus commune resistat, debet in centenaria allegari & probari titulus, quod non est opus in possessione immemoriali, de cujus initio non constat *Pirh. n. 127.* Neque obstat præscriptioni immemoriali, quòd ante 200. vel 300. annos alius possiderit, modò hujus possessionis memoria non existat, quod probari potest testimonio senum qui nunc vivunt, testanturque quod à 40. annis semper viderint, &

- à majoribus audiverint sic esse, quòd sit & semper fuerit communis opinio & fama de hoc facto, neque extet contrarii vel inirii memoria *Narr. Covarr. Molin. d. 76. n. 5. Mysf. obs. 30. 7.* Bona fisco jam incorporata tam mò-quàm immobilia non nisi longissimo tempore usucapiuntur §. *res fisci junct. a Gl. in st. de usuc.* Si verò fisco nondum sint incorporata, sed, eò quòd quis sine hærede mortuus sit, vacantia & fisco denunciata, quadriennio acquiruntur, *L. 1. C. de quadr. presc.* Si ob crimen fisco commissa sunt, quinquennio actio fisci extinguitur *c. 2. d. presc. in 6.* Excipe bona fisco Ecclesiastico commissa ob crimen hæresis, quæ contra Romanam Ecclesiam 100. contra alias 40. annis præscribuntur. 8. Delicta regulariter præscribuntur 20. annis non tantum quoad accusationem sed etiam ex communiore quoad inquisitionem, excipitur accusatio adulterii, lenocinij, & peculatus, quæ quinquennio eliditur *L. 5. C. ad L. Jul. L. 7. ff. ad L. 7. de peculat.* præterea aliqua crimina valde enormia ut læsæ Majestatis, parricidii nulla præscriptione extinguuntur *L. fin. ff. ad leg. Pomp. de parricid. L. 19. §. 1. ff. ad leg. Corn. de fals. L. 4. Cod. de apost.*
- QUÆR. VII. Quid sit dormire & interrumpi præscriptionem?
30. 1. *Dormire* dicitur præscriptio tunc, quando legitimè inchoata ob impedimentum superveniens suspenditur, & quiescit, ita ut remoto impedimento denuo procedat, postque tempus subsequens uniri cum præcedente deducto solum tempore intermedio inutili, sic dormit contra pupillum durante ætate pupillari, contra minorem durante minorennitate *L. 3. C. de presc. 30. vel 40. ann.* contra Ecclesiam sede vacante aut Præfato excommunicato, suspenso vel aliter agere impedito *c. 4. §. 15. b. t.* item tempore sævientis belli, grassantis contagionis, dum non est in loco, qui jus dicat, quia generaliter non valenti agere non currit præscriptio *c. 13. Caus. 16. q. 3. C. 10. b. t.* In his casibus etiam datur minorennibus, Ecclesiis aliisque ex causa reipublicæ absentibus, captivitate vel exilio detentis restitutio in integrum contra præscriptionem jam completam, idque quadriennio à die quo quis majorennis factus vel quo Ecclesiæ vel ei qui causâ reipublicæ, studiorum vel alio justo titulo absuit integrum fuit re intellectâ restitutionem petere *c. 1. §. 2. b. t. in 6. L. ult. Cod. de temp. in integ. restit.*
31. II. *Interrumpitur* præscriptio vel naturaliter vel civiliter, *naturaliter* interrumpitur, si aliquid desit ex requisitis substantialibus, purâ si desinat bona fides, aut jam cognoscatur non adesse titulus, qui adesse credebatur, vel denique amittatur naturalis & civilis possessio etiam per injuriam; D. D. in *L. naturaliter ff. de usurp. & usucap. Civiliter* interrumpi-

rumpitur per litis contestationem, hoc est uno judicialiter rem petente, altero negante, non verò per solam citationem *L. mota litis 26. Cod. de rei vindic.* unde possessor lite mota dicitur constitui in fictâ malâ fide, ita ut à die litis contestatæ nec fructus amplius lucretur, sed conservare, & actori, si obtineat, restituere teneatur *L. 8. §. 7. de usurp. L. certum. 22. C. de rei vindic.* quoad effectum
 32. verò utriusque interruptiones duæ sunt notabiles differentia, prima quòd naturalis interruptio absolute respectu omnium adversariorum interrumpat præscriptionem text. & DD. in *L. 5. ff. de usurp. & usuc.* E-contra civilis interruptio tantum se habet respectu illius, qui litem movit, ideoque non obstante lite à Cajo motâ potest præscribi contra Titium *L. 2. C. 1. quibus res judicata.* 2da differentia est quòd possessio & præscriptio naturaliter interrupta de

novo inchoanda sit, civiliter autem interrupta tunc demum interrupta manet, si sententia condemnatoria contra possessorem sequatur, si verò possessor victoriam obtineat, vel per pactum aut transactionem à lite recessum sit, proinde tunc possessionis continuatio habetur ac si lis mota nunquam fuisset *Felin. Laym. Eng. L. c.* Si verò actor sponte à lite delistat, & instantia per lapsum tricennii perempta sit, is erit effectus interruptionis civilis, quod ad præscribendam ejusmodi actionem requirantur 40. anni à die, quo actor à lite delistit *l. ult. C. de præsc. 30. vel 40. ann.* Unde si intra illud tempus lis denuo ab actore vel ejus hæredibus moveatur & evincatur, res licet aliàs fuisset præscripta restitui debet *Eng. Krim. l. c. Pirb. n. 134.* hæc Theologo de præscriptione sufficiant, qui plura vellet legat citatos aliòsque Canonistas.

CASUS XXIV.

De Dominio Clericorum.

Desiderius Clericus dubitat. 1. An sit Dominus bonorum patrimonialium. 2. Quasi patrimonialium, & qua hæc. 3. Ecclesiasticorum necessariorum. 4. Superfluum. 5. 6. An hæc ex justitiâ sint eroganda in pauperes. 7. An ex iis possint ali pro-

les. 8. Solvi debita. 9. Quid si debita contracta sint culpabiliter. 10. An ex superfluis possint consanguinei ditari, ali in studiis. 11. An ornari Ecclesia aliàs satis ornata. 12. An Clericus plus sibi indulgere possit quia est ditior, nobilior &c. 13. An donatio ex superfluis sit valida, an obliget ad restitutionem.

nem. 14. *Quæ hic sit materia gravis.*

15. *An Clerici testari possint ad causas piæ vel profanas.* Pro resolat.

1. QUÆR. Quale dominium in sua bona habeant Clerici & ad quos usus teneantur impendere?

Re. Bona Clericorum in triplici sunt differentiâ 1. Sunt bona *patrimonialia*, inter quæ numerantur omnia quæ Clerici independentè à beneficio Ecclesiastico possident v. g. ex hæreditate, legato, donatione, arte vel propriâ industriâ; Certum est quòd Clerici perfectum horum habeant dominium, ita ut de iis ad libitum disponere, contrahere aut testari possint sicut Laici.

2. 2do. Sunt bona *quasi patrimonialia* ea scilicet quæ non acquirunt tanquam fructus beneficii, sed tanquam laboris Ecclesiastici stipendium. v. g. pro Missis, concionibus, cantu, administratione Sacramentorum, funeralibus, anniversariis, quæ vocari solent jura stolæ; ad quæ à plerisque reduci solent præsentia chorales. *Azor. Lugo d. 4. Clar. Gonzales apud Bonac. 1. to. tr. 4. punct. 2.* adde ut horum habeant plenum dominium. Ratio est quia hæc omnia dantur in stipendium laboris; sicut ergo alii stipendiarii, qui Ecclesiæ deserviunt velut Musici, Syndici, sacristæ, grammatici fiunt absoluti Domini suorum stipendiorum ita ut ea pro libitu in profanos usus licitè & validè convertere possint, sic & Clerici; sed quid si sit ingens excessus in-

ter laborem & remunerationem, v. g. Clericus pro una præsentia vel pro uno anniversario accipit 100. aureos, an adhuc ejusmodi bona censentur industrialia. Re. cum communi affirmativè, quia non dantur intuitu beneficii sed laboris, sicut si Pastor pro Benedictione nuptiarum vel funeralibus alicujus Magnatis accipiat 100. qui utique inter industriales computantur, ergo etiam ii quos Canonicus accipit ratione præsentia vel anniversarii, similiter ad quasi patrimonialia *Cajet. Vasq. Hannold. Sotus de Just. lib. 10. q. 4. a. 3.* reducantur redditus Capellaniae etiam perpetuae ad certas Missas, & meritò si redditus non multum excedant stipendium ordinatum Missarum, secus numerandi sunt inter fructus beneficiales, Capellania enim perpetua indubiè est verum beneficium. Nec refert, quòd dentur intuitu laboris, nam redditus beneficiorum etiam non dantur otiosis. *Nav. Metzger t. 11. d. 29. a. 1. n. 4. 3.* Habent *bona Ecclesiastica* id est redditus & pensiones annuas ratione beneficii in sustentationem ad præstanda officia Ecclesiastica, & horum aliqua sunt *necessaria* ad honestam suæque familiæ sustentationem, ad quam etiam pertinent honestæ recreationes, hospitalitas, moderata convivia, donationes non tantum remuneratoriæ sed & liberales convenienter statui & dignitati, plus enim in his potest sibi attribueri Episcopus quam Decanus, plus Decanus

3.

nus quam simplex beneficiatus; alia sunt *superflua*, quæ scilicet superfluit honestæ sustentationi: de necessariis iterum est communis sententia, quod Clerici horum sint absoluti Domini, ita ut si ex iis aliquid sibi per parsimoniam subtrahant, illud possint licitè in usus profanos impendere *S. Thom. 2. 2. q. 185. a. 7. & ibid. Sylvius, Sotus, Covarruv. Corduba, Vasq. Arragon. Less. c. 4. d. 6. Barbos. Molin. d. 143. Lugo d. 4. n. 2. Metzger. a. 2. n. 6. contra Nav. Antonin. Sylvest. Panormit.* aliosque plures, quorum sententiam *Sporer. t. 4. c. 1. n. 99.* vocat probabilissimam. Ratio nostra est, quia Clerici recipiunt redditus suos tanquam justum stipendium officii spiritualis in necessariam sustentationem, nam dignus est operarius mercede suâ *Luc. 10.* sicut ergo alii officiantes fiunt Domini totius sui stipendii, sic & Clerici. 4. Clerici etiam sunt veri Domini *superfluo- rum D. D. cit. probatur tum ex Trident. Sess. 21. c. 1. de refor. ubi univ- versaliter sæpe dicitur, quod Clerici absentes non faciant fructus suos, ergo supponit, quod præsentis faciant suos, sed fructus facere suos est acquirere eorum dominium, ergo: Tum ex C. quatuor 12. q. 2. ubi Gelas. Pa- pa dicit totam quartam partem esse Clericorum & non solum partem congruæ sustentationis; tum denique Ratione, quia beneficiati acquirunt omnes fructus eodem titulo beneficii, ergo sicut necessariorum fi-*

unt Domini ita & *superfluo- rum* etiam cum gravi obligatione *superfluos* impendendi in usus pios. *Trid. Sess. 25. c. 1. de reform. & Theologi omnes.* an autem hæc obligatio *superflua* applicandi in usus pios sit ex iustitia, ita ut applicantes ad usus profanos teneantur ad restitutionem, an verò ex virtute religionis, Charitatis vel alterius, probabiliter utrimque disputatur, Verius videtur esse obligatio iustitiæ *Valent. tom. 3. d. 3. Tanner. Tom. 3. d. 4. q. 6. Laym. L. 4. t. 2. c. 3. n. 3. & omnes qui negant Clericos reddituum Ecclesiasticorum habere dominium, quos magno numero adducit Nadarr. de re dit. q. 2. Lugo sup. Leuren. L. 3. q. 584. & optimè Reif- fenssthuell L. 3. decret. tit. 25. n. 56.* Probatur primò: quia qui accipit aliquid cum onere ut ejus partem det alteri, si non dat peccat contra iustitiam & tenetur ad restitutionem ex lege naturali iustitiæ, atque Clerici tam amplos redditus habent cum onere & tacito pacto ut *superflua* in eleemosinas vel alias causas pias impendant, ideo enim dicunt. SS. PP. *superflua* esse bona pauperum, imò esse furtum & sacrilegium, quando in usus profanos convertuntur, concordant Canones *c. revertimini. C. decime. 16. q. 2. c. similiter. c. juxta. & seqq. Prob. 2.* Clerici juxta omnes obligantur *superflua* expendere ad usus pios teste *Lugo n. 9.* sed non purè ex lege Ecclesiasticâ, aliàs enim Ecclesia posset in hæc lege sua dispen-
fare.

sare, quod plerique adversarii negant, & foret contra mentem fundatorum, neque ex virtute Charitatis ut quidam volunt, quia charitas non obligat ad eleemosynam nisi quando est proximi necessitas, quæ non semper adest, neque ex virtute religionis, quia ista bona superflua non sunt magis sacra & Deo dicata, quam bona necessaria, ergo sicut non peccat, qui bona necessaria in usus profanos expendit sic nec expendens superflua. *Dices* 1. Fundatores nec in literis Foundationum nec alibi expresserunt, quod darent redditus cum onere expendendi superflua in pauperes, ergo ejusmodi onus seu obligatio justitiæ non est asserenda, sicut si eleemosynam dem pauperi, eâ intentione ut eam dividat cum socio, si eam intentionem non exprimam non obligatur pauper ex justitia eam dividere. 2. Clerici omnes suos redditus etiam superfluos accipiunt eodem titulo scilicet in stipendium officii vel laboris spiritualis uti Cantores, Pensionarii, Musici, sicut ergo hi non tenentur superflua in usus pios impendere, sic nec Clerici. 3. Ex Bulla Sixti IV. de Anno 1474. & Julii III. edita Anno 1550. & Pauli V. de 8. April. 1606. quæ incipit *In Eminentis*, Clericis Romanis & in Romæ districtu ad 10. milliaria habitantibus conceditur libera facultas de omnibus redditibus Ecclesiasticis liberè dispensandi inter vivos & mortuos, sed hoc Pontifex concede-

re non possit, si superflua ex naturali obligatione justitiæ essent eroganda in usus pios, ergo: *æ. ad* 1. Hoc sufficienter expresserunt hoc ipso quod in literis foundationum bona sua voluerunt esse patrimonium Christi in sustentationem Clericorum & pauperum vel aliter ad honorem Dei quod non fit si impendantur in usus profanos. *Ad* 2. *n. C.* aliter dat Ecclesia illa bona Cantoribus, Musicis &c. aliter beneficiatis, Cantoribus dat distribuendo in actu exercito ad pios usus, beneficiatis dat, ut ipsi nomine Ecclesiæ tanquam ejus Ministri ea ad usus pios impendant & ita habet communis fidelium sensus, qui ideo putant peccare beneficiatos, si superflua non convertant in usus pios, non verò Cantores, Musicos. *Ad* 3. Etsi Papa universaliter sic dispensare non possit, potest tamen in Casu particulari ex Causa redundante in bonum spirituale Ecclesiæ, idque ex præsumpto consensu fundatorum; & sic redditus indirectè applicantur ad usus pios ita exigente necessitate. Ex dictis

Deduces seqq. Clericus potest & tenetur ex bonis Ecclesiasticis alere & dotare suas proles non tantum legitimas ante clericatum susceptas, sed etiam spurias, si indigeant, jure enim naturali illis à patre alimenta debentur, si verò à matre habeant sufficientia bona adventitia vel pater habeat patrimonialia, tunc ex his alendæ & dotandæ sunt *Navarr.*

Laym.

8. *Laym. L. 4. c. 2. c. 3. n. 4.* 2. Clericus si aliunde non habeat potest & debet debita à se in Clericatu sive antecederent contracta solvere ex redditibus Ecclesiasticis, quia tunc censetur pauper, solvere autem pauperi debita est opus pium, imò si debita contracta sint tempore Clericatus ad necessariam sustentationem vitæ vel causam piam, potest ea solvere ex redditibus superfluis, quamvis etiam habeat alios redditus ex patrimonio. *Ratio est*, quia potest redditus superfluos impendere ad necessariam sui sustentationem præteritam & præsentem; sic enim sunt potius redditus necessarii, quam superflui; item potest eos impendere ad causam piam, solvere autem debita in favorem Cause piæ contracta est virtualiter eos impendere ad Causam piam, ergo. Si Clericus tempore Clericatus contraxisset debita non pro necessaria sustentatione, neque ob causam piam sed propter excessum in alimentis, lusu, vestibus, recreationibus, tenetur ea solvere ex patrimonialibus, aut proprio labore acquisitis, vel si talia non habeat debet parcius vivere, servato tamen statu, ut paulatim tantum de sustentatione ordinaria subtrahat, quantum sufficit ad solvenda debita. *Ratio est*, Quia talia debita culpabiliter contraxit, & potest sine mutatione Status sibi aliquid ex ordinaria & honesta sustentatione subtrahere, cum hæc non consistat in indivisibili, sed habeat summum medium, & infi-

R. D. Jansen Pars I.

mum, ut si summi sumptus pro annuo victu sint 400. medii sint 350. parcissimi & infimi 300. poterit sibi 100. vel 50. & plures omni anno salvâ honestâ sustentatione subtrahere & unâ cum reliquiis quæ supersunt applicare ad usum pium. 3. Bona patrimonialia aut quasi patrimonialia, & ea quæ sibi per parsimoniam ex necessariis subtraxit, potest expendere ad usus profanos vel dare cognatis quibuscunque etiam non indigentibus, colque ditare; ex superfluis autem potest tantum alere in studiis eos, quos vel parentes non possunt vel nolunt, in studiis sustentare, aut promovere, nec potest ditare, aut plus dare quàm ad conditionem & Status decentiam indigent, quia alias non erit usus pius ad quem superflui redditus impendi debent, ita omnes teste *Reiffenst. n. 72.* 4. Reditus superfluos impendere in ornamentum Ecclesiæ aliâs factis ornata adhuc est usus pius, quamvis id fiat ex malo fine scilicet vanæ gloriæ, adeoque nec peccatur contra justitiam, nec contra religionem, neque facit ad rem quod fortè prætereantur Ecclesiæ magis indigentes, nisi Clericus in his esset beneficiatus, tunc enim cæteris paribus saltem ex æquitate, imò juxta *Lug. L. c.* ex obligatione Ecclesiæ suæ præ aliis ex superfluis subvenire deberet. 5. Clericus habens plura patrimonialia potest ex iis splendidius vivere, non verò ex proventibus Ecclesiasticis, quia

T

in

in his est ceteris par. *Nec obstat*: Quod fortè sit doctior, nam per hoc non est constitutus in altiore dignitate aut gradu: quod si esset nobilis parentela, imbecillis & debilis complexione, aut haberet plura in medicos profunderè, potest servato moderamine sibi plus in sustentationem attribuere, quàm ceteri robusti & validi, saltem si aliunde non habeat, quia hæc respectu ipsius non superflua, sed necessaria sunt: 6. Clericus ex proventibus Ecclesiasticis etiam superfluis licitè emit prædia si ea detineat in usus pios, secus si ea donet amicis non indigentibus, donatio tamen est valida, quia donans est verè Dominus superfluum quamvis cum obligatione ea applicandi ad usus pios, nec tenentur donarii donata reddere; si tamen malâ fide acceptassent, scientes donantem non habere alia bona quæ in earum locum impendat ad causas pias, possent per judicem cogi ad restitutionem, quia acceptarunt ea in præjudicium causæ piæ, cui ista prædia debebantur, sicut ii, qui aliqua acceptant in fraudem creditorum: Clericus verò qui ex redditibus superfluis aliquid impendit in usus profanos debet tantundem sumere ex redditibus patrimonialibus illudque applicare ad causas pias, etiam juxta eos, qui negant cum obligari ad restitutionem. *Ratio est*, quia cum habeat patrimonialia adhuc potest satisfacere menti fundatorum, & profundendo

Ecclesiasticos redditus pepercit patrimonialibus, *Fellius, Azor. sup. Lago. n. 43. 7.* Quamvis quoad bona superflua clericorum, requiratur multò major materia ad peccatum mortale quam in furto, tamen vigesima pars si proventus superflui excedant 100. florenorum communiter reputatur materia gravis, ita ut si 5. vel 6. florenos tunc usui profano impendantur peccetur mortaliter. *Sporer. sup. 8.* quamvis Clericus in vitâ de redditibus superfluis ad causas pias disponere possit, non tamen potest de iis testari nequidem ad causas pias sine licentia summi Pontificis, Episcopi vel Capituli, nisi consuetudo sit contraria, quæ contra legem Ecclesiasticam prævalere potest; sed debet post mortem ea relinquere Ecclesiæ à quâ accepit *C. 1. c. ad hoc 8. c. quia nos 9. de testam. imò Navar. Vasq. Tanner. Molin. 147. n. 31. Laym. sup. Abbas Pirh. l. 3. n. 42. Krimer. n. 2142. Engel. n. 3. Reiffenst. ibid. nn. 335. Contra Covarruv. Garc. de benef. p. 2. c. 1. n. 16. Less. c. 19. n. 43. Zoef. Hann. t. 2. de just. probabilius docent non posse consuetudine introduci ut Clerici de redditibus Ecclesiasticis superfluis testari valeant ad causas profanas, unde improbant Consuetudinem quæ in multis locis Germaniæ & alibi dicitur reperiri, *Ratio est*, quia ejusmodi consuetudo utpote contra legem naturalem & divinam foret irrationabilis & corruptela, quia*

14.

15.

quia Clerici superflua in profanos usus convertentes peccant mortaliter contra legem naturalem iustitiæ, charitatis vel religionis ut fatentur ferè omnes, & in dubio an consuetudo contra legem sit rationabilis præ-

sumptio est pro lege, ut cum communi docet ipse *Schmaltzgr. L. 1. tit. 4. n. 8.* ob probabilitatem tamen sententiæ oppositæ tutò quis retinere potest, quod ex tali testamento vel donatione accepit.

CASUS XXV.

De dominio seu potiùs paupertate Religiosorum in particulari.

E Borius aspirans ad Religionem ex Confessario petit.

1. *Ad quid ex voto paupertatis obligentur Religiosi Prælari, invalide professi &c.* 2. *An sint Domini fama, honoris, rerum spiritualium* 3. *An superiores dare possint licentiam ad superflua & illicita.* 4. *Qualis Licentia requiratur.* 5. *An sufficiat præsumpta.* 6. *Quæ hic sit materia gravis.* 7. *An complacens sibi in divitiis peccet contra paupertatem.* 8. *An sufficiat Licentia dolo vel metu obtenta.* 9. *Vel data à superiore inferiore contra prohibitionem superioris.* 10. *Quid de manufactis vel scriptis.* 11. *Quid si res occultetur.* 12. *Vel recipiantur plures res modica.* 13. *Vel convertantur ad alium usum vel concedantur alteri.* 14. *Vel acceptetur res cum animo eam dandi pauperibus, vel letæ mistâ amico remittatur stipendium.* 15. *Vel deponatur apud tertium aut sine Licentiâ quis prandeat alibi.* 16.

An Religioso concedi possit peculium. Pro resolut.

QUÆR. I. Ad quid Religiosi obligentur ex voto paupertatis? 1. Omnes & singuli Religiosi solenniter professi per votum paupertatis à se in perpetuum abdicarunt, non tantum omne rei temporalis dominium sed & usum ac dispositionem independentem à voluntate superioris, ita ut nec validè nec licitè de re temporali sine consensu superioris disponere possint, ita quoad rem omnes & clarum est tum ex *Trid. Sess. 25. c. 2. de regul.* tum ex jure *Can. C. 12. q. 1. C. super c. cum ad Monast. de statu Monach.* ubi adjungitur pœna: quod si proprietates apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur.

Dicitur 1. Omnes & singuli, ita etiam ipsi Prælati, Procuratores, Oeconomi, Administratores &c. si rem
T 2
quam-

quamcunque sive domestico sive extraneo largiantur, aut expendant aliter quam ordinis Statuta consuetudo aut voluntas superiorum postulat, peccant contra iustitiam & paupertatem, & si ejusmodi donatio vel alienatio sit vana, superflua aut damnosa, est ipso jure irrita & restitutioni obnoxia, quia Prælati non sunt bonorum communium Domini sed Administratores c. 2. de donat: Dicitur 2do: Solenniter professi, nam Religiosi S. J. qui tantum simplex paupertatis votum emittunt retinent dominium radicale, ita ut propter tale votum non possint quidem sine licentiâ Superiorum de suis disponere licitè, probabilius tamen possint validè, ut contra Molin. docet Sanch. L. 7. moral. c. 18. q. 2. Sed cui acquirit qui ignorans est invalidè professus? 2. Sibi & non Monasterio, quia mansit capax domini. Nec refert quod putarit se acquirere Monasterio, nam error est in substantiâ sicut si quis solvat indebitum, vel det dotem Titia extraneæ cum putet se dare nepti, quæ tamen acquisivit quæ membrum v. g. ex reculis fratris defuncti per divisionem cum aliis illa reddere tenetur, quia per errorem venit in talem participationem, e contra Monasterium restituere debet quæ ab ipso data sunt intuitu professionis, quia error est causa principalis donationis. Dicitur 3. Omnis rei temporalis hoc est pretio vel pecuniâ æstimabilis; nam Religiosi retinent dominium & jus in famam & honorem

S. Th. 2. 2. q. 186. a. 7. ad 4. item jura spiritualia eligendi, præsentandi, conferendi, beneficia possidendi, à censuris absolvendi &c. & ad talia jura acquirenda, retinenda vel recuperanda nomine suo agere non prohibentur, Navarr. Less. L. 2. c. 4. dub. 5. Dicitur 4. Omnem usum & dispositionem à voluntate seu consensu superiorum independentem, nam cum consensu superiorum non prohibentur Religiosi de temporalibus disponere, modo dispositio non sit ad usus superfluos aut statum paupertatis dedecentes, aut à regula & consuetudine ordinis non permittos, sicut enim de his ipse superior licitè disponere non potest, sic nec suis disponendi licentiam concedere. Mirand. Pelliz. Hyacinth. Donatus to. 4. tr. 13. q. 10. Reiffemb. l. 3. decret. tit. 35. ubi dicit in hoc omnes convenire, & quamvis probabile sit quod docet Lugo d. 3. n. 137. licentiam datam ad usus superfluos & illicitos esse validam, & ideo Religiosum non peccare contra paupertatem, modo non excedat statum pauperis, attamen id tantum tunc verum judico, quando ipsa religio, quæ rerum communium domina est, ob bonum commune & conservationem famæ superioris vel subditi censetur consentire, & ex hoc capite valet emptio quæ Religiosus cum licentiâ superioris emit vel acceptat superflua; magna enim in publico oriretur confusio si ejusmodi pretium vel

res cum consensu Superioris Monasterio jam acquisita deberet restitui.

QUÆR. II. Qualiter religiosus peccet contra votum paupertatis?

4. *¶. Toties peccat contra hoc votum, quoties rem aliquam pretio estimabilem, sive ex bonis Monasterii, sive aliunde acceptam, absument, retinet, occultat, permutat sine expresso, tacito vel prudenter præsumpto superioris consensu.* Ecce regulam generalem ab omnibus approbatam, quam infra ad Casus particulares applicabimus; consensus *expressus* vocatur, qui verbis, scripto vel alio signo manifestè exprimitur, *tacitus* est tolerantia Superioris, cum scilicet videt aliqua à suis accipi & expendi, absumi; & cum possit, non contradicit, aut religiosum sine viatico mittit ad studia, balnea &c. Hoc ipso tacite vel implicite dat licentiam accipiendi, & expendendi ad hoc necessaria, consensus *præsumptus* est, quem prudenter mihi persuadeo Superiorem daturum, si rogaretur vel sciret talem rem à me absumi, recipi, vel expendi, qui tamen consensus præsertim in rebus alicujus momenti locum non habet, nisi urgeat necessitas, & Superior adiri non possit; si enim præsumpta licentia semper sufficeret, Superior pro licentia nunquam esset rogandus, quod manifestè repugnat disciplinæ regulari: vel enim Superior prudenter creditur licentiam daturum, si rogaretur, & jam tum habetur

licentia præsumpta, ideoque non erit opus eam rogare; vel creditur non daturum, & stultè rogatur; si tamen sciatur Superior moraliter non esse invitum, quoad rem ipsam eo quod rogatus illam facillè concederet, etsi aliquantulum ægrè ferat, non peti licentiam, talis usus non excedet peccatum veniale, ut cum communiori docet *Laym. l. 5. t. 5. c. 6. n. 4.* in dubio an superior consentiat, semper est interrogandus, si possit; fatendum tamen est Superiores magis esse invitos, si subditi sine licentia sibi usurpent res Monasterii, quàm si res aliunde datas, quia magis damnificatur Monasterium. *Nec obstat*: Quod res aliunde religiosis oblatæ & acceptatæ Monasterio peccant, nam quamvis hoc sit, quia tamen illæ res dantur intuitu religiosorum, & aliàs Monasterio sunt indubitæ, earum jactura tanti non fit, quanti earum, quæ Monasterio ex propriâ industriâ vel fundis obveniunt. Hinc etiam major requiritur materia ad peccatum mortale in usu extraneorum quàm in usu Monasterialium; ceterum in materia paupertatis ex communi sententia loquendum est, sicut in materiâ furti, ideoque Regula S. Augustini dicit proprietas *furti judicio esse condemnandos*; sicut autem in furto filii familias ad mortale requiritur materia major, ut dicam *Cal. 31. n. 3.* quàm in furto extranei, quia pater respectu filii familias est minus invitum, sic in usur-

T 3 patio-

patiove vel furto religiosi, non quod religiosus per omnia æquiparandus veniat filio, cui pater etiam superflua permittere potest, sed quod respectu religiosi major materia requiratur, quàm respectu extranei, quia Superior est minùs invitus si religiosus, quàm si extraneus res Monasterii auferat vel absumat extraneus. *Si dicas* 1. Superior ob bonum disciplinæ religiosæ tenetur esse magis invitus respectu religiosi quàm pater respectu filii. 2. Inde oritur nimia conscientiarum laxitas. 3. Superior tenetur esse magis invitus, ut religiosus peccet, cum ejus peccatum ex officio teneatur impedire & corrigere, quàm si extraneus. *R.* 1. Concedi posse totum. *R.* 2. Id verum esse si nimia conscientiarum laxitas & disciplinæ aliter non conservabilis necessitas id exigat, id autem non tenet regulariter. *Ad 2.* Ex opposito oritur nimia conscientiarum restrictio & pariter dicam conscientiam filii nimium relaxari, si sciat patrem respectu sui esse minùs invitum, item peccatum filii magis debet displicere magisque corrigi & impediri à patre, quàm peccatum extranei, ergo pater magis tenebitur esse invitus in furto respectu filii quàm extranei per consequens minor materia requiretur ad grave furtum filii quàm alterius, quod nemo admittit, dico ergo Superiorem & patrem debere esse magis invitos quoad modum & rationem peccati, quod à suis fit, & ab

ipsis corrigi debet, non autem quoad rem ipsam. Ex dictis

R. 1. *Deduces* seqq. Religiosus complacens sibi in divitiis prioris vitæ, aut dolens se eas reliquisse absque affectu vel desiderio aliquid habendi vel usurpandi independenter à voluntate Superiorum, non peccat propriè contra votum paupertatis, sicut non peccat contra votum castitatis, qui dolet se castitatem vovisse; ejusmodi tamen affectus multum adversatur perfectioni religiosæ, & ad minimum est veniale otiositatis vel sensualitatis. 2. Licentia dolò puta falsum allegando vel verum reticendo obtenta, est invalida; neque à peccato proprietatis excusat Superioris tolerantia vel consuetudo, quam Superior difficulter v. g. sine pacis turbatione, querelâ, & murmure tollere non potest, tunc enim Superior non consentit, sed purè permittit; licentia metu vel importunis precibus extorta est quidem valida, utpote simpliciter voluntaria, attamen est contra perfectionem obedientiæ, quia non tam subjicit subditi voluntatem Superiori, quàm voluntatem Superioris subdito; Superior dans licentiam, in genere intelligitur eam dare tantum ad usus licitos non superfluos, si tamen usus in se non sit superfluus, etsi ex circumstantia fiat illicitus, non repugnat paupertati, ut si religiosus ex pecuniis ad honestam recreationem concessis cum sociis biberet ad ebrietatem,

7.

8.

tatem, vel cum scandalo in taberna publica, quia talis magis peccat quoad modum, quàm quoad rei substantiam: *Laym. n. 14. 3.* Si Superior antecedens dedit licentiam, valet etiam si ab officio discesserit, item valet licentia data à Prælato inferiore contra prohibitionem Superioris vel statutorum ordinis, nisi addita sit clausula irritans, quia Prælato inferiori per hoc non est sublata potestas ordinaria, & multa sunt prohibita, quæ tamen sunt valida *Croix l. 4. n. 115.* 4. Religiosus sine licentiâ aliquid exponens non tantùm peccat contra paupertatem, sed tenetur ipsam rem repetere, si in se vel in æquivalenti adhuc existat, quia res mansit sub dominio Monasterii. 5. Si religiosus sine licentiâ donet amico picturam à se factam vel donet librum pretiosum v. g. choralem à se conscriptum peccat contra paupertatem, quia licet religiosus sit Dominus proprii laboris & artis, tamen illud quod labore & arte acquirit, cedit Monasterio, nisi amicus subministraverit materiam, & ipse nomine amici operatus fuerit, tunc enim quamvis peccare possit contra obedientiam, si nempe id faciat contra prohibitionem Superioris, non tamen contra paupertatem; idem est de donatione reliquiarum, precum, missarum; quorum religiosus quidem est Dominus, attamen inobedientiæ crimen admittit, si de iis contra voluntatem Superiorum dis-

ponat, idem est de conceptibus notationibus, compositionibus proprio studio in chartam conjectis, hæc enim tanquam partus proprii laboris & pars vel potius imago conceptus interni probabiliter reputantur inter Spiritualia vel saltem Superiores quoad hæc non solent esse multum inviti. 6. Contra paupertatem peccat, qui res undecunque acceptas, abscondit, occultat, ne Superior sciat, auferat, aut de iis pro libitu disponat, imò etiam si rem cum licentiâ acceptam abscondat, ne Superior eam mutatâ mente tollat, est communis cum *Sporer t. 5. c. 1. n. 64.* 7. Si religiosus sine licentiâ plura modica recipiat, vel expendat usque ad materiam gravem, probabilius peccat mortaliter, quia hæc uniuntur in ratione gravis damni sicut plura parva furta *Pelliz. t. 4. c. 2. n. 35.* Ubi excipit modica esculenta, eo quod in his Superiores non videantur esse inviti quoad substantiam, sed purè quoad modum, at si hæc accrescant in grave damnum rei domesticæ, vel regularis disciplinæ, etiam in his Superiores probabilius censeri debent inviti quoad substantiam, maximè si sint minùs benigni, parci, tenaces. 8. Peccant, qui res ad certum usum concessas ad alium usum convertunt, ut si pecunias pro emendis libris vel vestibus datas ludendo, vel potando absument, item si libros, vestes, & similia sibi concessa aliis concedant, etiam ad nudum usum, vel permu-

11.

12.

13.

tent, aut accommodent; hic tamen à mortali plerumque excusat materiæ parvitas, nisi materia permutata foret pretiosa, rara, vel conjuncta cum damno Monasterii, tunc enim esset mortale, quia permutatio (idem est de mutuo) transfert rei dominium.

14. 9. Si rem ab amico præsentatam nec tibi nec Monasterio acceptes, sed intendas eam nomine dantis donare pauperi vel alteri amico cui donans jussit, vel tu donare volueris, aut etiam tibi ipsi applicare, sed petitâ prius licentiâ non peccas contra paupertatem *Sanch. Lug. d. 2. n. 54. Ratio est*, quia alteri tantum locas laborem tuum absque hoc, quod ullam rei commoditatem independentem à voluntate Superiorum desideres. 10. Si amicus tuus à Paulo accipit stipendium, ut legi faciat Missam, potes Missam legere & stipendium non acceptare, sed remittere & amicus tuus illud retinere; *Ratio est*, quia non teneris acceptare, sed potes Missam legere gratis, & amicus satisfecit intentioni petentis procurando Missam, ergo potest retinere stipendium illum in finem datum; idem est si lectâ Missâ ipse suscipias stipendium non animo tibi vel Monasterio acquirendi, sed nomine offerentis illud expendendi in pauperes, vel amicos, etsi offerens hoc nesciat, quia postquam legendo Missam satisfecisti ejus intentioni, certò de ejus consensu præsumere potes. 11. Si rem tibi præsentatam

non acceptes, sed deponi facias apud amicum, ut datâ opportunitate cum licentiâ Prælati eâ utaris, non es proprietarius, nec peccas, & si id facias ideo, quia pro nunc & ab hoc Superiore non confidis te accepturum veniam, quam speras accipere ex post vel ab alio; *Ratio est*, quia neque vis habere dominium, neque usum rei à Superiore independentem. 12. Quamvis ex communissimâ religiosus sine omni licentiâ comedens & bibens apud externos peccet contra paupertatem, rarò tamen per hoc peccat mortaliter, quia hæc materia vel censetur levis, vel Superiores, quoad rem ipsam non sunt multum inviti, cum nullum damnum inferatur Monasterio. 13. Certum est Superiorem religioso non posse peculium, vel quamcunque rem concedere irrevocabiliter, hoc enim repugnat voto substantiali paupertatis ideoque professio facta sub conditione, ut liceat habere proprium vel alicujus rei dispositionem à Superiore independentem, est ipso jure nulla *c. Monachi c. cum ad Monasterium de statu Monach.* potest tamen Prælati concedere peculium, si per peculium intelligatur portio quædam pecuniaria, religioso ad iter, studia, negotia, vel similem honestum usum assignata, item potest religioso imponi administratio villarum, prædiorum, aliorumve bonorum immobilium non suo sed Monaste-

16.

nafterii nomine revocabiliter & sub obligatione reddendæ rationis, nisi id speciali Ordinis statuto prohibeatur; imò jure antiquo poterant etiam concedi bona stabilia ad usumfructum vel usumpensionis & redditus annui ex bonis Monasterii vel parentum quibus religiosi dependenter à voluntate Superiorum in vel extra Monasterium sustentarentur, id tamen jure novo videtur correctum per *Trid. Sess. 25. c. 2. Fagn. in c. 2. de statu Monach. Hyacinth. Donat. L.*

2. *Reiffenst. à n. 5.* Quamvis contrariam consuetudinem si alicubi reperitur, non audeat damnare *Laym. n. 13.* meritò admonens Superiores ad abrogandam ejusmodi consuetudinem, modò religiosi alià vià de necessariis provideri possit, S. congregatio abominans Monasteria in quibus perfecta communitas non servatur, sæpe prohibuit ne amplius Novitii vel Novitiæ ad ejusmodi Monasteria recipiantur. Teste *Fagnan. n. 63.*

CASUS XXVI.

De dominio Communitatis religiosæ & dispositione Superiorum Officialium & Beneficiatorum.

FAbius religiosus interrogatur; Cui acquirat religiosus, apostata transiens ad aliam religionem. 2. Religiosus promotus in Episcopum vel Parochum. 3. An Monasterium succedat in omnia bona professi etiam emphiteutica feudalia; 4. An hereditas religioso relicta à Monasterio adiri possit ipso invito, vel à religioso repudiari & quid si ea conditione sit relicta, ut non ad Monasterium sed religiosum pertineat. 5. Qualiter bona Monasterii valeant alienari. 6. An Prelatus repudiare possit hereditatem vel legatum. 7. Quid circa contractus vel negligentias Officialium. Pro resol.

QUÆR. I. Cui religiosus acquirat?

R. D. *Jansen Pars I.*

R. Imò. Cùm religiosus sit incapax omnis domini, quidquid acquirit, regulariter acquirit Monasterio c. *Abbat. 18. q. 2. c. cum ad Monasterium de stat. Monach.* Qui voverunt stabilitatem in loco acquirunt illi Monasterio, in quo vota emiserunt, alii communiter Monasterio in quo non ut hospites, sed ut subditi morantur. 2. Religiosus apostata vel fugitivus acquirit Monasterio, quod deseruit, vel illi Ecclesiæ, quæ cum bonâ fide suscepit, sicut servus lucratur Domino putatio. 3. Religiosus ad aliam religionem transiens tempore novitiatus acquirit primo Monasterio, ita ut si ea, quæ ei tunc ex testamento, legato obveniunt, aut quæ proprio labore

bore acquirit sine latione paupertatis & iustitiæ secundo Monasterio, vel aliis donare non possit, nisi foret res exigui momenti, hanc enim ex æquitate putat *Lugo* deberi secundo Monasterio, quod religiosi curam & gubernationem habet. 4. Religiosus quamvis habeat dominium beneficii, vel dignitatis legitime acquisitæ, possitque agere ad illam retinendam vel recuperandam, eandem tamen nec licitè nec validè acquirere potest sine licentiâ Superiorum, quia non habet proprium velle vel nolle, & si assumptus ad Cardinalatum vel Episcopatum aliquid post mortem relinquat, illud cedit Camera Apostolicæ vel Ecclesiæ Episcopali. 5. Religiosus beneficiatus v. g. Parochus etiam habeat reddituum administrationem, & de iis ad causas pias & sui sustentationem disponere possit sicut clericus sæcularis, nisi Ordinis statuta vel consuetudo legitime introducta aliud præcipiant, *D. Thom. 2. 2. q. 32. a. 2. Navar. Rodr. tit. 1. Reg. 99. q. 34. a. 7. Less. L. c. 41. dub. 11. Reiffenst. L. 3. tit. 24. a. n. 47.* Attamen mortis causâ de nulla re disponere potest, sed quæ ex redditibus beneficii supersunt, jure debentur Ecclesiæ, in qua beneficium habuit; dico ex redditibus beneficii, nam quæ religiosus beneficiatus acquirit, arte, industriâ, juribus stolæ, eleëmofinis, hæreditate, legato, aut ex pensione, vel peculio sibi concessio, ea acquirit Monasterio juxta vulgatam regulam,

quidquid acquirit regularis, acquirit Monasterio, idem tenet de fructibus beneficii Monasterio incorporati; dixi 2. de jure communi, nam ex consuetudine, privilegio ut in S. Ordine nostro Præmonstratensi fieri potest, ut religiosus etiam in beneficio non unito acquirat suo Monasterio *Zypæus L. 3. consul. 1.*

QUÆR. II. Cui cedat hæreditas vel legatum religioso relictum?

R. Regulariter cedit Monasterio, si illud bonorum in communi sit capax juxta sequentes explicationes. 1. si Novitius profiteatur nullâ factâ dispositione succedit Monasterium, si Monasterium sit bonorum incapax veluti Capucinatorum & Minorum de Observantiâ, succedunt hæredes ab intestato *Auth. ingressi Cod. de SS. Eccl. & Auth. nunc autem C. de Episc. Less. Azor. Pirh. l. 3. tit. 27. a. n. 33.* Si tamen professus liberos vel ascendentes habeat, tenetur his relinquere legitimam *Auth. Si qua mulier Cod. de SS. Eccl. Pirh. n. 35. & seqq.* An verò Monasterium etiam succedat in emphyteutica & feudalia est incertum, saltem ea probabilius retinere potest ad vitam religiosi, si enim professus mansisset in sæculo poterat ea possidere ad vitam, ergo & jam, quia per possessionem religionis non debet fieri pejoris conditionis *Eng. lib. 3. tit. 31. n. 37. Reiffenst. l. 3. t. 20. n. 101.* ita tamen ut intra annum à morte professi teneatur ea vendere *Laym. Pirh. tit.*

18. n. 93. *Et ibid. Reiffenst. n. 251. 2.* Si religiosus scriptus sit hæres, Monasterium potest immediatè adire hæreditatem in seio aut etiam invito religioso *Abb. Less. Lugo de just. d. 3. an. 94. Pirh. n. 40.* contra plures, qui dicunt id fieri debere mediante religioso; *Ratio est*: quia religiosus per votum castitatis & obedientiæ omne suum velle circa hæc transtulit in Superiores. 3. Etsi religiosus sine licentiâ Superiorum possit ex justâ causâ repudiare donum sibi oblatum, legatum tamen vel hæreditatem nec validè nec licitè, *Ratio est* voluntas Superiorum, qui videntur consentire in primum; & non in secundum *Nav. Eng. L. c. Dicast. L. 2. l. 15. d. 1. n. 228. 4.* Si hæreditas eâ lege relinquatur, ut ad religiosum & non ad Monasterium pertineat, voluntas testatoris ità explicanda est, ut usus & commoditas ad religiosum pertineat dependenter à Prælato, dominium verò ad Monasterium; *Sanch. L. 7. Mor. c. 17. n. 4. Laym. Reiffenst. n. 23.* *Ratio est*, quia quamvis dispositionem ità interpretari oportet, ut potius valeat, quàm non valeat, ideòque si Prælati consentiat, ut usus & commoditas rei ad religiosum pertineat, valet legatum; secus corrumpitur, quia non est impleta conditio, nisi religiosus commoditatem competentem sibi resignet, *Sanch. n. 9.* Si conditio legato adjecta sit planè impossibilis, ut lego hanc rem religioso eâ con-

ditione, ut ipse habeat rei dominium, conditio habetur pro non adjecta, & legatum censetur validum *DD. cit.* nisi constet testatorem huic conditioni voluntatem suam seriò alligasse; v. g. dicendo: volo, ut religiosus habeat rei dominium non Monasterium, alioquin legatum non valeat. In dubio præsumendum est pro valore actûs.

QUÆR. III. An & qualiter Monasterium obligetur ex contractu religiosi?

R. I. Monasterium non obligatur contractu religiosi vel etiam Prælati, quo alienat, aut distrahit immobilia vel mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, ut gemmæ, vasa aurea, nisi adsit justa causa, id est necessitas, evidens utilitas, pietas, vel incommoditas & serventur solennitates à jure ad alienationem Ecclesiasticam requisitæ, puta tractatus Capitularis, consensus majoris partis Capituli cum subscriptione, nisi consuetudo aliud habeat, nec non consensus Superioris cui Ecclesia subest, juxta cujusvis Ordinis statuta, quòd si alienatio facta quidem sit cum debitâ solennitate, sed Ecclesia probetur enormiter læsa, competit ei beneficium restitutionis in integrum. *Abbas in c. fraternitatem n. 5. de donat.* nomine autem contractûs alienativi in hæc materia Ecclesiis favorabili, non tantùm venit venditio, permutatio, donatio, transactio super jure vel re immobili

census perpetui, ac vitalitii, & similes in quibus totum dominium transfertur, sed etiam in quibus simpliciter vel ad longum tempus transfertur dominium utile, ut feudum, emphytensis, locatio in longum tempus. *Extr. inter commun. de reb. Eccl. non alien.* 2. Prælatus absque consensu Capituli aliisque solennitatibus, Ecclesiæ obesse potest in iuribus acquirendis *Abbas & Can. in c. una de his que sunt &c.* Ideoque validè repudiatur donationem Ecclesiæ suæ oblatam, & assumens Novitium validè renuntiat hæreditati, quæ post ejus professionem & mortem patris Monasterio erat obventura, *Sylv. Sanch. l. 7. c. 6. n. 4. Riccius decis. 96. & 99.* hæreditatem verò & legatum mortuo testatore videtur Prælatus repudiare non posse, eo quòd Ecclesiæ habeat jus ad rem & ejusmodi juris abdicatio in materia Ecclesiæ favorabili censi debet prohibita, juris Ecclesiastici alienatio & hæreditas ac legatum non tam Prælato quàm Monasterio relinquitur. *Bald. Azor. Ricc. resol. 97. n. 1. Engel lib. 3. decret. tit. 13. n. 9.* aut si juxta sen-

tentiam probabilem *Adenochii Sanch. Pirh. l. 3. t. 13. n. 41.* renuntietur, Ecclesiæ habet beneficium restitutionis in integrum propter malam Prælati administrationem, ut cum communi docet idem *Ricc. Vsq. Laym. Pirh. n. 42. Reiffenst. sup. Dicast. n. 237.* 3. Alii contractus qui fiunt à Prælato juxta Ordinis constitutiones vel etiam ab officialibus cum expresso vel tacito Superiorum consensu, veluti emptiones, venditiones, permutationes rerum mobilium etiam non requisito Capitulo firmi sunt & validi. 4. Religiosus Superior, vel œconomus non tantum peccat bona Monasterii sine justa causa vel licentia alienando, sed etiam negligenter administrando, & si quæ bona vel jura ejus culpâ pereant, tenetur exactiori diligentia neglectum suum quantum potest compensare, cum ob vorum paupertatis aliam restitutionem facere non possit, qualiter Monasterium bona religiosi debita teneatur solvere ante professionem contracta dicam *Cal. 47. n. 21.*

De injustitia & in specie de illegali circa tributa,
gabellas &c.

Gabriel Princeps 1. *Varia tributa exseribit.* 2. *Quæstores sub prætextu insufficientis stipendii tributa augent, & munera extorquent.* 3. *Et quia hac luxu nimio absumpta sunt perdurante eadem necessitate nova exiguntur.* 4. *Esculentis & capitibus imponuntur.* 5. *Vectigalia & contributiones à peregrinis & Clericis extorquentur.* 6. *Plerique se subducunt tum quia putant tributa non obligare in conscientia.* 7. *Tum quia est communis persuasio de tributi injustitia vel saltem est dubium.* 8. *Et ipse Princeps & Consilarii tributum suspectum habent.* 9. *Nihilominus plerique illud approbant, alii se absentant.* 10. *Exactores non obstante dubio solutionem extorquent.* 11. *Etiam à pauperibus, e contra ab aliis se sinunt corrumpi.* 12. *Defraudantes gabellas eodem pretio cum aliis merces vendunt & in his omnibus Confessarius disimulat. Pro resolut.*

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit injustitia. **ꝛ.** Injustitia in genere est alieni juris violatio; sicut autem datur triplex, justitia legalis, distributiva, & commutativa, sic & triplex injustitia, prout harum una violatur, de violatione justitiæ distributi-

væ, & commutativæ dicam in seqq. in præsentia de injustitiâ illegali, quæ committitur in defraudatione tributorum, gabellarum &c. tributum autem in genere significat omne id quod Princeps vel Magistratus à subditis exigit in ordine ad sustinenda onera communia: pro diversitate materiæ, de quâ exigitur, sortitur diversa nomina, impositum mercibus in vel extra Provinciam vehendis vocatur gabella vel vectigal à vehendo, si fundis simpla, si comestibilibus licentia vel accisia pro more regionum, si singulis capitibus capitatio, si transeuntibus pro conservatione pontis, viæ, vel custodiæ pedagium.

QUÆR. II. Quæ conditiones requirantur ut tributum vel vectigal sit justum? **ꝛ.** Sequentes. 1. Legitima autoritas imponentis, qualem habent Imperatores, Reges, Principes, Magistratus, in terris alium superiorem non agnoscentes, & alii de horum licentiâ, consuetudine vel præscriptione: quæstores, telonarii & similes si nesciente Principe vel nova tributa imponant vel imposita absque legitimâ autoritate augeant, non tantum peccant contra justitiam cum obligatione restitutionis,

sed & incurrunt excommunicationem latam in Bulla Cœnæ, unde merito à Confessariis redarguendi & serid hortandi sunt telonarii, præfecti & similes officiantes, qui sub prætextu extraordinarii laboris, insufficientis stipendii &c. infcio Principe certas sibi pensiones exigunt, aut munera extorquent. 2. Requiritur iusta causa, hoc est necessitas aut magna communis utilitas vel condigna Principis sustentatio spectatâ ejus dignitate, statu, & meritis in rempublicam, quòd si Princeps tributum diutius continuet vel plus imponat quàm necessitas exigat, aut ludo, luxu, conviviis aliterve inutiliter absumat, tenetur damnum illatum resarcire tantundem solvendo ex suis in subsidium communitatis, aut si ex suis non habeat, tenetur parcius vivendo tantundem congerere, quantum sufficit ad reparandum damnum, servato tamen statu suæ dignitati congruo, quòd si periculum sit in morâ & tributa malè absumpta pronunc à Principe compensari nequeant, tenebitur populus nihilominus contribuere, sic exigente bono communi, ita tamen ut Princeps ad meliorem fortunam deveniens pro damno debeat satisfacere. 3. Debita proportio, ita ut divites plus contribuant, quàm egeni, & ii magis graventur, quos causa magis concernit, hinc contributiones quæ esculentis & aliis ad quotidianum usum necessariis, aut etiam singulis

capitibus imponuntur debent esse moderatæ, ita tamen ut major pars tributorum sumatur ex fundis & mercibus, aliàs enim pauperes, qui sæpe numerosam habent familiam, si non plus saltem æqualiter cum divitibus gravantur. 4. Ut tributum imponatur solis subditis, indirectè tamen & per accidens tributo gravari possunt etiam non subditi v. g. Peregrini & viatores, qui merces in provinciam invehunt vel avehunt, qui propterea justè coguntur solvere vectigalia, pedagia; hoc enim pacto illis conceditur jus mercimonii, jus transitus. Item Clerici hoc ipso quòd vino frumento oleo & similibus imponantur collectæ, indirectè iis gravantur, quatenus ob impostam collectam ea coguntur carius solvere, directè tamen neque Clerici, neque eorum bona à laicis collectari possunt, quia ab eorum jurisdictione planè sunt exempti. Si verò bona laicorum non sufficerent ad levandam communem necessitatem, possunt Clerici cum licentiâ summi Pontificis aliquid contribuere, imò si agatur de speciali eorum commodo, ut si aliquorum agri inter quos etiam sunt Ecclesiastici, alluvione deperdantur, tenentur Clerici cum Laicis æqualibus pro ratâ sumptibus impetum fluvii cohibere, idem est de reparatione viæ, fontis, vel pontis illis specialiter proficuum.

QUÆR. III. Qualis sit obligatio solvendi tributa? & an defraudantes tene-

teneantur ad restitutionem? *ꝛ.* Multi cum *Navarr.* docent legem tributorum præsertim vectigalium respectu exterorum esse merè pœnalem nec obligare in conscientia, alii apud *Moyat. l. 9. 8. n. 6.* fatentur quidem gabellas obligare in conscientia, sed tunc tantùm quando exiguntur, hæc sententia vera est ubi sic habet consuetudo, tunc enim accedit tacitus superioris & populi consensus & plura ideo exscribuntur; præscindendo autem à consuetudine probabilius est tributa deberi in conscientia ex jure naturæ & divino, etiã si non exigantur, *Matth. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari; ad Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal. Ratio est,* quia tributa non debentur ut pœna sed ex justitia legali nec non ex tacito pacto, ut Magistratus & Principes suscipiant in se curam populi, econtra populus contribuat ea, quæ pro Principis sustentatione & bono communi sunt necessaria, ideoque qui tributa defraudant peccant contra justitiam & tenentur ad restitutionem, ita communior cum *Sporer l. 5. c. 5. n. 150.* Si tamen tributum communi famâ & persuasione populi reputetur iniquum aut non impendi ad communes usus, ut non rarò nunc contingit, non obligare docet *Sylvest. V. gabella 3. q. 3. n. 29.* maxime si sit noviter impositum, imò plures quos citat & sequitur *Sporer n. 154.* docent tributa non obligare in

dubio positivo, quando scilicet est probabilitas pro & contra justitiam tributi; Rationem dant, quòd in dubio debiti melior sit conditio debitoris possidentis rem suam, & ei qui petit, incumbit probatio debiti, atque subditus hic est debitor & possidet rem suam & Princeps non probat sufficienter justitiam tributi, ergo; neque in dubio parendum est superiori quando agitur de interesse superioris ipsius, & de spoliando subditore possessâ, tunc enim superior in causa propria meritò præsumi debet partialis: hæc sententia verè est probabilis & tuta in praxi, opposita tamen videtur probabilior, nam in dubio debiti non semper est melior conditio debitoris, quando scilicet pro creditore seu Principe est præsumptio qui est in possessione potestatis exactivæ, & Princeps cum suis Consiliariis præsumitur de justitia tributi melius posse judicare, quàm quilibet privatus, ideoque ipsi parendum est, non enim agit rem suam sed communem; Nec obstat quòd etiam subditi sint in possessione suæ pecuniæ, nam possessio potestatis exactivæ prævalet sic exigente bono communi, ne quilibet in quolibet dubio vel probabilitate se tributis subducat.

QUÆR. IV. Quid circa subsidium charitativum? *ꝛ.* seqq. 1. Tributo valde affine est subsidium charitativum, quod Episcopi à Clericis exigere solent. 2. Hujusmodi

tab-

subsidium ut sit justum, debet esse moderatum & peti à Clericis Episcopo subjectis ex manifesta & rationabili causa v. g. ad defendendam Ecclesiam contra hostes, ad solvenda gravia debita, aut pro fabricâ Ecclesiæ pro profectioe ad Concilium. *c. cum apost. c. conquerente de offic. ord. 3.* subsidium justum Clerici Episcopo subjecti solvere tenentur, & si nolint etiam excommunicationis censurâ compelli possunt, ut colligitur ex *jurib. cit.* & quamvis DD. communiter à subsidio eximant Ecclesias regulares, praxis tamen quotidiana in hâc Colonienfi & aliis Diocesisibus docet contrarium. 4. Generales Ordinum tallias aut subsidia charitativa à suis exigere posse, si aliunde non habeant pro gubernatione ordinis necessaria, docent *Barbos. Pirh. L. 3. t. 39. n. 54. Sibid. Reiffenst. n. 23.*

9. QUÆR. V. Quæ hinc pro praxi sint deducenda? *Reiffenst. n. 23.* 1. Princeps ut licitè tributum exscribat, debet illi esse saltem probabilius illud esse justum, quia hic agit ut Judex qui tenetur sequi probabiliora secundum dicta *Cas. 3. n. 8.* qualiter obligent tributa, & quæ conditiones ad eorum justitiam requirantur, constat ex dictis. 2. Ut etiam Consiliarii licitè Principi tributum consulant, aut approbent, debet illis probabilius esse, quòd tributum sit justum, quia sic exigit bonum commune, & ipsi tunc sunt quasi judices

inter Principem & subditos, ut dixi *Cas. cit. n. 20.* consulere vel approbare tributum injustum nunquam licet, est enim suadere peccatum: an verò Status, Consiliarius, & similes quorum est tributa approbare, saltem metu gravis mali vel mortis tributo injusto licitè subscribere valeant, non est planè compertum; probabilius videtur, quòd non; quia hoc reipsa est approbare, ratificare, & confirmare gravissimum alterius peccatum, & injustam subditorum oppressionem estque reale & nocivum mendacium, nam subscribere est in facto testari & dicere tributum esse justum quod tamen scitur esse injustum, ideo enim exigitur subscriptio *V. Cas. 20. n. 16.* imò nec videntur se absentare posse, tenentur enim ex officio stare pro bono communi & Principi injustitiam tributi remonstrare & dissuadere, ad hoc enim accipiunt diceras vel salaria, si tamen ex suâ contradictione nullum sperarent fructum, sed tantum sui odium & persecutionem; ab aliquibus non improbabiler excusantur. 3. Executores tributorum possunt præsumere ea esse justa, ideoque licitè ea exigere, quamdiu non adest moralis certitudo de injustitiâ, sicut miles tamdiu potest militare, quamdiu non est certus de injustitiâ belli: *Ratio est,* quod cujuslibet privati non sit judicare de justitiâ tributi vel belli, & in dubio an lex sit justa obtemperandum sit superiori juxta

juxta communem Theologorum. 4. Princeps vel Magistratus injustè agit, si aliquos à tributis eximat totum onus reliquis relinquendo, nisi ejusmodi exemptio fiat ex causa in bonum commune redundante v. g. ob merita in temp. vel factam reipublicæ compensationem. 5. Pauperes qui solvendo tributa se & familiam suam alere non possunt, aut in gravia debita inciderent, excusantur ob impotentiam & ideo quæstores possunt ab iis non petere, *Sylv. in resolut. p. 2. V. restitutio. Cas. 4.* Contra si exactores tributa justa non exigant ab iis, qui solvere possunt vel dissimulant, aut se corrumpi sinunt, peccant tam ipsi, quàm corruptentes contra justitiam cum obligatione restitutionis, quia sunt causa injusta talis damni: si verò tributum sciatur esse injustum possim corrumpere exactorem, ut mecum

dissimulet, sicut possum latroni offerre partem pecuniæ ut non tollat totam, hoc enim est redimere injustam vexam. 6. Qui defraudavit gabellas non tenetur propterea merces infra commune pretium vendere, quia pretium taxandum est secundum onera quæ communiter omnes subeunt, quamvis unus vel alter ea non subeat. 7. Communiter hic monent Theologi, ut quando non satis constat, quòd tributa sint justa aut ad bonum commune impendantur, ante factum subditi hortandi sint ut solvant, id enim exigit reipublicæ pax & debita principi obedientia; post factam autem tributi defraudationem si pœnitens sibi saltem probabiliter persuadeat tributum esse injustum (ut in tantâ tributorum multitudine hodieum facillè contingit) ad compensationem non sit condemnandus.

CASUS XXVIII.

De injustitiâ distributivâ.

HAbius dubitat 1. *Quid sit acceptio personarum.* 2. *An ad beneficia Ecclesiastica sub mortali sit eligendus dignior.* 3. *An ad officia secularia.* 4. *An liceat aliquid promittere pro beneficiis.* 5. *An vendere officia vel aliquid accipere ut inter aequè dignos unus præferatur.* 6. *R. D. Jansen Pars I.*

An liceat officia dare cognatis. Pro resol.

QUÆR. I. Quid circa injustitiam distributivam. 1. Injustitia distributiva consistit in *acceptio personarum*, quâ in distributione bonorum communium, in collatione beneficiorum, officiorum, in judiciis, in honoris exhibitione attenditur

X non

non ad merita personæ & utilitatem communem sed ad circumstantias impertinentes, v. g. consanguinitatem, amicitiam, potentiam, munera, &c. hoc vitium est ex genere suo mortale, adversatur enim bono communi & prohibetur *Eccl. 4.2. ne accipias personam ut delinquas. Jacobi 2. si autem personas accipitis, peccatum operamini.* Dixi bonorum communium, id est ad communitatem pertinentium, nam acceptio personarum locum non habet in bonis propriis, hæc enim cuilibet pro libitu dari possunt, cum uni non magis debeantur quam alteri; aliàs enim Deus esset acceptor personarum quando peccatoribus maxime indignis suas dat gratias. 2. Peccat mortaliter non tantum is qui ad beneficia Ecclesiastica assumit vel promovet indignum, sed etiam qui relicto notabiliter digniore præficit dignum, est communissima cum *D. Th. 2. 2. q. 63. a. 2.* & quoad beneficia majora curam animarum habentia velut Episcopatus, Abbatias, Præposituras, Decanatus, Parochias nunc omnino certa ex *Trid. Sess. 24. c. 1. de reform.* ubi dicit *eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores & Ecclesie magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint.* Idem magis confirmat propositio 47. ab Innoc. XI. damnata: quoad beneficia minora & simplicia etiam communis est sententia,

ea sub peccato conferenda esse dignioribus, & ratio est eadem, quia id exigit bonum commune & fidelitas eligentis vel conferentis beneficium, electio tamen vel presentatio digni relicto digniore est valida, ut dicam *Cas. 80. num. 20. 3.* Ex eadem ratione dignitates, munia, & officia secularia dignioribus sub peccato conferenda sunt, cum enim hujusmodi officia non spectent ad Principem vel collatorem, sed ad communitatem, cujus ipsi sunt Administratores, peccant contra officium & fidelitatem communitati debitam, conferendo ea minus digno si dignior commodè haberi possit, sicut contra fidelitatem & justitiam peccat Oeconomus, qui relicto eo servo, qui potest annuè lucrari 100. conducit eum qui potest tantum lucrari 50. conferens beneficium vel officium indigno vel ei; qui creditur illud malè administraturus, tenetur ad omne damnum reipubl. vel Ecclesiæ inde obveniens, ad nihil autem tenetur digno vel digniori prætermisso; quia ante actualem collationem vel presentationem nullum habent jus rigorosum, sed tantum majorem dignitatem ad officium vel beneficium; dignior autem hic dicitur non præcisè, qui doctior, sanctior, vel nobilior est, sed qui consideratis circumstantiis personæ, loci, temporis, incolarum, &c. communitati, vel Ecclesiæ cui præficitur, creditur fore utilior,

lior, ideoque si Ecclesia vel respublica indigeat defensore contra hostes, ceteris paribus potentior eligendus erit utpote dignior, si agatur de conservanda inter cives pace, inter dignos dignior erit, qui magis à populo diligitur, si ad necessitatem publicam vendantur officia, dignior reputatur qui inter æquales plus obtulerit.

4. QUÆR. II. Quæ hinc inferenda pro praxi? R. seqq. 1. Dare vel promittere pecuniam vel quodcunque pretio æstimabile in ordine ad impetrandum sibi vel suis beneficium Ecclesiasticum, est simonia jure divino & naturali prohibita, & omnis provisio ex tali promissione facta est ipso jure nulla, ut ex professio dicam *Cas. 66.* 2. Officia sæcularia vendi possunt, si concurrant hæc quatuor: 1. Supremi Principis auctoritas. 2. Capacitas seu dignitas e mentis. 3. Pretium moderatum, ut emens ad recuperandas expensas non cogatur abuti officio. 4. Utilitas communis. Sed quid si Princeps Ministro det potestatem inter æquè dignos eligendi quem voluerit, an possit accipere pecuniam ut hunc eligat præ illo. R. Possè nisi Princeps vel lex illud prohibeat, quia unus non habet majus jus quàm alter, & *Ratio est*, quia eligere hunc præ alio æquè digno est pretio æstimabile & in liberâ potestate eligentis constitutum, ergo pro eo potest accipere pecuniam: neque sit inju-

ria reipublicæ quia confertur æquè digno nec dignior haberi potest ut suppono, neque sit injuria offerenti pecuniam quia hic recipit rem pecuniâ æstimabilem: *Dices 1.* Neque Princeps neque ejus Minister est Dominus beneficiorum sed tota communitas, ergo Minister pro tali officio non potest acceptare pecuniam sine consensu communitatis, venderet enim rem alienam sine consensu Domini. 2. Est acceptio personarum, quia unus præfertur alteri ob circumstantiam ad bonum commune & capacitatem personæ impertinentem scilicet ob pecuniam. 3. Ut officia licitè vendantur debent vendi pro interesse publico non privato. 4. Sunt multæ leges id prohibentes, quas adducit *Sanch. L. 2. conf. c. 1. dub. 56. R. ad 1.* Minister non est quidem Dominus officii, est tamen Dominus suæ electionis, & hæc est pretio digna, adestque consensus saltem præsumptus Principis, & communitatis, cui per talem acceptationem nullum fit præjudicium. *Ad 2. n. aff.* acceptio personarum tunc tantum locum habet, quando ob causam impertinentem præteritur dignus vel dignior. *Ad 3.* Ut officia promiscuè & nomine communitatis vendantur, debet pretium cedere ad interesse publicum, non autem semper. *Ad 4.* Illæ leges vel non sunt usu receptæ vel loquuntur de distributione pecuniæ ex justitiâ debitæ vel alterius

æquivalentis, non verò de distributione officiorum *Lugo de just. d. 34. num. 35.* cujus disparitatem dabo *Cas. 55. nu. 18.* 3. Magistratus, Gubernatores &c. gravissimè peccant si officia communia faciant quasi hæreditaria pleraque conferendo suis age vel cognatis non sine periculo turbarum & seditionum; tunc enim consanguinei quamvis alioquin scientiâ & virtutibus cæteris pares vel etiam superiores, minùs forent digni, quia pro conservanda communi pace minùs utiles. 4. Si exorta seditiõ aliter componi non possit quàm submovendo priores offician-

tes, hi non tantùm licitè amoveri possunt sed & debent sic exigente bono communi, fructus tamen percepti vel commeriti illis relinqui debent, uti & restitui pretium ex communi ærario; si officia illis pro bono communi vendita fuerint, possentque in tali casu illis substitui à plebe postulati, etsi sint minus digni, vel etiam inhabiles eâ tamen conditione, ut intra breve tempus se qualificent vel reddita reipublicæ pace officia dignioribus cedant. Ratio horum est conservatio vel restitutio pacis publicæ.

CASUS XXIX.

De furto,

J Ason Neo-Theologus examinatur 1. *Quid sit furtum.* 2. *Quotuplex.* 3. *Quale peccatum.* 4. *Quæ sit materia gravis.* 5. 6. 7. 8. *Qualiter solvantur contraria.* 9. *An furtis asfueri peccent mortaliter furando rem levem.* 10. *An plura furtiva levia faciant unum grave.* 11. *An post illatum grave damnum quid leve auferens semper peccet mortaliter & quid si à diversis modica auferas.* 12. 13. *Quid si fiat cum aliis.* 14. *Quid si alter ex ablatione rei levis multum sit contristandus.* 15. *Quid si plures servi jussu Domini auferant multa*

modica. 16. *Quid si quis inadvertenter complevit materiam gravem.* 17. *An modica per longa intervalla coalescant?* Pro resol.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit furtum? *re. imò: Furtum est injusta & occulta rei aliene contrectatio, hoc est acceptio vel detentio Domino rationabiliter invito. Dicitur imò: contrectatio occulta, nam si fiat Domino vel illo, qui loco Domini rem tenet præsentem, & reluctantem, cum aliquo metu vel violentiâ; dicitur rapina, quæ distinctam habet malitiam à furto ob violentiam quam infert, S. Th. q. 66. a. 4.*
Di-

dicitur 2. *rei alienæ*, quæ scilicet est sub alterius dominio vel quasi dominio, unde non tantum admittis furtum, si Petro auferas rem Petri, sed etiam si eidem auferas rem tuam ipsi in pignus datam, quia pignus est creditori obligatum, & sub ejus quasi dominio: dicitur 3. *Dominò rationabiliter invito*, hinc furioso volenti occidere licet auferas gladium, item libros hæreticos non habenti facultatem eos retinendi, quia non possunt esse rationabiliter invitati.

2. R. II. Furtum aliud est *simplex*, aliud non *simplex*, quod præter rationem furti adhuc aliam habet malitiæ speciem velut rapina de quâ jam dixi & Sacrilegium seu furtum rei sacræ vel rei non sacræ è loco sacro; item furtum aliud dicitur *qualificatum*, quod habet speciale nomen & pœnam in jure, ut *peculatus* seu furtum rei ad Principem seu fiscum pertinentis, *plagium* quod est furtum hominis liberi & invitati; *abigeatus* seu abductio pecorum è grege; aliud denique vocatur *manifestum* in quo scilicet fur præsentem in clamarione & persecutione cum re furtivâ eodem die deprehenditur antequam eò deveniat, ubi cum furto manere constituerat; aliud *non manifestum*, in quo fur non ita deprehenditur.

3. QUÆR. II. An & quale peccatum sit furtum?

R. Furtum esse peccatum est de fide ex præcepto 7mo decalogi, non

furtum facies; est autem ex objecto seu genere suum mortale, ita ut manendo intra speciem furti absque hoc quòd adveniat nova species malitiæ v. g. Sacrilegii vel rapinæ, possit quis peccare mortaliter, uti iterum certum est; directè enim furtum repugnat charitati & justitiæ, quis enim dicet furantem 100, imperiales non peccare mortaliter; fit autem furtum veniale vel etiam nullum peccatum: 1. Ratione indeliberationis vel ignorantia, ut si quis vel bonâ fide vel eum levi culpâ ignoret hanc rem esse alienam, vel credit Dominum non esse invitum; 2. Fit veniale ex parvitate materiæ, quænam autem materia constituat hic peccatum mortale vel veniale, non ex solâ quantitate rei ablata æstimandum est; sed simul ex circumstantiis personæ ditionis vel egentioris, damni majoris vel minoris inde secuti: Recta enim ratio dicat esse gravius peccatum auferre solidum pauperi quàm eundem auferre dirissimo Principi, & ut ait *D. Thom. opusc. de erudiendis Principibus L. 7. c. 8.* in amissione unius gallinæ plus pauper gravatur, quàm multum dives gravaretur in mille marcis, & cum in hâc materiâ multum practicâ Theologi diversissimas ineant vias, aliis nimium rigorosè, aliis nimis laxè materiam gravis furti determinantibus.

QUÆR. III. Quæ sit materia furti gravis?

R. Esse diversissimas hâc in re

X 3 docto-

doctorum sententias, quas refert *Dicaft. L. 2. t. 2. d. 9. n. 17.* sed his omiffis dico: Illa qualitas videtur esse materia gravis & fufficiens ad peccatum mortale furti, quæ in unum diem fufficit ad sustentationem hominis, cui res ablata est, per sustentationem autem hi; intelligitur id, quo homo ad victum, amictum & habitationem pro sola sua persona indiget, quia autem consideratâ cujuscvis hominis conditione unus pro sustentatione plûs requirit quàm alter v. g. Rex plûs quàm Princeps, Princeps plûs quàm nobilis, aut mercator, & hi plûs quàm plebei, hinc etiam major quantitas statuenda est respectu unius quàm alterius, & in specie respectu Regis, & quorumvis etiam ditissimorum fufficient duo ducati, respectu Principis unus ducatus, respectu nobilis vel mercatoris valde divitis unus imperialis, respectu mediocriter divitis medius, respectu rustici una tertia vel quarta pars, respectu pauperis unus solidus; quia hæc videntur respectu horum fufficere pro unius diei sustentatione. *Laym. Lib. 3. t. 3. p. 1. c. 1. n. 3. Spor. t. 5. c. 5. n. 29. Croix L. 3. p. 1. a. n. 984. Metzger tr. 12. d. 40. a. 1. n. 7. & in re consentiunt Angel V. furtum n. 34. Sylv. q. 2. Lopez p. 1. c. 92. Vasq. Valent. d. 5. q. 6. Ratio est, quia gravitas furti æstimanda est, tum ex damno illato, tum ex voluntate Domini ægrè ferentis rem sibi auferri, furtum enim est ablatio rei alienæ*

invito Domino; sed est grave damnum auferre rem æquivalentem sustentationi unius diei, sicut esset grave damnus aliquem privare uno die victu, amictu & habitatione, & Dominus quoad hoc rationabiliter graviterque censetur invitus, datûrque ei iusta causa gravis tristitiæ, indignationis, ac solvendæ amicitia, ergo.

Obicies 1. Duo ducati non videntur fufficere pro sustentando rege, uno die, ergo malè statuuntur pro materiâ gravis furti respectu regis *Conf. 1.* Videtur irrationabile si Rex propter amissionem duorum ducatorum graviter contristaretur aut solveret amicitiam. 2. Rex debet potius velle amittere duos ducatos, quàm velle, ut proximus illos accipiendo graviter peccet, ergo non est rationabiliter invitus. *R. ad 1. n. aff.* nam loquimur de sustentatione solius personæ seclusa aulæ pompa *ad 1. & 2. conf. n. aff.* Rex meritò indignatur & invitus est etiam quoad duos ducatos, si enim tam notabilem summam furari liceat uni, licet omnibus, quod cedit in gravissimum reipublicæ præjudicium, quòd fur peccet ipsius malitiæ tribuendum est, nec idèd tenetur quis ei permittere rem suam, & certè si argumentum teneret, nullus quoad qualemcunque quantitatem posset esse invitus, imò quòd res esset notabilior eò minùs deberet esse invitus, eò enim magis fur peccaret, quid absurdus?

Obji-

6. *Obijcies* 2. Solidus pauperis in communi æstimatione non plus valet quàm solidus divitis, item pauper non habet majus jus in suum solidum, quàm dives in suum, ergò utrique fit æqualis injuria & æquale damnum & per consequens æquale peccatum contra justitiam, etsi magis peccetur contra charitatem auferendo pauperi, ita *Illung. r. ad 1. n. c.* damnum non tantum judicatur ex valore quem res ablata habet in æstimatione communi, sed etiam ex utilitate quam adfert habenti, ergò cum solidus sit pauperi utilior, quàm diviti, cum pro eo possit habere congruam unius diei sustentationem, eum auferendo ei fiet majus damnum & gravior injuria. *ad 2. r. dist.* pauper non habet majus jus materialiter conc. formaliter n. jus formaliter spectatur secundum utilitatem & necessitatem habentis, jus autem in unum solidum non est tam utile & necessarium diviti quàm pauperi; cum per carentiam unius solidi pauper fiat multò miserabilior quàm dives, ut constat ex q. 2. ideoque per ejus ablationem pauperi fiet major injuria.

7. *Inf.* 1. Qui homini diviti in famâ detrahit dicendo, v. g. de viro valde honorato quòd sit fur vel mendax, non minùs imò plus peccat, quàm si id dicat de milite vel alio homine exiguæ famæ, ergò etiam minùs peccat, qui furatur diviti quàm pauperi. *r. n. conseq.* argumentum probat pro

nobis, nam sicut in detractioe non debet tantum attendi, quid dicatur, sed etiam de quo & cui, ex hoc enim augetur vel minuitur damnum, sic & in materia furti, & sicut injuria major est de homine honorato dicere, quòd sit mendax, quia majus patitur damnum in famâ, sic major injuria est furari solidum pauperi, quia majus damnum patitur in fortunâ.

8. *Inf.* 2. Si materia gravis respectu nobilis v. g. sit imperialis, ergò qui furatur imperialem minùs uno obulo non peccabit mortaliter. *r.* aliqui concedunt seq. ex eâ ratione, quod si maneat mortale, & si desit unus obulus, ergò etiam manebit mortale, si desint duo, ergo etiam si tres, & sic deinceps, usque dum deveniam ad materiam certò levem vel ad determinatum obulum qui necessariis sit ad constituendum mortale: alii *communis* negant sequelam, quia parvum pro nihilo reputatur & Dominus moraliter censetur æquè invitus sive unus obulus plus sive minus auferatur, quod non tenent, si desit pars notabilis v. g. una tertia.

9. **QUÆR. IV.** An & quando furtum in materia levi fiat peccatum mortale?

r. Id fieri tribus præcipuè modis. 1. Per intentionem furandi seu injustè acquirendi rem gravem, unde furtis assueti quamvis rem levem furerentur plerumque tamen peccant mortaliter, quia ordinariè habent intentionem furandi quantum pos-

possunt, item qui injusto pondere, mensurâ vel ulnâ intendunt se locupletare, in singulis defraudationibus etiam minimis peccant mortaliter, quia singulæ fiunt ex proposito acquirendi materiam notabilem, idem est de caupone, qui solet modicum aquæ vino admiscere. *Les. de just. L. 2. c. 12. d. 7. 2.* Fit grave per multiplicationem non quòd multa furta levia simul sumpta faciant unum peccatum mortale, sed quòd illud furtum, quo ultimò completur materia gravis sit peccatum mortale, quia conjunctum cum prioribus infert & complet grave damnum v. g. ter furatus es solidum ter peccasti venialiter, si addas furtum quartum hoc furtum est mortale, quia jam injustè accipis & detines medium imperialem; quem suppono esse materiam gravem respectu mediocriter divitis, intellige nisi solidos prius ablatos jam restitueris, vel saltem ad materiam levem restituere intendas, tunc enim non uniuntur in ratione gravis damni, *Sorus L. 5. q. 3. a. 3. Vasq. Valent. Salon. 22. q. 66. a. 6. & plures apud Sanch. Dian. Lug. d. 16. an. 38.* sed quid si pro non possis tres solidos prius ablatos restituere, & tamen fureris quartum per quem completur materia gravis. *2.* Vel habes voluntatem saltem conditionatam priores solidos restituendi si aliquando potueris, & non peccabis mortaliter, quia nec approbas prius damnum, neque injustè detines ma-

teriam gravem cum velis eam restituere quando poteris, secus si hanc voluntatem non habeas, & hâc ratione conciliantur *DD.* pro & contra sentientes. Quid denique si illato jam gravi damno iterum quid leve fureris ab eodem vel tertio? *2.* Si non habeas animum prius ablatam restituendi saltem usque ad materiam levem & tamen advertas ad hanc obligationem peccas mortaliter toties quoties, quia vis augere & de novo retinere materiam notabilem injustè ablatam sive ab eodem sive à tertio; si verò non advertas, peccas tantum venialiter, ut per se patet; quod si res parvæ à diversis auferantur, requiritur ad mortale dimidio & juxta *Lugo* duplo major materia, & ut primum devenitur ad materiam notabilem peccatur graviter, quamvis enim nulli fortè in particulari gravis fiat injuria, fit tamen communitati, vel saltem injustè detinetur res aliena notabilis cum gravi obligatione eam restituendi, *Sor. Lop. Salon. Navarr. Sanch. Les. Laym. Lug. L. cit. & plures cum Dicast. n. 64. 3.* Si plures communi consilio, consensu & probabilius etiam exemplo se moveant ut quisvis modicum vinum, modicam pecuniam auferat, paucas uvas decerpit, ita tamen ut simul sumpta faciant materiam gravem, peccant singuli mortaliter, quia singuli suo consilio vel exemplo influunt moraliter in totum damnum, si verò invicem se non moveant, non

11.

12.

pcc-

peccant graviter rem levem auferendo, quamvis sciant ab aliis rem levem vel gravem jam esse ablatam vel auferendam; *Ratio est*, quia tunc non sunt causa neque physica neque moralis damni ab aliis illati, sed tantum illius quod ipsi inferunt, *Sotus 4. de just. q. 7. a. 3. Medina, Less. l. 2. c. 12. d. 9. Salon. q. 2. a. 7. Sanch. l. 7. mor. c. 21. n. 22. Lug. n. 55. Croix n. 1001.* Si dicas: Qui vulnerato infligit leve vulnus ex quo moritur, item qui ferè ebrius præbet ultimum haustum ex quo inebriatur, peccat mortaliter; ergo etiam qui post levia furtiva per alios facta superaddit novum, per quod completur damnum grave. *R. N. C.* mors & ebrietas consistunt in indivisibili, puta in privatione vitæ & rationis, & ante ultimum vulnus (idem est de ultimo haustu respectu ebrietatis) nequidem pars mortis exitit, sed tota mors seu vitæ privatio sequitur post vulnus ultimum, & ideo quamvis priora vulnera etiam tanquam concausæ disponant ad mortem, tamen tota mors moraliter tribuitur vulnerationi ultimæ, e contra damnum grave v. g. imperialis ablati non consistit in indivisibili, neque totum sequitur ad ultimum furtum, quod suppono esse unius v. g. solidi, sed major ejus pars jam præcessit, & causata est per alios absque influxu ultimi furtivi, & certè si paritas teneret, magis peccaret, qui furatur ultimum solidum, quam qui furatus est priores septem; suppo-

R. D. Jansen Pars I.

no enim hos respectu hominis valde divitis esse materiam levem, imperialem verò esse materiam gravem, consequens autem quis admittet?

4. Auferens rem exiguam v. g. florem rarum & singularem, monetam cupream sed valde antiquam & charam, primos fructus ex arbore speciali affectu expetitos ad honorandos v. g. amicos vel offerendos Ecclesiæ, ex quorum amissione prævidet Dominum graviter contristandum, & ita fore invitum, ac si res magni momenti fuisset ablata, peccat mortaliter, non quidem contra justitiam, quia nullum grave damnum infert in rebus fortunæ, ut suppono, sed contra charitatem propter gravem tristitiam & molestiam alteri immerito causatam, & si prævideat propterea lapsurum in blasphemias, vindictas, etiam peccat peccato scandali, *Less. Layman, Sporer l. c. 5.* Si plures servi jussu Domini auferant, vel singuli iniquè consumant exiguum quid, quamvis ipsi non peccent mortaliter, si se invicem non excitent, vel moveant, Dominus tamen postquam à servis simul sumptis materia gravis accepta vel consumpta est, peccat mortaliter, quia mandando est causa moralis totius damni. 6. Qui multoties parva, sive ab eodem, sive à diversis auferendo complevit materiam gravem etiam inadvertenter & absque intentione ditescendi, vel magnam summam acquirendi, tenetur eam resti-

X

restit-

restituere, et si non peccaverit mortaliter, quia totum damnum seu omnes partes damni scienter intulit, idque certum est, si res accepta adhuc in se vel in æquivalenti existat; aliàs enim injustè detineret rem alienam notabilem, ut dicam suo loco.

17. 7. Si per longa intervalla singulis v. g. mensibus modicum quid præsertim à diversis auferatur, id juxta plures non coalescit in unum grave fur-

tum, sed verius est tandem coalescere, quia manet damnum datum & obligatio restituendi, & quidquid per vices accedit, auget prius damnum & obligationem restituendi; requiritur tamen dimidio vel duplo major materia, prudentis judicio metienda, quia domini ejusmodi furta minùs sentiunt & minùs sunt inviti. *Tamb. L. 2. t. 2. c. 3. Croix n. 1011.*

CASUS XXX.

De furtis Conjugum.

K Andria materfamilias quaerit ex Confessario. 1. *An ipsa vel domestici aliquid infcio marito surripientes peccent, & quæ hic sit materia gravis.* 2. *Ad quem spectet dos, bona paraphernalia, antipernalia, superlucrata.* 3. *An maritus bona dilapidans aut uxor surripiens teneantur ad restitutionem.* 4. *Quid liceat uxori si maritus sit absens, satius, vel non det medicinas, elemosinas, ornatus muliebres &c.* 5. *Quid si maritus sit dives.* 6. *Quid si maritus rogatus facile consentiret, aut ipsa acquisivit ex parsimonia.* 7. *An excuset larga dos ab uxore allata.* 8. *An marito bona communia vel dotem dilapidante uxor possit uti occultâ compensatione, quid si dos casu pereat.* Pro resol.

QUÆR. I. Quid circa furta domesticorum in genere?

2. Seqq. 1. certum est domesticos, id est uxorem, proles, servos, ancillas peccare contra iustitiam cum obligatione restitutionis, si marito, patre vel herede rationabiliter invito aliqua surripiant, major tamen requiritur materia, ut peccetur mortaliter, quia respectu horum domini sunt minùs inviti, quàm respectu extraneorum, & quidem communiter maritus censetur minùs invitus respectu uxoris, cum qua facit unam civiliter personam, quàm pater respectu filii, & pater minùs respectu filii, qui est aliquid patris, quàm respectu servi. 2. Quantitas sufficiens ad mortale ex re ablata & ex circumstantiis judicanda est, minùs enim invi-

invitus est Dominus dives, liberalis, amicus, quàm avarus, pauper, parum amans, minùs si domestici furentur esculenta, quàm si pecunias, minùs si res communis, quàm si rara, minùs si furentur ad proprios usus, quàm ad dandum aliis, minùs si consumant quàm si vendant &c.

QUÆR. II Quid circa bona & furta conjugum?

2. R. I. Bona conjugum sunt quadruplicia, 1. Est *dos* seu illud quod uxor dat viro ad sustinenda onera matrimonii, hujus dotis dominium naturale habet uxor, dominium vero civile seu usufructum & administrationem maritus, nisi in dotem detur res mensurata v. g. 100. maldera hordei, vel aestimata v. g. domus assignato ejus valore & pretio, tunc enim maritus fit dotis Dominus, eò quòd talis traditio dotis habeat vim emptionis, ideòque omne periculum dotis ad maritum pertinet, ità ut si dos quomodocunque pereat, maritus soluto matrimonio teneatur pretium aestimatum vel rem mensuratam in eo valore, quem tempore traditionis habebat, restituere; quem in finem uxor habet hypothecam privilegiatam præ omnibus creditoribus in omnia bona mariti. 2. Sunt bona uxoris *paraphernalia* seu propria, quæ uxor ex hæreditate, legato, aut labore familiæ non debito acquirit; horum dominium, usufructus, & administratio, nisi consuetudo loci aliud habeat, est penes

uxorem. 3. Sunt *bona antipherualia* seu contradotalia, quæ maritus assignat in recompensationem dotis; horum dominium & administratio est penes maritum, usufructus vel penes uxorem vel penes maritum, prout iterum habet consuetudo. 4. Sunt *bona communia* & superlucrata; quæ quoad usum & administrationem spectant ad solum maritum, quoad jus autem & dominium ex mediâ parte ad uxorem, ità ut maritus ea notabiliter dilapidando non tantùm peccet mortaliter, sed etiam teneatur ad restitutionem; alii tamen non improbabiler sustinent, superlucrata pertinere ad solum maritum, sicut illa ad solam pertinent uxorem, quæ ipsa per suam industriam aut ex censu paraphernalium lucratur, per consequens dicunt maritum, si ea dilapidet, non teneri ad restitutionem, & sic habere consuetudinem testatur *Croix Lib. 3. p. 1. n. 1020.*

3. R. II. Circa furta & injustitiam inter conjuges tenenda sunt seqq. 1. Maritus si dilapidet vel notabiliter vitiet dotem, vel bona propria uxoris, vel etiam communia, peccat graviter contra justitiam cum obligatione restitutionis. Econtrà si uxor ex bonis, quæ mariti dominio vel administrationi subsunt, ipso rationabiliter invito notabile quid auferat, peccat mortaliter cum obligatione restituendi ex bonis propriis paraphernalibus, si habeat, vel post mortem mariti ejus hæredibus ex dote vel

Y 2 aliun-

aliunde acquisitis. *Ratio est* : quia
 4. maritum injustè privat dominio aut
 administratione; dixi marito ratio-
 nabiliter invito, nam si maritus con-
 sentiat, aut propter diuturnam ab-
 sentiam, morbum, vel fatuitatem
 uxor vel simul vel sola familiam gu-
 bernet, & bona administret, ipsa fa-
 cere potest honestas donationes,
 eleëmofinas, & omnes expensas,
 quas vir gubernans rationabiliter fa-
 ceret, vel facere deberet, aut si vir
 in victu, amictu, medicinis, donati-
 unculis, honestis recreationibus ea
 irrationabiliter neget, quæ in simili
 casu à patribus familias ejusdem con-
 ditionis concedi solent, non peccat
 uxor ea ad illum finem accipiendo;
 idem est si maritus opulentus, sed
 tenax nullas daret eleëmofinas ne-
 quidem ordinarias, aut proximis
 præsertim cognatis in gravi vel ex-
 tremâ necessitate constitutis non sub-
 veniret, illa ejus defectum ex bo-
 nis communibus supplere posset, *D.*
Th. in 4. dis. 15. q. 2. a. 5. March.
trib. 2. tit. 4. sect. 2. Sylv. Molin. Less.
L. 2. c. 12. dub. 14. quia ipsa jure di-
 vino data est marito non in ancillam,
 sed in adjutorium, & in defectu
 mariti ad ipsam spectat gubernare
 familiam, & maritus non tantùm te-
 netur uxori dare præcisè necessaria
 ad victum & vestitum, sed etiam quæ
 pertinent ad honestas recreationes,
 & decentes eleëmofynas & ita habet
 consuetudo, quæ uxori jus certum
 tribuit teste *Dicast. n. 198.* pro pace

tamen domesticâ suadendum est
 uxori ut in his marito obediat, &
 marito sese minùs rigidum exhi-
 beat &c. Si verò maritus det suffici-
 entes eleëmofynas, aut sit tenuis
 fortunæ, tunc ipsa ex propriis si ha-
 beat, parentibus, fratribus, vel pro-
 libus ex priori thoro subvenire de-
 bet, vel si id faciat ex bonis mariti
 tenetur ex dote suâ hæredibus mariti,
 nisi hic remiserit, damnum compen-
 sare *Nav. Less. dub. 18. n. 88. 2.*
 5. *Quamvis Dian. p. 2. t. 18. resol. 34.* cum
Bannes & aliis dicant uxorem divitis
 singulis annis posse auferre vigesi-
 mam partem totius lucri & redditus
 annui, impendendam in eleëmofy-
 nas & honestas donationes, id tamen
 non videtur admittendum, si mari-
 tus sit liberalis in dandis eleëmofy-
 nis & concedendis uxori honestis
 pro statu donatiunculis, aut si uxor
 acciperet in ordine ad usus vanos
 vel illicitos; ad hos enim maritus
 magis est invitus; & quis dicet
 maritum etiam divitem annuò v.
 g. habentem 100. millia, non esse
 graviter invitum, si uxor ad usus
 præsertim profanos vel illicitos fu-
 retur annuò 5. millia. 3. Non pec-
 6. cat uxor, si accipiat aliqua, quæ
 maritus facillè & certò concederet,
 si rogaretur, quia adest licentia
 præsumpta & plerumque justa cau-
 sa petendi, ne se ostendat velut an-
 cillam; similiter non tenetur ad re-
 stitutionem si quid iniquè accepit,
 sed maritus prudenter præsumitur
 restri-

restitutionem condonasse *Molin. d. 274.* & alii communiter. 4. Si maritus bona communia dilapidet, uxor licitè subducit ea, quæ sibi & familiæ prudenter credit fore necessaria, quia bona communia ex mediâ parte ad ipsam spectant, & in defectu mariti ipsius est providere familiæ. *Navarr. Molin. Dicast. nu. 203.* 5. Uxor licitè retinet ea quæ per partitionem reservat ex iis, quæ maritus ei pro vestitu vel familiæ sustentatione ad certum tempus liberaliùs assignavit, quia reputantur fructus industriæ. *Palud. Nav. Molin. d. 234.* 6. Non excusat uxorem à furto quòd largam attulerit dotem, nam quamvis propterea ad mortale requiratur major quantitas, eò quòd maritus tunc censetur minus invitus, quàm si nullam aut exiguam dotem attulisset, tamen non excusatur à mortali, si ad notabilem materiam pervenerit. 7. Si maritus bona communia vel superlucrata dilapidet, potest uxor in illis locis, in quibus saltem per consuetudinem

certum jus habet ad medietatem se per occultam compensationem servare indemnem, multo magis familiæ reponere necessaria; similiter si maritus dotem ab uxore allatam absque spe recuperationis dilapidet vel negligat, potest uxor ex bonis mariti sibi maturè providere de indemnitate, aut si maritus post mortem bona propria relicturus sit ex iisdem ante omnes creditores petere solutionem dotis quia de jure habet hypothecam privilegiatam in omnia bona mariti ad assecurandam dotem, si tamen res dotalis non mensurata neque æstimata sine culpâ mariti periisset v.g. domus casu conflagrasset, ad nihilum teneretur maritus, neque ejus hæredes, quia res dotalis tunc mansit sub dominio uxoris, ideoque & huic periit, secus si res dotalis fuerit mensurata v.g. 50. plaustra vini aut domus certo pretio taxata, tunc enim dominium & periculum rei etiam casuale ex dispositione legum transit ad maritum.

CASUS XXXI.

De furtis filiorum, servorum, &c.

Jabin filiusfamilias dubitat 1. Qualiter disponere possit de bonis castrensibus, quasi castrensibus, adventitiis, profectitiis. 2. An & qualiter surripiens aliquid de bonis paternis teneatur re-

stituere, & quid si fratres etiam sint furati vel pater credatur remissurus si rogaretur vel restitutionem non petat. 3. Que hic sit materia gravis. 4. An filio laboranti pro patre debeat salarium, & si non detur, occultè

sultio compensare possit. 5. Quid si ser-
vi pecunias, esculenta, &c. surripiant,
aliis donent, 6. Labori se subtrahant,
agrotant vel servitium deserant. 7.
Fragmenta rei elaboranda retineant,
8. Aut aliquid ex pretio rerum pro
Domino emptarum sub pretextu, quod
mercatores remiserint. 9. Vel expen-
sas fecerint. Pro resolut.

I. QUÆR. I. Quid circa filiosfa-
milias eorumque bona? *ꝛ. I. Filius-
familias dicitur qui est constitutus
sub patriâ potestate, patriâ potestas
est jus à legibus introductum, quod
pater vel unus ex ejus ascendentibus
habet in filium vel procreatione vel
saltem rescripto Principis legitimum
& in certa ejus bona, sive filius sit
naturalis sive adoptivus in quacun-
que etate donec emancipetur, eman-
cipatio olim fiebat multipliciter, mo-
dò censetur filius emancipari per
hoc, quòd uxorem ducat, & seorsim
habiter.*

*ꝛ. II. Bona quæ filius habere po-
test sunt quadruplicia, 1. Castrensia,
quæ filius in castris sive ex testamen-
to, donatione, aut legato à commi-
litionibus factò, sive ex peculio ca-
strensi aut etiam ex famulatu regis
acquirat. 2. Quasi castrensia, quæ
quidem in castris non acquiruntur
sed in jure habentur quasi castrensia,
qualia sunt, quæ filius acquirat ex of-
ficio publico Judicis, Doctoris, Ad-
vocati, Syndici, Medici, Prætoris,
ex Clericatu, donatione Regis, pro-
priâ parsimoniam, &c. horum bono-*

rum uti & præcedentium filiosfamili-
as si pubes sit plenum habet domi-
nium & administrationem, ideoque
de his pater filio invito disponere
non potest; bona adventitia, quæ
filio adveniunt per artes mehani-
cas, fortunâ, donatione, hæreditate
vel legato ex lineâ maternâ, horum
dominium directum est penes filium,
dominium utile penes patrem, si ta-
men res sit usu consumptibilis, ut pe-
cunia, frumentum, &c. tenebitur pa-
ter ad restitutionem si eis utatur, quia
filius erat eorum Dominus proprie-
tarius. 4. Bona profectitia sunt quæ
filius accipit à patre vel intuitu pa-
tris, horum dominium & usufru-
ctus est penes patrem, nisi fortè pa-
ter dederit filio aliquid in patrimo-
nium vel ad suscipiendos S. Ordines.

QUÆR II. Quid circa furta fi-
liorumfamilias? *ꝛ. seqq. I. Peccat
filius si patre invito aliquid surripiat
ex bonis quæ sunt sub patris dominio
vel administratione, ut certum est ex
illo Proverb. 28. Qui subtrahit ali-
quid à patre suo & à matre & dicit
hoc non esse peccatum particeps homi-
cida est; teneturque restituere ipsam
rem ablatam si adhuc existat vel æ-
quivalens ex bonis castrensis vel
quasi castrensis si habeat, vel si
non habeat, deducere in divisionem
hæreditatis cum fratribus, nisi fortè
& hi similiter sint furati, aut hi aut
pater remittat vel certò credatur re-
missurus si rogaretur, quem præ ve-*

re-

recundia rogare non audet, *Nav. Less. dub. 13. n. 7. Dicast. n. 184.* aut si pater aut fratres sciant nec satisfactionem petant censentur condonare, *Burghab. cent. 8. Cas. 36. 2.* Pro materiâ necessariâ ad mortale filii respectu patris valde divitis & benefici ab aliquibus non improbabiler statuuntur 20. vel 30. aurei, si filius sit unicus & non impendat ad usus illicitos, aut tales, in quibus pater omnino scitur esse invitus: respectu patris mediocriter divitis 3. vel 4. aurei, ab aliis plûs ab aliis minûs, tu prudens Confessarie id non tantum ex re acceptâ sed & ex facultatibus patris, ejus liberalitate, & affectu in filium, ex liberorum pluralitate, ex accipientis aetate & usu dijudica, ita ut conscientiam non nimium laxes, nec temerè scrupulum peccati mortalis injicias. 3. Quamvis possit pater filio in domo paternâ laboranti laborem suum specialiter compensare absque hoc quod aliis filiis faciat injuriam, ad hoc tamen non tenetur ex justitiâ, *Sylv. V. Peculium 1. qn. 12. P. Navarr. L. 3. c. 1. n. 76. Moya. t. 6. d. 4. n. 41. Laym. & alij apud ipsos contra Barb. Less. Lopetz. Dicast. n. 187.* Ratio est, tum quia opera industrialis filii ex jure & consuetudine debetur patri, tum quia filius à patre habet victum, amictum, instructionem & curam paternam, neque pater se filio obligavit ex contractu sicut servo conductitio, ergo non est unde oriatur obligatio justitiæ, mul-

tò minûs poterit filius ejusmodi laborem sibi occultè compensare, occulta enim compensatio locum non habet nisi quando debitum est certum, hic autem ad summum est probabile.

QUÆR V. Quid circa furta famulorum, opificum, &c. &c. seqq. 1. Certum est & hos si invito aliquid notabile furentur, peccare mortaliter cum obligatione restituendi, vel si non habeant saltem per extraordinariam diligentiam, laborem, & obsequia compensandi, respectu tamen famulorum etiam aliquantò major quantitas requiritur aestimanda secundum opulentiam & liberalitatem Domini ac circumstantias *Cas. prac. m. 1.* insinuat. 2. Quamvis multorum sit sententia, minuta domesticorum furta in alimentis non coalescere in materiam gravem, eò quod Domini tantum videantur inviti quoad modum si domestici ea consumant, si autem extraneis donent vel vendant, certum est etiam invitos esse quoad materiam, quod semper videtur dicendum, si materia tandem fieret notabilis etiam in esculentis præsertim pretiosioribus & extraordinariis, etiam si ipsimet domestici ea absument, quis enim credat Dominum non esse invitum quoad substantiam si servus multa pretiosa electuaria, aut etiam mediam vel integram melioris vini amam intra annum absumeret? 3. Servi sæpius partem temporis labori debito

bico subtrahentes furtum & quidem mortale committunt, quamprimum per ejusmodi negligentiam damnum grave Domino illatum fuerit; an verò famuli qui antetempus servitium deserunt, vel ex eo dimittuntur amittant integrum salarium, & qualiter tempus absentiae vel ægritudinis iis subtrahi possit dicam *Cas. 57. n. 15.* Item an operam suam pluribus elocare possint, *ibid. n. 14. 4.*

7. Famuli, opifices, sartores, textores, molitores, aurifices, surripientes fragmenta & reliquias materiæ sibi ad elaborandum traditæ peccant, prout supra dictum est de furtis minutis factis eidem vel diversis, nisi forsan fragmenta sint tam exigua, ut Domini non censeantur ea curare, vel tacite remittere, eò quòd non repetant cum facillè possint. 5. Si mercator satori vel famulo pro hero aliquid ementi partem pretii remittat vel aliquid donet, ut potius à se

quàm ab alio emat, possunt id per se loquendo retinere, si tamen alibi idem minori pretio habere possint Domino injuriam faciunt, idem est si rigidiùs mercando aliquid de communi pretio subtrahant, & sibi retineant, *Ratio est*; quia non suo sed nomine committentis emunt, ergo pars de pretio subtracta non ipsis sed committenti debetur; 6. Si tibi, amico vel famulo committatur, ut alteri frumentum pretio indeterminato vel determinatè tribus aureis emas, tu autem industrius emas duobus & medio, non potes medium aureum tibi retinere, quia liberè hanc industriam posuisti, si tamen expensas fecisti, vel minoris emeris, v. g. ivisti ad remotiorem urbem, poteris has expensas compensare saltè ex præsumpto Domini consensu, quia hæ expensæ ei fuerunt utiles, *V. Cas. 41. n. 24.*

CASUS XXXII.

De Causis à furto excusantibus.

M Abbo varia aufert. 1. Sub prætextu necessitatis gravis vel quasi extrema. 2. Non obstante quòd Dominus rei sit in necessitate simili. 3. Aut res sit valde pretiosa, 4. Eam habere potuerit, labore, emptione, mutuo, vel humili petitione. 5. Et habeat alibi in re vel in spe. 6.

In extremâ necessitate consumit res sibi commodatas, depositas, mutuas. 7. Excusat se titulo occulta compensationis. 8. Quia aliàs cogetur famulos dimittere vel ipse famulari. 9. Quia aliter liberari non potest à poenâ carceris vel capitis. 10. Quia non recepit dignum labori suo stipendium. 11. à suo debito mutuum accipit

animo compensandi, cœsi jurato promiserit mutuum reddere. Pro resol.

I. QUÆR. I. Quæ Causæ excusent à furto? **R.** 1. Excusat necessitas *extrema*, quando scilicet est certum periculum amittendæ vitæ vel membri principalis, morbi incurabilis, extremæ infamiæ, vel timetur malum mortis æquivalens, non tamen excusat necessitas *gravis*, quâ non extremum sed grave malum in corpore, fama, vel fortuna timetur, ut jam certum est ex Prop. 36. ab Innocentio XI. damnata: *Permissum est furari non solum in extremâ necessitate, sed etiam in gravi.* Pars prima etiam est communis & certa cum *D. Th. 2. 2. q. 66. a. 7. Et q. 32. a. 3. Bannes ibid. dub. 2. Soto. Medin. Valent. d. 3. q. 9. p. 4.* Ratio est, quod res temporales datæ sint à Deo tanquam media ad conservandam vitam, ergo vitâ periclitante proximus rationabiliter invitus esse non potest quominus ea tibi illum in finem usurpes, & hoc sensu in extremâ necessitate fiunt omnia communia: divisio enim bonorum jure gentium introducta est, obligatio conservandi vitam est juris naturæ. *Dices furari est intrinsecè malum, ergo nulla necessitas potest furtum facere licitum.* **R.** C. totum, necessitas non facit furtum licitum, quia furtum essentialiter fit domino rationabiliter invito; sed necessitas impedit furtum, quia facit ut dominus non possit esse rationabiliter invitus. Idem tenet de necessitate *quasi extrema*, seu de periculo proximo necessitatis extre-

R. D. Jansen Pars I.

mæ. Lugo d. 16. n. 154. & certum esse dicit *Sporer 1. 5. n. 103.* Accipe tamen sequentes limitationes. **1.** Si possessor rei in simili extremâ necessitate existat vel per tuam ablationem in eam incideret, non potes rem ejus accipere, quia tunc melior est conditio possidentis, ex eadem ratione si tu rem alienam v. g. triticum sive bonâ sive malâ fide apud te detineas, in extremâ necessitate illud consumere poteris, quamvis dominus rei sit in eadem, quia tu possides & ordo charitatis id exigit vel saltem permittit, *Lesh. lib. 2. c. 16. n. 14.* **2.** Probabilius non licet privato in extremâ necessitate surripere rem valde pretiosam, v. g. tria vel quatuor aureorum millia, maximè si hæc necessaria sint ad conservandum statum domini, *Lugo à n. 148.* Ratio est, quia dominus rei tunc rationabiliter est invitus, non enim obligatur ex charitate plus expendere pro conservandâ vitâ alienâ, quàm propriâ, non tenetur autem conservare vitam propriam per media valde pretiosa & extraordinaria. *v. Cas. 18. n. 4.* **3.** Si rem necessariam habere possis labore, emptione, mutuo, humili petitione, non potes eam furari, quia non est necessitas accipiendi aliena, quando aliquis sibi proprio labore, mutuo vel petitione subvenire potest: sed quid si extremè indigens ex erubescencia nolit petere, an peccet mortaliter rem notabilem auferendo, negant *Lesh. Sporer n. 18.* Econtra pro certo affirmat *Coning dis. 27. de char. dub. 10. n. 158.* Sed videtur

Z **distin-**

distingendum; si auferas à Paulo rem quam Petrus erat paratus dare si peteres, peccas mortaliter, quia Paulus meritò est invitus ut ab illo fureris rem, quam ab alio facili petitione obtinere poteras, secùs si eam fureris à Petro, quia hic quoad rem supponitur non esse invitus, utpote eam daturus si rogaretur. 4. Si extremè indigens habeat alibi, vel saltem in spe unde solvere possit, non potest rem alienam accipere gratis, sed accipere debet sub onere mutui seu sub obligatione transactâ necessitate restituendi nisi res sit exigua, quam Dominus prudenter credatur concedere gratis, idque certum esse dicit *Lugo n. 170.* quia necessitas non exigit rem dari gratis, quando alter habet unde per mutuum sublevari possit, sicut non obligat ad dandum dominium rei, quando necessitas solo usu tolli potest, ut patet, aliàs enim indigens equo meo ad effugiendam mortem non teneretur illum cessante periculo reddere, si verò pauper sit re & spe, res vel usus rei dandus est gratis ut dixi *Cas. 17. an. 6.* 5. Qui in extremâ necessitate consumit quod antea acceperat commodatum, depositum, & probabiliter etiam furto ablatum, si tempore consumptionis nihil habeat in re neque in spe, non tenetur restituere, quod consumpsit, etsi ex post prater spem fiat melioris fortunæ, quia si res mansisset apud Dominum, poterat eam accipere & consumere absque obligatione restitu-

endi, ergo & existentem apud se; aliud est, si res transiisset in accipientis dominium ut res mutuo accepta, quia tunc manet obligatio prioris contractûs & indigens non consumpsit rem alienam, sed propriam. *Less. sup. n. 9. Dicast. l. 2. de just. t. 2. d. 19. n. 273.*

6. *R. II.* A furto excusat occulta compensatio, quâ creditor ex bonis debitoris clam tollit quantum sibi novit deberi; *S. Thom. q. 66. a. 3. ad 5. Valent. Lugo d. 16. n. 86. Dicast. n. 89.* Ratio est, quia non peccatur in re cum res ex justitiâ debeatur, neque in modo dummodo serventur sequentes conditiones: 1. Ut id quod accipitur sit debitum ex justitia & non tantum ex charitate vel gratitudine. 2. Debitum debet esse certum, & liquidum, non autem dubium aut tantum probabile, quia tunc melior est conditio possidentis, possessio enim est certum jus retinendi, contra quod nulla valet probabilitas. 3. Debet viâ juris aut alio modo sine notabili damno vel molestia aut sine gravi offensione & inimicitia debitum recuperari non posse, defectus hujus conditionis plerumque tantum erit veniale, nisi alia incommoda inde orientur. *Dian. To. 1. tr. 2. R. 48.* 4. Debet fieri ex bonis creditoris, non autem ex re alienâ apud debitorem depositâ vel ad ipsum missâ & nondum acceptatâ, imò si debitor apud te ipsum rem suam deposuisset, non posses tuum debitum ex re depositâ

com-

compensare in foro externo, *c. bona fides*, 2. *de depositis*, *L. ult. Cod. de depos.* potest tamen in foro interno si debitum certum aliâ viâ recuperari non possit *Sylv. V. compensatio* 9. 2. *Laym. hic c. 9. n. 10. Pirh. L. 3. Decret. tit. 16. n. 11. Reiffenst. ibid. nu. 19.* 5. Si commodè possit, debet fieri ex rebus ejusdem speciei cum re debita, aliàs enim debitor sine causâ cogetur rem suam permutare. 6. Cavendum est damnum temporale, & spirituale debitoris, hinc moneri debet, de extincto debito, tum ne maneat in mala voluntate non solvendi, tum etiam ne ipse vel hæredes ejus idem debitum cogantur bis solvere; hæc tamen monendi obligatio non est ex justitia, quia usus es jure tuo, sed ex charitate, à qua excusaris, si sine læsione amicitiae, famæ vel alio incommodo monere non possis. 7. Debet caveri damnum proximi habentis fortè jus prælationis in re in qua fit compensatio. 8. Debet caveri periculum infamiae, ne ipse vel alius tanquam fur traducatur nisi fortè gravis vel extrema necessitas excuset, tunc enim licet uti jure suo, & alterius damnum ex gravi causa permittere. 9. Debet compensatio fieri in bonis ejusdem ordinis, hinc si quiste injustè diffamavit non potes hanc injuriam compensare surripiendo pecuniam, quia hæc bona sunt incommutabilia & fama per pecuniam non recuperatur. *Dices* 1.

Lumen naturæ d'at, quòd nemo debeat esse Judex in propria causa. 2. Quòd reus non debeat condemnari inauditus. 3. Quòd non liceat injuriam propriâ autoritate vindicare. *R. N. assumpta*, nam quando debitum est certum & Judex adiri non potest, nihil obstat quo minùs ipse jus meum defendam accipiendo rem ex certa justitia debitam idque recta ratio tunc exigit, quia non adest aliud medium procurandi æqualitatem justitiæ, neque hoc est seipsum vindicare sed rem æquivalenter suam recipere: Nec refert, quòd occultus compensator in foro externo præsumatur fur, nam hoc inde fit, quia Judex ignorat adesse omnes conditiones requisitas. Ex dictis

Infer seqq. 1. Nobilis è statu suo excidens ita ut famulos & equos cogatur dimittere, aut artem mechanicam exercere, honestus civis mendicare, artifex instrumenta sua vendere, hi omnes sunt in gravi necessitate, si verò rationabiliter timeant sibi proximè defutura vitæ necessaria sunt in gravi necessitate urgente seu quasi extrema; in qua per se & alios aliena sibi necessaria surripere possunt, etiam adhibitâ vi si rogati dare nolint, aut resistant: quia habent jus rigorosum, ne impediuntur accipere rem sibi extremè necessariam. 2. Si necessitas levati possit per occultam compensationem è rebus debitoris factam,

Z 2

ctam,

Etiam, vel per mutuum; non est licitum auferre res alienas nisi forte abesset omnis spes reddendi mutuum tunc enim non tenetur magis damnificare offerentem mutuum, quàm quemvis alium; neque in extrema necessitate, licitum est plus accipere, quàm necessarium est pro levandâ necessitate, 3. Si quis justè v. g. ob delicta timeat carcerem perpetuum vel etiam condemnari ad mortem famis, est quidem in extrema necessitate, sed sicut tunc nemo tenetur ei succurrere sed ob bonum justitiæ publicæ carcerem vel mortem ejus potest permittere; sic nec ipse ad sibi succurrendum aliena rapere potest; si verò injustam mortem vel carcerem timeat, utique raptro alterius equo fugere potest; ita tamen ut periculum elapsus equum restituat & si possit Domino equi de damnis obinde illatis satisfaciat. 4. Famuli quamvis judicent mercedem suam esse iniquam tamen ex bonis heri sui eam compensare non possunt, nam Innoc. XI. damnavit hanc 37. prop. *Famuli & famula domestica possunt occultè suis heris surripere ad compensandam operam suam quam majorem judicant sala-*

rio, quod recipiunt. Ratio est: quia tale debitum vix unquam est certum; sponte enim pro tali mercede famulari promiserunt; & herus eorum operâ fortè non indiguit, vel alios pro eadem mercede habere potuit, aut per instructionem, spem promotionis vel recommendationis laborem compensavit, ergo non est certum quòd illis quid amplius ex justitia debeatur, nisi ab hero vi, metu vel fraude fuissent coacti ad laborandum pro iniquo stipendio vel cogentur ad laborem non conductum, tunc enim illis certa fieret injuria, quam cogens teneretur reparare. 5. Si Petrus tibi debeat 100. ex merce venditâ, & ipse illubenter solvat, licitè ab ipso accipis centum mutuo animo compensandi, & quamvis juratò promittas eos certo die solvere adhuc poteris uti compensatione, quia compensatio est vera solutio, cum per eam remittatur jus æquale debito: si tamen ex-vel implicite jurasti non compensare, eò quòd Petrus forsan aliâ conditione mutuum dare noluerit; debes stare juramento, quod servandum est, quodocunque licitè servari potest; Lugo n. 117.

C A S U S XXXIII.

De iniustitia in bonis corporis & speciatim de occisione
sui & Innocentis,

Norca Virgo per nimias ab-
stinencias vitam abbre-
viam. 1. 2. Et si medici di-
cant pro conservatione vi-
tae vinum, maritum, scis-
sionem rupturæ esse necessaria, nihil-
ominus ea admittere renuit. 3. 4. Se
Tyranno offert imò rogat, ut proficere
orthodoxa occidatur. 5. Peste infectis
cum periculo vita inseruit. 6. Tempore
incendii ex alto se precipitat. 7. In ma-
ri constituta ne in manus hostium inci-
dat petit à militibus ut navim incen-
dant. 8. De crimine multum anxia
seipsam iudici sinit, & timore tormen-
torum occulta vera & falsa fatetur.
9. Ad laqueum condemnata intende-
bat illum ipsum sibi injicere, & ut ci-
tius suffocaretur jejunare. 10. Sed à
custode carceris dimissa & impregnata
ne occidatur vel infametur abortum
sub pretextu, quòd fetus sit mortuus
vel nondum animatus pharmaco aut
immodico saltu causat 14, 15, 16. Pro
resolut.

QUÆR. I. An aliquando liceat
se ipsum occidere vel mutilare?

3. R. I. Nunquam licet se ipsum
occidere directè, id est ex proposito
& intentione, excepto unico calu-
quo Deus ipse hoc juberet: Omnes

cum D. Thom. 2. 2. q. 64. a. 5. hoc
enim esset contra jus Dei, qui solus
habet dominium vitæ & necis, contra
charitatem propriam, contra bonum
generis humani, cujus indicium
tollitur.

R. II. Neque licitum est se ipsum
occidere indirectè ponendo scilicet
actionem vel omissionem ex quâ
prævideatur secutura mors, nisi gra-
vis hoc agendi vel omittendi causa
excuset, unde deduces 1. Non pec-
care Carthusianos cum in omni
morbo & periculo vi voti carnes res-
puunt *Dian. p. 1. t. 2. R. 29.* ubi ex-
cusat omnes, qui amore virtutis re-
nuunt bibere vinum vel edere carnes,
& si peritus medicus dicat, sic vitam
ad 10. annos protrahi posse, quia
prolongatio vitæ est incerta, & iusta
causa abstinendi imò experientia do-
cet per moderata jejunia, abstinenc-
tias & mortificationes vitam potius
protrahi, quàm abbreviari, econtra
qui per indiscretas macerationes vi-
tam notabiliter minuunt peccant
mortaliter, sicut qui vitam infantis
minueret animo citius eum ad cœ-
lum mittendi, *Pet. Nav. Laym. hic. n.
5. Dicast. d. 10. n. 545. 2.* Peccant pec-
cato homicidii, qui sine gravi causâ
se

se probabili vitæ periculo exponunt, veluti funambulones imperiti, duellantes aut venenum sumentes ad experiendam virtutem thoriaci, non sumptâ præviè experientiâ in bruto,

3. Graviter peccant, qui nolunt se à mortis periculo liberare, quando possunt facili medio, sumendo v. g. in lethali morbo medicinas ordinarias; dico medio facili, nam remedia nimis sumptuosa vel difficilia v. g. scissionem calculi vel rupturæ, abscissionem brachii, tibix &c. nemo pro conservatione vitæ admittere tenetur, ut docet communis cum *Leß. L. 2. c. 9. dub. 13. n. 96.* ideoque nec videntur à Superiore etiam religioso præcipi posse, nisi remedium foret certum & talis homo bono communi necessarius, similiter excusatur puella, quæ ad videndas & tangendas partes verecundas renuit admittere medium, quia hæc sunt remedia extraordinaria & sæpe magis difficilia quàm ipse morbus; unde etiam excusantur, qui pro vita conservanda nolunt ducere uxorem, patriam vel domicilium cum magno incommodo mutare &c.

4. Gloriosum est amore Dei pro tuendâ fide vel aliâ virtute se mortis periculo exponere, imò se Tyranno sponte offerre, si id exigat honor Dei & proximi ædificatio, ut constat exemplo plurium SS. Martyrum, secus si id nec Deo gloriosum, nec proximo sit utile sibi in fide & charitate non satis firmato periculosum, ideoque

peffimè agunt, qui temerè idola confringendo vel in hæreticos declamando se ipsos periculo & Ecclesiam majoribus persecutionibus exponunt, & adversariis iniquè sæviendi occidendique ansam præbent; multò minus licebit petere vel suadere Tyranno, ut se innocentem pro fide vel republica occidat, hoc enim esset suadere, & rogare, quod alter sine peccato facere non potest.

5. Licetum & maximè meritorium est se amore proximi vitæ periculo exponere, serviendo, invisendo, Sacramenta administrando, ægris peste infectis aut alio morbo contagioso laborantibus, item se objiciendo telo vel ictui ad servandum Principem, parentem vel personam bono communi necessariam, id enim excusat amor boni communis & reverentia in Superiores & parentes: an verò vitam alterius proximi liceat præponere vitæ propriæ ei v. g. in æquali necessitate cedendo panem vel in naufragio tabulam, vel se supponere in vicem amici injustè occidendi, disputatur in utramque partem probabiliter; *Verjus Tamb. L. 6. c. 1. §. 1. n. 5.* docent id non licere, quia in pari casu ordo charitatis videtur exigere, ut plus diligatur vita propria quàm aliena, à potiori si amicus meus foret justè condemnandus, non possem me ejus loco supponere, esset enim judicem inducere ad condemnandum innocentem.

6. Ad evitandam mortem crudelissimam à Tyranno

6.

7.

miti-

minitatem vel ab incensa domo aut navi imminente licite te dimittis in terram vel in aquam cum manifesto vitæ periculo *Lug. d. 10. sect. 2. n. 50.* quia hoc non est directe se occidere vel mortem intendere, sed velle minus periculum præ majori aut crudeliori, quin ipsa bruta instinctu naturæ se talibus modis salvare nituntur, inquit *Lesf. dub. 6.* idque certum esse judico, si sit aliqua spes vitæ per præcipitium conservandæ; at quid si ex præcipitio nulla sit spes vitæ, an ad evitandam mortem v. g. crudelissimam ex incendio imminente adhue liceat se præcipitare & pro affirmativâ quam timide sustinet *Lugo.* est, quod quamvis præcipitatio sit certò conjuncta cum morte, tamen illa non intenditur, sed intenditur sola evasio mortis crudelioris ideòque est tantum occidere se indirectè, quod ex gravissimâ causâ licet; *prob. à pari*, quamvis transgressio iniqui transgressoris foret conjuncta cum certâ ejus morte, quia tamen non intenditur, sed sola vitæ propriæ conservatio, ideo ejusmodi transgressio tanquam homicidium indirectum est, licita ergo & præcipitatio etsi certò conjuncta cum morte propriâ. Pro *negativa* est **I.** Si Tyrannus minetur excidium urbi, nisi Petrum Innocentem è turri sine spe vitæ præcipites, non licet præcipitare, quia esset directe occidere Innocentem, ergò nec te ipsum metu exustionis.

2. Metu incendii vel ut dolores ignis

non sentias, non potes te sclopeto trajicere, guttur præsecare, ergo nec è turri dejicere, si enim guttur præsecare sit directe se occidere, cur non se præcipitare, eum utrumque ut supponitur sit ex se & infallibiliter cum morte conjunctum; responderi tamen posset *ad 1. n. c.* Tyrannus intendit per præcipitationem Petri mortem Innocentis, ergo si in hoc ejus petitioni satisfacias, directe occidis innocentem, aliud est si Tyrannus te incluserit ad mortem crudelissimam, vel eam expectes ab igne imminente & tu sponte te è turri dimittas, tunc enim nec tu nec Tyrannus præcipitationem intendit ut medium ad mortem, sed ut medium mortem qualitercunque evadendi, *ad 2.* similiter *n. c.* qui sibi guttur præscindit, ut non sentiat dolores incendii, intendit immediate ipsam mortem, ut medium non sentiendi dolores ignis, præcipitans verò intendit evadere mortem ditiozem etsi cum periculo novæ mortis quam vellet non sequi, Nec obstat: quod præcipitatio sit infallibiliter conjuncta cum morte, nam trajectio injusti aggressoris etiam est infallibiliter cum ejus morte conjuncta, nec propterea dicor directe intendere ejus mortem, sed solam vitæ propriæ conservationem.

7. *Lesf. n. 32. Dicast. n. 583.* non improbabiler excusant militem, qui ad evertendam turrim vel munimentum hostile incendit pulverem tormentarium, etsi prævideat se in momen-

momento opprimendum, item eum qui incendit naves ne eum magno reipublicæ damno in manus hostilem deveniant, etsi ipse vel sit simul exurendus vel saltem in mari submergendus. Rationem dant: quia est causa gravissima ejusmodi actionem ponendi & mors sequitur indirectè præter intentionem; sicut si in turri hostili sciantur existere personæ innocentes certò interimendæ, adhuc eam licebit incendere, vel in eam tormenta dirigere, quia illarum mors non intenditur. Exemplum exhibet S. Script. in Samsonè, qui ut multos hostium sterneret columnas ædificiū subvertit, cum inevitabili propriæ vitæ jacturâ. 8. Reus potest se ipsum offerre judici ad pœnam capitalem & ab eo petere ut cum dignâ mortis pœnâ puniat, hoc enim non est se ipsum occidere, sed petere, ut iudex exerceat actum justitiæ, quod potest & plerumque facere tenetur, *Lugon. 38.* 9. Non peccat reus, qui ad declinandam gravissimam torturam fatetur crimen occultum verum, secus si falsum, quia tunc inducit iudicem, ut ignoranter occidat Innocentem *Molin. d. 37.*

10. Justè condemnatus ad mortem famis non tenetur admittere panem occultè oblatum, neque fugere etsi possit, sed potest amore justitiæ publicæ mortem permittere; si verò esset injustè condemnandus teneretur panem admittere & fugere, si posset, quia non est causa mortem iniquam

permittendi, excipe casum martyrii quando honor Dei & fidei permissionem mortis exigit, *Tamb. §. 2. n. 6.*

11. Etsi reus justè condemnatus se ipsum è mandato iudicis probabiliter occidere possit sumendo v. g. venenum, incidendo sibi venam, è scala se dejiciendo, gladio vel sclopeto trajiciendo &c. Quia id non facit autoritate propriâ sed iudicis, cuius ministrum agit *Tolet Hann. de just. r. n. n. 613.* tamen certum est ad hoc non teneri, quia nimis durum & crudele est hominem sui ipsius esse carnificem, imò nec potest, si Iudex non mandet, ideòque strangulandus peccat, si jejunet, ut citius suffocetur, quia tunc occideret se autoritate propriâ, potest tamen omnia facere, quæ implicite mandantur ut genufletere ad excipiendum ictum, scalam, vel rogam ascendere &c. *Dices cum Lugo,* nemo potest respectu sui exercere actum justitiæ, cum justitia essentialiter sit ad alterum, sed occidere reum est actus justitiæ scilicet vindicativæ, ergo. 2. Iudex non potest se ipsum judicare, ergo nec reus se ipsum occidere. 3. Vel iudex justè mandat reo se occidere, vel injustè, si primum, reus erit obligatus obedire, & per consequens se occidere, quod est contra communem; si secundum obedire non poterit. *æ. ad 1. dist.* punire reum est actus justitiæ inter iudicem & rem publicam, cui iudex ex quasi contractu obligatur *c. inter reum & se ip-*

ipsum, ideoque reus se ipsum jussu judicis occidens, non respectu sui sed respectu reipublicæ, exercet actum justitiæ. *ad 2. n. c.* judex debet esse Superior reo judicato, nemo autem respectu sui. *ad 3.* judex ob causas id justè imperare potest, sed & reus ob nimiam difficultatem justè excusatur.

32. QUÆR. II. An aliquando liceat occidere Innocentem?

R. I. Nunquam id licet directè, seu ex proposito sive autoritate publicâ sive privatâ; *infontem ac justum non interficies, Exod. 23. v. 7.* Ratio est, quia solus Deus est vitæ humanæ Dominus, contra ejus jus peccat homo vel respublica aliquem innocenter sine mandato divino occidens; unde non licet occidere obsides, etsi eorum Principales non servent fidem; neque licet Magistratui occidere Petrum innocentem, etsi Tyrannus toti urbi minetur excidium, potest tamen Magistratus jubere Petro, ut pro communi bono se Tyranno sistat, aut si nolet eundem tradere in pœnam inobedienciæ. *Dices*: licet abscindere membrum etiam sanum de corpore, ut servetur totum corpus; ergo & civem de communitate, ut servetur communitas. *Confirmatur*, pro bono communi potest civis exponi manifesto vitæ periculo, ergo & occidi. *R. n. c.* unum membrum corporale in esse & vivere dependet à physico influxu alterius, non autem civis à ci-

R. D. Jansen Pars I.

ve, sed quilibet sicut habet esse adæquatè distinctum ab altero, sic & jus distinctum in suam vitam. *ad confirm. R. 1. retorq.* civis pro necessitate communi obligatur se vitæ periculo exponere, si jubeatur; ergo obligatur etiam se ipsum occidere; quod nemo dicit, *R. 2. n. c.* mandare ut cives pro conservandâ communitate se vitæ periculo exponant, spectat ad potestatem gubernativam, quam constat habere rempublicam, occidere verò est actus domini in vitam hominis quod soli Deo competit, vel homini de ejus permissione, quam certum est non dedisse, sed e contra prohibuisse; an verò judex occidere possit eum, qui publicè probatus est nocens, etsi privatâ scientiâ sciat esse Innocentem, in utramque partem disputatur; affirmant *D. Thom. q. 67. a. 2. Cajet. Bannes. Valent.* sed ex ratione probabilius negant *Lesf. Nav. Sylv. q. 67. a. 2. Lugo d. 37.* quia hoc esset directè occidere Innocentem; nam sententia judicis directè præcipit mortem, & ipsa executio directè infert. *Nec dicas*: quòd judex directè tantùm intendat servare ordinem juris; nam *contra est*: quòd non detur ordo juris contra jus naturale, sed jus naturale vetat occidi Innocentem, ergo. Deinde ad minas Tyranni projicere in aquas infantem, est directè occidere, etsi projiciens intendat conservationem urbis, & ordo juris quem intendit judex est propter bonum communi-

A a tatis;

tatis; ergo si pro ipsâ communitate servandâ non liceat occidere Innocentem, minùs id licebit ad servandum iustis ordinem.

13. R. II. Neque licitum est indirectè Innocentem occidere, hoc est agere aliquid, ex quo præter intentionem mors Innocentis sequatur, nisi ex causâ gravissima. Unde resolves seqq.
1. Si iniquum aggressorem aliter fugere non possis, quàm in via angusta conculcando Innocentem, vel occidendo infantem, quo aggressor pro seuto utitur, non peccas; quia non intendis mortem Innocentis, sed solam vitæ propriæ defensionem.
14. *Less. Lug. Tamb. L. c. 2.* Nullo casu nequidem ad evitandam mortem vel extremam infamiam licet in se vel in alio directè procurare abortum, sive fœtus sit animatus, sive inanimatus, ut nunc certum est ex propos. 34. damnatâ ab Innoc. XI. *licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur. Ratio est:* vel enim fœtus est animatus & jam homo in corpore & anima occiditur, vel non est animatus & directè destruitur duplex semen & inchoata generatio; sicut ergo nullo casu directè licet destruere unum semen per pollutionem, sic multominus semen duplex per abortum; quandonam autem fœtus animetur est incertum, plerique medici censent fœtum masculinum animari circa diem à conceptione 30. vel 40.

sæmineum verò circa diem 60. vel 80. qui concurrit ad abortum fœtus animati, excommunicationem & irregularitatem incurrit; si fœtus certò sit mortuus & matri noxius, indubiè expelli potest; quia non ampliùs habet rationem fœtus, sed humoris noxi; gravissimè peccat mulier si immodico labore, saltu vel intemperantiâ fœtui noceat, etsi hoc non intendat, sed solùm prævideat; ad servandam tamen vitam vel sanitatem si aliud medium non suppetat, potest licitè adhibere medicinam de se non ordinatam ad expulsionem fœtus, v. g. balneum, sectionem venæ, etsi per accidens etiam sequatur occisio fœtus animati, quia si talis medicina non sumatur, periclitatur vita matris & simul infantis; si autem medicina aliter non conducere ad sanitatem quàm expellendo fœtum, non liceret sumere, quia directè intenderetur expulsio fœtus tanquam medium necessarium ad sanitatem, quod est intrinsecè malum. *Lugo n. 132. 4.* Ad evitandam infamiam vel mortem ab extrinseco inferendam nequidem licitum est uti medicinâ, quæ indirectè tendit ad expulsionem fœtus; *Ratio est,* quia talis medicina non prodest ad impediendam infamiam vel mortem ab extrinseco inferendam, nisi quatenus occidit vel expellit fœtum; ergo qui illam sumit directè, intendit expulsionem fœtus.

Dices 1. Saltem licebit directè

ex-

expellere fœtum inanimatum, si ex eo mors matri imminet, quia talis fœtus est aggressor vitæ; sicut ergo possum occidere furiosum, qui vitam aggreditur, sic & fœtum expellere; si enim ex tali causa liceat interimere hominem jam generatum, cur non & fœtum expellere, qui est tantum inchoata generatio. 2. Pro conservatione totius licet abscindere partem vel membrum etiam sanum, ut si pede vel manu ligatus atrocem mortem ab imminente igne, hoste, vel ferâ aliter effugere non possis; atqui fœtus est pars uteri, ergo. 3. pereunte matre certò peribit fœtus, ergo præstat expulsio fœtu conservare matrem, quam utrumque perire. 4. Argumentum nimium ideòque nihil probare; probat enim licere expulsionem fœtus etiam animati, item pollutionem & expulsionem veri seminis humani. si ex ejus nimietate timeatur mors, quia tunc semen aggreditur vitam; dicendum igitur sicut nullo casu licita est directè quæsitâ pollutio, eò quòd ob nimiam ejus delectationem & hominum in eam propensionem homi-

nes parum de generanda prole curent, hâc delectatione contenti, non sine speciei humanæ detrimento; sic à potiori intrinsecè mala est fœtus expulsio; si enim hæc aliquo casu liceret, majus esset periculum & confidentia fornicandi, à qua aliàs absterrere solet timor prolis partusque futuri. In forma *ad 1. n. c.* directè expellere fœtum est intrinsecè malum ob rationem datam, non verò occidere aggressorem vitæ. *ad 2.* pariter dicam licitum esse expellere semen, quia magis est pars hominis quam fœtus; itaque *n. c. disp.* est quòd membrum corporis unicè & principaliter sit ad bonum totius, ideòque pro conservando toto licitè abscinditur, fœtus principaliter à natura non intenditur propter matrem, sed propter speciei humanæ propagationem. *ad 3.* dico iterum probari licere directam effusionem seminis veri sed periculosi, quia mortuo individuo etiam semen peribit; sicut igitur non licet conservare individuum per effusionem veri seminis, sic nec matrem per expulsionem fœtus.

C A S U S XXXIV.

Qualiter liceat occidere malefactores & injustos aggressores.

ORbius iudex dubitat 1. An liceat omnes malefactores occidere, an etiam Principem Tyrannicè imperantem. 2. An malefactor proscribi possit à quolibet liberè occidendus. 3. An occidi possit deprehensus in adulterio. 4. An occidi possit aggressor. 5. Quid si sit amens vel moriturus in mortali? 6. An adulter vel banditus queat se defendere, an malefactor vel etiam Innocens contra satellites. 7. Vel contra eum qui decrevit occidere; 8. An aggressus teneatur fugere. 9. An liceat occidere invasorem honoris vel pudicitia, 10. Aut bonorum temporalium. 11. Saltem si sint magni momenti. Pro resolut.

I. QUÆR. I. An liceat occidere malefactores?

ꝛ. Licet autoritate publicâ non privatâ, dummodo crimen sit morte dignum & noxium reipublicæ, & servetur ordo juris, est communis cum *D. Thom. 2. 2. q. 64. a. 2. & 3.* partim contra *Waldenses*, qui id simpliciter negabant, partim contra *Scotum* in 4. dist. 15. q. 3. a. 2. qui id tantum ad *Castus* in *S. Scripturâ* expressos extendit. *Prob.* quia *Scriptura* generaliter dicit: *maleficos non patieris vivere*, *Exod. 22.* & *Apostolus ad Rom. 13.* de principie ait; *non enim sine*

*causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex iram ei qui malum agit. Ratio est; quia illicitum esse non potest, quod ad conservandam societatem politicam & quietam hominum vitam est omnino necessarium; sed occidere malefactores reipublicæ noxios ita est necessarium, ergo: dixi autoritate publicâ; nam summè periculosum & intolerabile foret reipublicæ, si quilibet privatus malefactores occidere possit; unde resolves seqq. 1. Tyrannus injustè invadens regnum vel principatum à quolibet cive occidi potest, quia quilibet habet jus vim iniquam reipublicæ illatam propulsandi, idque fit non tam autoritate privatâ quàm publicâ ex communi reipublicæ consensu, *S. Th. Lib. 2. de regim. Principum c. 6.* regno autem jam quietè possesso Tyrannus vel etiam Princeps legitimus, sed tyrannicè imperans, à quolibet occidi non potest, ut patet ex propositione *Joannis Huls* damnatâ in *Conc. Constant. Sess. 15. quilibet Tyrannus licitè potest à quocunque subdito interfici; ideoque tunc ad Superiorem, vel si talem non habet, ad iudicium publicum totius communitatis recurrendum erit; quæ illum regno privare poterit, si nolit ab iniuriis desistere; accepit enim Princeps vel Rex potestatem suam ab ipsa republica, non**

in

in destructionem, sed adificationem. *Suar. d. 13. de bell. Sect. 8.* & plurimi apud *Dicass. 501. 2.* Malefactores reipublicæ noxii à Principe vel Magistratu licitè proferuntur à quibusvis liberè occidendi, etiam proposito occisionis præmio; quia tunc quilibet constituitur Minister publicus justitiæ; requiruntur tamen

2. Conditions: 1. Ut scelus sit notorium, quod aliter puniri non potest; 2. Ut bannitus vel proscriptus non occidatur ex odio, vel privatâ vindictâ, sed ex zelo justitiæ publicæ; 3. Ut occisio non fiat extra territorium proscibentis, nisi Dominus territorialis expressè vel tacitè consentiat, qualiter semper consentire cum communi Juristarum docet *Dian. p. 5. t. 4. ref. 24.* 4. Ut non fiat à Clerico, id enim prohibet *Ecclia C. sententiam: ne Clerici*, neque à proximè conjuncto, patre, vel filio; id enim vetat reverentia & pietas, nisi gravissimum reipublicæ malum, quod rarum est, aliter averti non posset; tunc enim prævaleret bonum commune. 3° licitè occidi non potest deprehensus in adulterio, etiam ab ipso iudice, nisi servato juris ordine: patet ex propositione 19. ab *Alex. 7. damnata: Non peccat maritus propria auctoritate occidens uxorem in adulterio deprehensam; Ratio est Charitas Christiana & justitia; quibus maximè repugnat hominem adeo imparatum & impænitentem citra ullam necessitatem non servato*

juris ordine occidi; leges civiles quæ videntur id permittere vel sunt iniquæ, & per jus Canonicum correctæ, vel tantum remittunt pœnam homicidis debitam; aliud est de Bannitis, qui sunt hostes reipublicæ & aliter occidi non possunt; ut supponitur.

4. QUÆR. II. An occidere liceat injustum vitæ aggressorem, 1. Licere servato moderamine inculpatae tutelæ, ita ut non plus noceatur, quam pro defensione vitæ est necessarium; ideoque si aggressus fugiendo, clamando, vel vulnerando possit se liberare, non licebit occidere; est communis & certa, tum ex utroque jure *L. 3. ff. de just. & jur. C. jus naturale dist. 1. C. significasti 2. de homicid. ubi dicitur vim vi repellere omnia jura omnesque leges permittunt: tum ex Consensu DD. cum D. Th. sup. a. 7. Ratio sumitur ex ipsâ lege naturæ, & ordine charitatis, quibus quisque vitam propriam præferre potest alienæ, & sui defensor non tam occidit auctoritate privatâ, quam publicâ ab utroque jure concessâ, neque propterea directè intenditur mors, sed sola actio defensiva, ex qua præter intentionem mors tanquam effectus sequitur, sicut Medicus intendit solam sectionem venæ tanquam medium ad sanitatem, non verò dolorem vel debilitatem, quam ex sectione prævidet futuram, *Bannes, Salon. in 2. 2. q. 64. a. 7. & ibid. Sylv. Ex dictis resolves seqq. 110. Eth in gratia constitutus ex Charitate vel pietate possit per-**

mittere mortem propriam, si invalor sit patens, filius, frater, superior vel persona reipublicæ necessaria, aut peccator in disgratia moriturus; ad hoc tamen non tenetur, quia ipse non est certus de statu gratiæ, & invalor se ipsum juvare potest, & tenetur desistendo à violentia. 2. Licite occiditur aggressor, etsi per aggressionem formaliter non peccet, ut furiosus, ebrius, amens, quia infert injuriam materialem gravissimam. 3. Adulter cum uxore deprehensus & propterea invalor à marito potest se defendere defensione etiam occisivâ si opus est, quia maritus nullum jus habet vitam ejus aggrediendi. 4. Bannitus non potest se defendere contra aggressores vitæ in provincia proferibentis, neque malefactor vim inferre satellitibus se capere volentibus, quia justè aggrediuntur, imò quamvis quis innocenter esset capiendus ad mortem, satellites occidere non posset, nisi forent conscii ipsius innocentiae, quia ita postulat commune bonum, ut Ministris officium publicum bonâ fide exercentibus vis non inferatur, *Steph. t. 4. d. 5. n. 10. § 10*; Si aggressor inflicto vulnere fugiat, non licet eum in fuga lædere vel occidere, quia hoc non esset se defendere ab injuria futura, sed vindicare præteritam, 6. Quandocumque me ipsum justè defendo, aggressorem mutilando vel occidendo, etiam alius eodem modo me posset defendere. 7. Si quis decrevit & paratus sit me occidere, sed nondum aggrediarur, occidi non po-

test, quia necdum vim infert; si verò aliquid agat vel proximè patet se ad occidendum, aut de facto struat infidias, non teneris expectare primum ictum, sed potes prævenire; & si opus est occidere; *Lug. disp. 10. n. 157. Spor. t. 5. in decal. c. 2. n. 150. Metzger. t. 12. d. 27. a. 4. n. 2.* dicit, id esse certum, quia tunc adest præsens & actualis moraliter transgressio, v. g. latrones in via ante te & retro obsident, ut nullus sit effugii locus, quin prævenias occidendo; aut quis miscuit tibi lethale venenum, quod evitare non possis, quin artificio vel astu illud apponas vel propines ipsi auctori; aut si Dominus convocet servos ad te occidendum, & fugere non possis quin occidas Dominum viam intercludere volentem, omnes hos licite occidis, quia jam tum actu vitam aggrediuntur. Quod si aggressio non sit proxima & actu moraliter præsens, sed remota; v. g. nōsti pro certo quod inimicus tuus decreverit te datâ occasione vel per se vel suos occidere, juxta Lug. & alios, adhuc poteris prævenire occidendo; sed in praxi non videtur id posse admitti, tum quia sic facile turbabitur respublica aperiendo ostium ad patranda homicidia occulta, tum quia vix unquam deerit alius evadendi modus se v. g. præmuniendo, judicem implorando, animum inimici per amicos emolliendo, se ad tempus seducendo &c. *Less. Hann. t. 2. c. 6. cont. 4. Metzger n. 4. 8vò.* Non teneris fugere invaluorem, si per hoc gravem incurras ignominiam, ut si

lis

sis vir nobilis, vel persona militaris, hanc sententiam *Croix lib. 3. p. 1. nu. 803.* dicit communissimam. Ratio est: quia adest moralis necessitas se defendendi: Clericis verò & religiosis aut etiam laicis plebeis & vilibus rarò probrosum est fugere, imò nemini, etiam Principi vel nobili, si aggressor sit amens, ebrius, pater, filius vel superior, ideoque tunc erit fugiendi obligatio.

9. QUÆR. III. An liceat occidere injustum aggressorem honoris vel famæ: v.g. quis minatur vel nititur tibi, tuæ religioni aut familiæ inferre gravem calumniam, spargendo falsa crimina, falsò apud judicem accusando, testando &c. *Re.* Non licere, idque nunc certum videtur non tantùm respectu Religiosorum & Clericorum, de quibus expressè loquitur propos. 17. ab Alex. VII. damnata, quæ sic habet: *Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel suâ religione spargere volentem occidere &c.* Sed etiam respectu laicorum; nam propositiones sequentes loquuntur indefinitè: ut 18. ab eodem damnata; *licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certo imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum vitare;* & 3. oia damnata ab Innoc. XI. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hac ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percussit. & post impactam alapam vel ictum*

justis fugiat. Ratio damnationis est, quia occisio infamatoris non est aptum medium propulsandi infamiam; vel enim calumniam intentatam in judicio idoneè probare potes, & tunc autoritate judicis sine homicidio honorem tueri teneris; vel non potes probare; & occidendo majorem incurres infamiam, quia traheris ad judicium & condemnaberis ut homicida; deinde occisio infamatoris ejus dicta non convincit falsitatis, ergo est ineptum medium recuperandæ vel conservandæ famæ: his non obstantibus, si quis velit tibi impingere alapam valde ignominiosam, nec absq; gravi dedecore fugere possis, aut quis velit uxorem vel filiam opprimere, rem magni momenti auferre, adhuc probabile est, quòd possis opponere gladium; si invasor vicissim opponat, jam non tantùm honorem, pudicitiam, aut bona temporalia, sed & vitam aggredditur, pro qua conservanda occidi poterit, *Carden. 2. crisi d. 21. c. 2. art. 4. Sorus, Navarr. Less. Lug. d. 10. n. 18. Cajet. Metzger. t. 12. d. 37. n. 8. apud Dicast. n. 66. & specialiter pudicitiam contra quemcunque violentum stupratorem defendi posse, si opus est defensione occisivâ, præsertim si ad sit periculum consensus, uti plerumque adest, docet Sylvest. Navarr. Valent. Dian. p. 2. t. 15. resol. 16. Sylvius q. 9. & alii communiter.*

- QUÆR. IV. An liceat occidere 10. invasorem bonorum temporalium?
Re. 1. Non licet pro conservatione rei exigui momenti, vel pro jure inchoa-

choato, aut re nondum possessâ, patet ex prop. 31. damnatâ ab Innoc. XI. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.* 32dâ: *non solum licitum est defendere defensione occisivâ que actu possidemus, sed etiam ad qua jus inchoatum habemus, & qua nos possessuros speramus, &c.* 33â: *Licitum est tam heredi quàm legatario contra injustè impediens, ne vel hereditas adeatur vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram vel prebendam contra eorum possessionem injustè impediens. Ratio est; quia ejusmodi res aliis mediis recuperari possunt, vel ex charitate contemni debent, pro conservanda vita proximi in peccato plerumque morituri, & talis occidendi licentia republicam infinitis involveret turbationibus, sicque intelligendus videtur S. August. Lib. 1. de lib. arbit. C. 5. ubi dicit, eos non esse immunes à peccato, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humanâ cæde polluti sunt. R. II.*

81. Res magni momenti, si aliter conservari vel recuperari nequeant, contra inuasorem defendi possunt, defensione occisivâ; *Cajet. Clar. Navarr. Lopez, Sorus, Metzg. n. 7. Dicast. n. 47. Sylv. quest. 8.* vocat communem, *Spor. nu. 154.* dicit esse certam, si bona non tantum sint magni momenti, sed etiam pro conservanda vita & statu valde necessaria, idque extendunt etiam ad Clericos & Religiosos; quia hi æquè ac Laici jus ha-

bent ad tuenda sua vel Monasterii bona; neque à jure prohibentur; dicunt tamen eos, si ex hac causa occidant, defectu lenitatis probabilius fieri irregulares, etsi oppositum etiam sit probabile. *Probatur I.* Quia temporalia per se sunt necessaria ad vitam conservandam, & charitas non exigit facere magnam jacturam bonorum temporalium pro vita proximi, nisi ad summum in gravi vel extremâ necessitate; inuasor autem non est in necessitate sed malitia, à quâ si non desistat, uti potest & debet, sibi imputet, quod lædatur in vita. 2dò: Id exigit communis securitas & permittitur utroque jure *L. 4. ff. ad L. Aquile. C. interfecisti de homicid. c. olim. de restit. spoli.* Ideoque non privatâ sed auctoritate à legibus concessâ occiduntur; 3tò. Id probat consuetudo orbis, jure gentium introducta, quâ bella geruntur solum temporalium causa cum eade plurimorum hominum; non autem solus ille qui actu res tuas invadit, sed & qui rebus ablatis fugit, in fuga antequam ad locum tutum pervenerit, occidi potest; si res aliter recuperari nequeat, quia tamdiu censetur actualis inuasor: summa autem, pro qua conservanda quis licitè occidi potest, debet esse multò major, quàm ea quæ est materia gravis furti. *Carden.* statuit pro divite 40. aureos, pro paupere, qui suis multum indiget, sufficerent aurei 3. 4. vel quinque: *Dices:* Non licet occidere inuasorem famæ

famæ & honoris, cum tamen bona famæ sint altioris ordinis, ergo nec invasorem temporalium bonorum. *2dò: Exod. 22.* reputatur homicida, qui furem diurnum occidit. *3. C. suscepimus de homicidio*, dicuntur peccasse, qui pro conservandis rebus transitoriis fures occiderant. *4.* Aliàs etiam possent occidi testes iniqui, & Judex, qui cum gravissimo damno meo iniquam feret sententiam. *5.* Ordo charitatis exigit bonum vitæ præponi temporalibus. *6. ad. n. C.* honor non est tam necessarius ad conservandam vitam quam bona temporalia, & occisio calumniatoris non est medium aptum recuperandi honoris, ut supra ostensum est; *Ad 2.* Lex illa judicialis agit de foro externo, in quo occidens furem diurnum

præsumitur excessisse moderamen inculpatæ tutelæ, eò quòd fur diurnus clamando vel aliter facilè abigi, aut saltem dignosci, & apud judicem accusari possit; secus, & ipse licitè occidi poterit. *Ad 3.* Dicitur C, loquitur de iis, qui excefferant moderamen. *Ad 4. n. C.* occidere testem vel judicem est contra bonum commune; eò quòd homines meritò detererentur à ferenda sententia, & testimonio etiam justo, quod non tenet de occisione furis privati; *Ad 5.* Ordo charitatis tunc ad summum exigit vitam proximi præponi, si proximus sit in gravi vel extremâ necessitate, in quali non est iniquus invasor; Resolutio Casus satis constat ex præmissis, ea repetere superfluum duco.

CASUS XXXV.

De Bello & Duello.

Pyrhus Princeps interrogat ex Consiliariis *1. Qualiter liceat bellum off- & defensivum; 2. Quid si causa bellandi sit dubia, vel solùm probabilis; an adsit odium, vana gloria; 3. An in belli socios vocari possint infideles, 4. An quis militare possit in bello injusto, vel sub Principe A catholicico. 5. Quid in dubio. 6. An fides & pacta servanda hostibus infidelibus vel hereticis, num in his Papa dispensare possit, 7. An li-*
R. D. Jansen Pars I.

ceat duellum ad propulsandam notam infamie, 8. An ad determinandam litem, 9. Ad finiendum bellum. 10. An saltem liceat in loco condicito comparere ex gravi metu vel eum scitur pugnam esse impediendam. 11. Quas penas incurrant Principes duella permit- tentes, duellantes, cooperantes, spectantes, Clerici. 12. Quid de privatione sepultura. 13. An hæc pena incur- rantur ipso facto, & ab iis absolvere possint regulares. 14. Quibus casibus
Bb *iffa*

ista poene non incurrantur. Pro resolu-

I. QUÆR. I. Quid & quotuplex sit bellum?

℞. Bellum est pugna multitudinis contra multitudinem extraneam; quæ differt à seditione, quæ est concitatio civium ad pugnam; à rixa quæ est pugna paucorum; à duello quæ est pugna singularis ex condicito.

2. Bellum aliud est defensivum, quo vis iniqua repellitur, & hoc cuivis privatâ autoritate licitum est, defensio enim est juris naturalis, cum hâc tamen disparitate, quod privatus non possit plus facere, quam præcisè opus est ad propulsandam vim iniquam; potestas autem publica potest ultra procedere ad bellum offensivum, in vindictam illatæ injuriæ; ut verò bellum offensivum, quo vis infertur, justum & licitum sit, requirit sequentes condiciones: *imò* ut geratur à Principe vel Magistratu superiore non agnoscente. *S. Tho. 2. 2. q. 40. a. 1. & ibid. Cajet. Arrog. Bann. Valent. Saar. d. 13. de charit. Sect. 2. n. 1. Dicast. à n. 282.*

2. Ut fiat ex justa causa v. g. ad recuperanda injustè ablata, ad restituendam pacem, & securitatem publicam, ad subjungendos rebelles. In dubio, an subsit justa belligerandi causa, Princeps, Consiliarius, omnesque cooperatores peccant gravissimè bellum inferendo cum obligatione compensandi omnia damna inde exorta; tenetur ergo habere iudicium saltem præ-

cticè certum de justitiâ belli; si pro utraque parte stet æqualis probabilitas & simul pro una possessio, illa bello impeti non potest, sicut non potest condemnari à iudice. *310*: Ut non fiat ex odio, vanâ gloriâ, aut privatâ vindictâ, sed amore boni communis; defecto tamen hujus conditionis, dummodo aliunde adsit justa bellandi causa, non erit obligatio restitutionis: sed quid si Princeps Catholicus in belli socios vocaret vel etiam juvaret infideles? *℞.* Id ex natura sua non esse malum, præsertim si bellum geratur contra alios infideles, ordinariè tamen non licet Principi Christiano uti auxilio infidelium contra Christianos ob gravissima scandala & mala inde oriri solita, eò quod nec fœdera servant, nec personis, locis aut Reliquis Sacris honorem deferant, omnia profanent, infantes ad seducendum abripiant. *Sylvius. Rodrig. Regin. L. 21. n. 100.* ex dictis

Inferes seqq. 1. In bello evidenter injusto nemo militare potest, ut per se patet; quare gravissimè peccant, qui in bello religionis assistunt Principi Acatholico, vel infideli; ejusmodi enim bellum cum tendat in destructionem Ecclesiæ, & propagationem infidelitatis, justum esse non potest; si Princeps Acatholicus contra Catholicum gerat bellum justum, per se loquendo non est illicitum sub illo militare, dummodo absit periculum perversionis, & scandali, & sacrilegii.

2. Si dubium sit de justitia belli, sub-

diti

di & milites antecederent inscripti possant & tenentur Principi bellum imperanti obedire. *Gloss. in C. quid culpatis 23. q. 1.* quia possessio est pro auctoritate Superioris, idque exigit bonum commune. Aliud est de extraneis, qui non videntur militiam amplecti posse, nisi sit gravis & fundata præscriptio pro ejus justitiâ; cum enim Principi non sint subjecti, sponte, & sine causâ exponerent se periculo gravissimæ injuriæ inferendæ; si pro utraq; parte sint motiva gravia, posset quis pro parte, pro qua volet, militare; *Dian. p. 4. T. 4. R. 32.* Vid. *Grotium L. 2. C. 1.* 3. Fides & pacta hostibus etiam infidelibus vel hæreticis servanda sunt, etsi forsan bello injusto sint extorta; nam id exigit securitas Societatis humanæ, ne pacta temerè rupta graviores post seurbationes trahant, neque in his Papa dispensare potest, nisi cedant in grave præjudicium religionis, vel fidei Catholicæ.

QUÆR. II. Quid circa duellum?

7. *sz. seqq.* duellum græcè monomachia est duorum vel etiam plurium certamen, uno indicente, altero acceptante, est peccatum gravissimum & duplex homicidium, dum vitam proximi injustè aggreditur, & suam periculo exponit. 1. Non est licitum ex odio vel vindictâ, ut per se clarum est, neque ad ostentationem vitium, aut ad propulsandam notam ignaviæ, ut patet ex propos. 2. ab Alex. VIII. damnatâ; *Vir equestris ad du-*

*ellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Ratio est: quòd illa nota consistat in mera apprehensione imprudentium, & evitari possit, si provocatus dicat; ego tuâ conditione opus non habeo, hoc gladio paratus sum omni loco, & tempore contra quemvis aggressorem me defendere: aliud est de fugâ in actuali aggressione, quæ homini nobili vel militari ex natura rei omnium hominum judicio ignominiosa ducitur; duellum autem recusans non censetur fugere, sed legem Dei & naturæ observare: 3. Neque licet auctoritate judicis ad indagandam veritatem vel justitiam Causæ, ad terminandam litem vel purgandam suspicionem criminis, quia est medium fallax & superstitiosum ad illum finem; frequenter enim contingit innocentem succumbere, & hoc modo expectare à Deo ostensionem veritatis vel innocentie, est formalis Dei tentatio; C. 1. §. 2. de purgat. vulgari. S. Thom. q. 95. a. 2. Laym. Metzg. Dicast. n. 213. 4. Probabilius licet offerre & acceptare duellum, si id necessarium sit ad infringendas hostium vires vel animos, vel ad finem belli victoriæque facilius consequendum. Exemplum habetur *Lib. reg. 1. de David & Goliath: similiter, si Judex duos ad mortem condemnatos jubeat congregari, quia tunc alter alterius Minister justitiæ constituitur, etsi Judex peccet, si id faciat ad solam suam & spectantium oblectationem.**

Bb 2

nem.

nem. 5. Si inimicus dicat : auferam rem tuam, vel occidam te, nisi cras in isto loco mecum congregiaris; non licet congregari, potes tamen te defendere etiam occidendo, si impetaris: & quamvis *Less. Laym. Sporer* non improbabiler excusent virum nobilem in aula, vel militarem in castris, qui provocatus se sistit meræ defensionis gratiâ, ne alioqui ob suspicionem ignaviæ dignitate, officio vel favore Principis vel Ducis privetur, eò quod per provocationem fiat actualis aggressio non tantum honoris, sed & officii ac dignitatis, quæ inter temporalia magni momenti reputantur; Verius tamen est id non licere, etsi permissum sit dicere: *Hoc ense me defendam ubicunque me aggressus fueris, exire autem ad locum condictum non est hominis Christiani. Dices: exire ad locum condictum est actio indifferens, ergo licita erit saltem ex tam gravi causa. R. n. ass.* exire ad locum condictum in his circumstantiis, non est actio indifferens; sed realis duelli acceptatio. 6. Alii excusant eos, qui provocant vel acceptant duellum, quando certi sunt non secururam pugnam vel impediendam absque periculo gravis incommodi, sed id plerumque est scandalosum & in praxi periculosum.

21. QUÆR. III. Quid circa pœnas duellantium?

R. seqq. 1. *Trid. Sess. 25. C. 19. de reform.* excommunicat Imperatores, Reges, Principes &c. qui in suis ter-

ritoriis concedunt locum ad exercendam monomachiam, & eisdem locis vel castris, in quibus duella permittuntur, privati, si ea ab Ecclesia obtinuerint, & si feuda fuerint, itatim redeunt ad Dominum; 2dò: Eandem excommunicationem, perpetuamque infamiam incurrunt, & ut homicidæ puniri jubentur duellantes, & eorum patroni. 3. Hæc communicatio extenditur ad omnes, consilium, operam, vel favorem præstantes, litteras provocatorias scribentes, scienter deferentes, arma ministrantes, etiam non secuta pugna, ut in terminis habet Bulla Clem. VIII. Item ad spectatores, qui palam, & studiosè accedunt, quia tales suâ præsentia censentur eos animare; secus, si ex occulto vel obiter & in transitu aspiciant, aut si ex composito quidem accesserint, sed pugna in effectu non sit secuta; tunc enim reverà non fuerunt spectatores. 4. Clerici duellantis præter excommunicationem, incurrunt privationem omnium beneficiorum & inhabilitatem ad ea impostera obtinenda; potest tamen in his, nisi homicidium vel mutilatio secuta fuerit, Episcopus dispensare; *Pyrrh. L. 5. T. 14. n. 5.* 5. Privantur sepulturâ Ecclesiasticâ, qui in ipso conflictu decedunt; si duellans moriatur in alio loco vel post interval- lum temporis dato signo pœnitentiæ, non est privandus sepulturâ; quia talis non censetur mortuus in ipso conflictu, & pœnalia utpote odiosa strictè sunt

12.

sunt interpretanda; si duellum sit notorium, ipso facto incurritur privatio sepulturæ; si non sit notorium, requiritur sententia declaratoria; ideòque tunc res ad Episcopum vel ejus Vicarium deferenda est; etiamsi dederit signa pœnitentiæ, ut habet Agenda Colonienſis edita anno 1720. pag. 156. si Ordinarius longè abſit, debet mortuus ſepeliri, etſi Episcopus crimine ex poſt publicato poſſit corpus facere exhumari. 6. Quamvis excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, & ex praxi Eccleſiæ etiam privatio ſepulturæ incurrantur ipſo facto, infamia tamen, privatio beneficiorum, & amiſſio bonorum cum privent jure acquiſito, requirunt ſententiam declaratoriam. 7. Dictam excommunicationem Greg. XIII. & Clem. VIII. extendunt ad duella etiam privata, eamque reſervârunt ſoli Papæ, *Laym.* tamen *hic c. 5. n. 4.* dicit, has conſtitutiones in Germania & partibus ſeptentrionalibus in tanto rigore non eſſe receptas; ſaltem probabiliùs eſt cum *Bonac. Comit. L. 6. mor. q. 17. Regin. to. 2. L. 21. n. 83. Filicet. Pirh. n. 3. Tamb. de Confess. L. 3. c. 7. n. 15. Sporer n. 112.* Episcopos & mendicantes ac cum iis participantes exceptis Italis extra urbem (hi enim ſpecialiter excipiuntur apud *Maran. in ſumma Bullarii V. Caſus reſervatus fol. 119.*) ab hac excommunicatione ſi crimen occultum ſit abſolvere poſſe, ſicut poſſunt ab aliis Caſibus Papæ extra

Bullam Cœnæ reſervatis, ut dicam Caſ. 116. q. 3. in irregularitate autem ſecuto homicidio etiam occulto ſolus Papa diſpenſare poſteſt.

QUÆR. IV. An ſemper prædictæ pœnæ incurrantur? 14.

1. Quamvis omne duellum auctoritate privatâ ſit illicitum, pœna tamen, quia eſt ſtriçtæ interpretationis, ſæpe non incurritur, ut *1. m. d.* Si conſlictus fiat armis ineptis ad graviter vulnerandum v. g. pugnis, levi baculo, quia non eſt certamen grave. 2. Si locus vel tempus non deſignetur, requiritur enim deſignatio loci & temporis copulativè, *Dian. p. 3. t. 13. reſol. 59.* aut ſi tantum deſignetur locus vel tempus in genere v. g. tecum pugnabo, quamprimum mihi extra urbem occurreris. 3. Si ſubitâ irâ gladios extrahant, aut durante eodem calore iracundiæ in alium locum pergant tutiùs pugnaturi, quia non eſt propriè duellum ſed continuatio prioris rixæ. 4. Conſulens non incurrit, ſi conſilium revocavit, quantum potuit, licet ſecutum ſit duellum; *Diana & alii:* ſi verò conſilium non revocavit, incurrit, duello etiam non ſecuto, quia conſilium ratione ſuâ, & non tantum ratione effectûs prohibetur. 5. Superior non tantum mandans, ſed & permittens, aut pro condigno non puniens incurrit excommunicationem contra præceptum Tridentini, quia non adhibet media neceſſaria ad extirpandum nocentiſſimum rei publicæ crimen.

men. 6. Ministrans arma amico, qui absque eo æquè citò & audacter erat pugnaturus aliis armis, tantùm ut cum minori periculo pugnet, per se loquendo neque peccat, neque pœnam incurrit, quia non facit, ut amicus ducllet; sed ut ducllet cum mino-

ri periculo, in quo nihil est mali, dummodo non dentur arma contra pactum duellantium inæqualia; *Croix L. 3. p. 1. n. 854.* intellige, si duellum impedire non possit, aliàs enim ad hoc obligabitur ex charitate.

CASUS XXXVI.

De injuriis in bonis famæ & honoris.

Querulosa in honore & fama plures læsit irridendo, subsannando 1. De personis cognitis & incognitis temere, in picando, judicando. 2. 3. 4. falsa crimina ad tuendum honorem proprium imponendo, occulta Superioribus vel etiam aliis consilii & solatii causâ aperiendo. 5. Crimina eorum aliis exprobrando. 6. Propria manifestando. 7. Bona malè interpretando, remisè laudando. 8. Mendaces, fures, superbos, spurios, meribibulos &c. nuncupando. 9. De persona indeterminatè. 10. Dicendo crimen ut auditum. 11. Coram uno viro gravi, vel coram marito. 12. Eidem, vel diversis detrahendo in materia levi. 13. Detractionibus attendendo, non impediendo, in vitam inquirendo. 14. Publica in & extra locum publicitatis etiam oblivione sepulta verbo, scriptòve propalando. 15. Et seqq. secreta pro & commissa etiam iniquè detecta sub pretextu boni communis & privati revelando. 19. Et seqq. Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid sit fama, honor, & quæ vitia iis opposita?

æ. I. Fama est multorum existimatio bona, vel mala, de vita vel moribus alterius; honor est externa testificatio de alterius bonitate vel excellentiâ. *S. Thom. 2. 2. q. 10.* si fiat verbis, dicitur laus, quæ si clarescat, dicitur gloria, honor prout contradistinctus à fama seu intrinseca existimatione est minus bonum, quàm fama, quia minus est extrinsecè significari, quàm internè judicari bonus. æ. 2. Bonæ famæ opponitur suspicio, iudicium temerarium, detractio, honori opponitur genericè contumelia, quæ est testificatio de vitiiis vel defectibus alterius & plerumque fit in præsentia dehonorati, quamvis etiam fieri possit in ejus absentia, ut si quis dehonoret ejus statum; si dehonoriatio fiat objiciendo culpam, propriè dicitur contumelia; si objiciatur defectus naturalis v. g. cæcitas, deformitas, vocatur convitium; si indigentia, in qua alteri succurrisset, improprium; si fiat verbis vel gestulationibus, subsannatio; si lusu verborum ad excitandam in alio erubescenciam, irrisio vel illusio; hæc

hæc omnia ex genere suo sunt mortalia, & re ipsa talia, si deest alteri justam causam solvendi amicitiam, vel gravis contristationis.

2. QUÆR. II. Quid circa suspensionem & judicium temerarium?

R. Seqq. 1. suspicio est quædam inclinatio intellectus in unam partem, quæ si sit de defectu proximi sine rationabili causa, dicitur temeraria, ad quam reducitur assensus debilis vel dubius de defectu alterius; judicium temerarium in præsentia materia est assensus de malitia alterius ex modo tendendi firmus & quasi certus, ita ut judicans nolit ulterius in veritatem inquirere nec à judicio desistere, cum tamen non adsit causa vel judicium sufficiens ita judicandi: causa sufficiens vocatur, quæ utcumque est conjuncta cum tali effectu; causa insufficiens, quæ raro vel nunquam: v. g. vides de nocte juvenem furtivè ingredi domum mulieris suspectæ, est causa sufficiens suspicandi aliquid contra sextum præceptum; secus si clarâ die talem domum transeat vir honestus; majora tamen indicia requiruntur ad judicandum, quàm suspicandum. 2. Suspicio temeraria est ex genere suo tantùm veniale; est communis cum *D. Th. q. 60. a. 3.* ubi citat S. August. *Ratio est*; quia suspicio non tollit simpliciter æstimationem, sed leviter tantùm diminuit, aut reddit dubiam; per accidens tamen fieri potest mortale, ut si Superior non tantùm teme-

rariè suspicetur, sed & ideo graviter puniat, ab officio removeat, suffragium neget. 3. Judicium temerarium est ex genere suo mortale contra justitiam, quia temerè tollit bonam de proximo existimationem, ad quam ille jus habet, usque dum probetur malus, est communis & certa. *Luc. 6. nolite judicare & non judicabimini. S. Th. L. c.* ut autem actu sit mortale, debent concurrere hæc tria: 1. Judicium deliberatum, firmum, & quasi indubitatum de determinata persona; si enim judicium non sit firmum, erit mera suspicio vel dubium, aut si non sit de persona determinata vel cognita, nulli determinatè fiet gravis injuria. 2. Materia gravis, qualis sufficit ad mortale de tractionis. 3. Notabilis temeritas, qualis non est, si probabile judicetur certum; oritur autem temeritas vel ex malitia propria, vel ex odio & invidia; facilè enim de iis malè judicamus, quibus malè afficimur, vel demum ex longæva experientia, ex quo capite senes magis sunt suspiciosi.

QUÆR. III. Quid sit detractio?

R. Est injusta & occulta alienæ famæ denigratio. *S. Th. q. 73. a. 1.* dicitur 1. *injusta*, nam quamvis nullo casu licitum sit alicui fallum crimen imponere, hoc enim foret perniciosum mendacium intrinsecè malum, uti nunc certum est ex prop. ab Innoc. XI. damnatis. 43. *Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere.*

dere. 44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat, & si hoc non sit probabile, vix illa erit opinio probabilis in Theologia. V. dicend. Caf. 46. n. 18. sæpe tamen licitum est verum, sed occultum proximi crimen revelare, si id necessarium sit ad avertendum grave damnum reipublicæ, vel proximi; unde non peccant qui servato fraternæ correctionis ordine occultum alterius crimen Superiori manifestant, ut emendetur, occasio peccandi tollatur, indignus ad officium non promoveatur; aut amicum monent, ab eo ut sibi caveat, quem sciunt esse furem, seductorem, ejus vitæ insidiatorem, ut abstineat à matrimonio noxio, item ad habendum auxilium, consilium, solatium in gravi afflictione &c. cautè tamen hic procedendum, ne scilicet citra necessitatem aut pluribus quàm oportet vel sinistra intentione occultum crimen detegatur; si dicat: pro habendo auxilio vel solatio in gravi necessitate non licet auferre pecuniam, ergo nec famam per manifestationem criminis occulti, quia fama multò est pretiosior pecuniâ *2. n. c.* proximus in pecuniam habet verum jus, in famam autem postquam crimen admisit non habet jus fundatum in vera virtute & innocentia, sed in falsa hominum estimatione, quam falsitatem ex justa causa manifestare licet; dicitur 2. *occulta*, in quo specie distinguitur à

contumelia, sicut furtum à rapina; detractio enim fit absenti, contumelia præsentibus, cum scilicet verus vel falsus defectus in faciem exprobratur; quod si fiat aliis præsentibus, includit detractioem ^{7.} & duplicem specie malitiam specialiter in confessione explicandam. dicitur 3. *aliena fama*; nam se ipsum infamare occultum v. g. crimen propalando non est propriè detractio, cum non fiat invito famæ Domino, neque peccatum mortale, sed solum veniale prodigalitati; homo enim est perfectus famæ Dominus non minus quàm pecuniæ; sicut ergo prodigendo pecuniam peccat tantum venialiter, sic & prodigendo famam; dico per se, nam sicut manifestatio proprii criminis per accidens potest esse actus virtutis, si scilicet sit utilis vel necessaria ad emendandum proprium vel alienum peccatum, ad tollendas suspiciones, odia, dissensiones, vel injustas vexas aliorum, sic & per accidens fieri potest mortale, ut si manifestes tuum delictum cum jactantia, complacentia, cum infamia tuæ familiæ vel communitatis religiosæ vel complicitis, cum gravi scandalo vel damno spirituali tuorum, eò quòd in officio tuo sine bona fama fructificare non possis; hic enim valet: curam habe de bono nomine *Eccl. 4.* dicitur 4. *fama denigratio*; nam per detractioem non semper tota fama tollitur, sed minuitur, obscuratur, denigratur, idque vel directè 4. modis, falsum cri-

men

men imponendo, verum aggravando, occultum manifestando, bona malè interpretando; vel totidem modis indirectè, alterius bonitatem negando, extenuando, tacendo quando silentium æquivalet assertioni defectûs alieni, frigidè laudando: omnes hos modos exprimunt vulgati verus: imponens, augens, manifestans, in mala vertens, qui negat aut minuit, rericet, laudatque remissè.

9. QUÆR. IV. An & quale peccatum sit detractio?

R. 1. Est peccatum contra charitatem & justitiam, & quidem gravius furto; quia privat majori bono scilicet famâ; *S. Thom. a. 2.* detractores Deo odibiles *Rom. 1.* ut autem detractio sit culpa mortalis, requiruntur tria: 1. perfecta deliberatio, cujus defectûs à mortali excusantur, qui ob ignorantiam, passionis vehementiam vel linguæ præcipitantiam ad malitiam gravem non advertunt; 2. materia gravis, quæ ex se vel circumstantiis proximum graviter infamet, sive illa sit peccatum mortale sive veniale, sive defectus merè naturalis, potest autem idem esse respectu unius graviter esse probrosum, & non respectu alterius; sic de viro sancto & valde honorato dicere, quòd sit mendax, de religioso, quòd sit amans puellarum, quòd furtum vel duellum admisserit, est mortale; non item si hæc dicantur de milite vel juvene nobili, quia hi potius de his gloriari quàm erubescere solent; similiter dicere de

R. D. Jansen Pars I.

puella, quòd sit superba, garrula; de germano quòd sit bibulus, ex parentibus hæreticis natus, plerumque tantum est veniale; dicere autem de aliquo honestæ reputationis, quòd sit spurius, aut de honesta mat. ona, quòd sit meribibula, in Italia & Hispania est valde probrosum ideòque mortale. 2. Referre crimen non nominatâ personâ non est mortale, nisi ex circumstantiis dignosci possit, vel ejus infamia redundet in infamiam aliorum; ut si quis dicat aliquem religiosum ex illo monasterio esse adulterum, ex illa familia aliquam fuisse sagam &c. tunc enim erit mortale cum onere restitutionis tantò gravius, quòd plures personæ cognoscuntur esse in tali monasterio, vel familia. 3. Referre crimen non ut cerò commissum, sed ut ab aliis auditum est mortale, si sit periculum (ut plerumque est) ne quis audientium illud credat vel divulget ut verum, *Metzgn. 12.* si audientes illud prævideantur credituri vel divulgaturi, non in vim tuæ narrationis, sed ex temeritate aut malitia, adhuc erit mortale contra charitatem, illis sine justa causa crimen proximi occultum & graviter probrosum referre; quia præbetur ansa, ut alii grave damnum in fama inferant; 4. Sine causa manifestare crimen grave viro unico ac taciturno, adhuc est mortale, quia valde grave est etiam apud unum prudentem de gravi crimine sine causa infamari. *Lug. d. 14. n. 51.* etsi etiam oppositum,

Cc quod

quod cum aliis docet *Lesb.* videatur probabile; unde *Lugo* à mortali excusat conjuges de occultis aliorum criminibus confabulantes sine periculo ulterius divulgandi, item qui solatii causâ in confessione complicem revelant, vel de illata sibi injuria querulantur: qualiter crimina occulta judici vel Superiori denuntiari possunt; dixi *Cal. 19. n. 5. 5.* Qui multis & distinctis detrahit in materia levi, non peccat mortaliter; aliud est de furtis minutis, quæ sunt diversis; hæc enim coalescunt in unam summam notabilem, & cum furta furi sint multum utilia, ideòque magis attractiva quàm læsiones famæ, hinc si per minuta furta possit citra mortale corradì materia valde notabilis, cujusvis bona essent in periculo, ideo quilibet meritò est graviter invitus vel saltem tota hominum communitas ita exigente bono communi. Econtra *si dicas* aliquid leve, quod simul cum præcedentibus levibus detractionibus à te vel ab alio factis notabiliter famam minuit, peccas mortaliter; sicut si post levia vulnera infligas vulnus occisivum; quemadmodum enim mors consistit in indivisibili & ideo moraliter tribuitur ultimæ læsioni, ad quam tota sequitur, sic & gravis infamia consistit in judicio indivisibili de gravi alterius malitia, & quamvis qualibet levis detraçtio ad illud judicium disponat, attamen quia illud totum indivisibiliter sequitur ad ultimam detraçtiunculam, huic morali-

ter imputatur, sicut mors ultimæ læsioni vel ebrietas ultimo haustu, *V. Cal. 31. n. 13.* de obligatione restituendi famam dicam infra. 6. Non tantùm qui detrahit sed & qui interrogando, applaudendo, animando sunt causa cæptæ vel continuatæ detractionis, peccant contra justitiam lædendo eum, cui detrahitur, & contra charitatem alium ad detractionem inducendo; audiens verò detractionem, etsi teneatur eam, si commodè potest, impedire vel dare saltem signum displicentiæ, aut aliò sermonem divertere, si tamen id ex verecundia, levi timore vel negligentia omittat, neque in eam inducat vel complacere, plerumque tantùm peccat venialiter, nisi fortè sit Superior, cui ex officio incumbat detrahentem corrigere. *D. Th. a. 4.*

QUÆR. V. An sit detraçtio, manifestare crimen proximi notorium seu publicum?

Responsio constabit ex seqq. 1. notoreitas criminis alia vocatur juris, quando aliquis in judicio de eo est condemnatus vel confessus; alia facti, quando crimen in hominum conspectu ita fuit commissum, ut nullâ tergiversatione celari possit; alia famæ, quæ ex sufficientibus indicis orta hominum relatione divulgata est; quot autem numero hominibus res cognita esse debeat, ut factò vel fama censeatur esse publica, difficile est definire. *Laym. Molin. Lug. n. 70.* pro regula dicunt tunc crimen respectu

pectu cohabitantium & vicinorum esse publicum & revelabile, quando limites secreti & occulti ita egreditur, ut attentâ quantitate communitatis & conditione hominum crimen scientium illud certò credatur in notitiam vicinorum deventurum; unde regulariter, si communitas constet ex 8. hominibus, sufficit quòd sciant 3. vel 4. si ex 30. sufficit sciri à septem vel 8. si ex 100. satis est, si sciant 15. vel 20. si in oppido sint domus 400. sufficit quòd sciant 8. vel 10. diversarum domorum, si civitas habeat 500. incolas, satis erit 30. v. 40. per civitatē dispersos cognovisse, ut de illo ulterius apud ignaros ejusdem urbis loqui liceat. Si crimen diffamatum est in Curia vel in loco illustri, ex quo facilè in alia loca dimanabit, censetur notorium in toto regno, *Auth. cit. 2.* Si crimen est publicum per sententiam judicis, illud ubique etiam in locis remotissimis verbo, scripto, vel typo revelare licet, ita ut nequidem contra charitatem peccetur; quia sicut ipse iudex suam sententiam possit ubique publicare, sic & alii; ideo enim damnantur facinorosi, ut omnibus etiam remotissimis sint exemplo: e contra si crimen est publicum factò, vel famâ, vel per confessionem rei aut depositiones testium nondum latâ sententiâ, probabiliùs solùm revelari potest in loco, in quo est publicum vel facilè publicandum, *Platel. p. 3. à n. 773.* quia ibi & non alibi amisit jus ad famam; unde non excusantur, qui cri-

men in unâ domo, & à potiori in uno Monasterio vel Ordine, aut in uno Senatu publicum referunt extraneis, quia tale crimen est tantùm publicum respectu hujus loci, Monasterii, vel Senatûs. *Lug. Metzg. t. 12. d. 39. à. 3. n. 10. 3.* Plures docent, peccari 17. contra charitatem, si crimen etiam in loco, ubi publicum est, sine causa manifestetur ignorantibus, probabiliùs tamen contradicit *Lugo n. 68.* quia ibi non habet jus ad famam, & expedit bono communi, ut quis dignatur qualis publicè est, ne alii ex ejus actionibus decipiantur; sicque habet totius orbis consuetudo; sermo autem est de crimine vero, etsi ab initio per injuriam manifestato; nam quamvis injuria non tollat jus ad famam, tollit tamen publicitas ad injuriam secuta, crimen verò falsum etsi notorium ulterius divulgare non licet, quia foret mendacium in damnum proximi; nec publicitas tollit jus ad famam nisi conjuncta cum veritate. 4. Crimen factò vel famâ publicum, sed oblivione sepultum, denuo manifestare est detractio; sicut enim fama per criminis publicationem amittitur, sic cessante criminis memoriâ recuperatur, & redit ad statum, quem habebat ante publicationem; aliud est de crimine per sententiam judicis publico, quia facultas publicandi semel à iudice data & non revocata perseverat etiam cessante criminis memoriâ.

19. QUÆR. VI. Quid circa revelationem secreti?

g. Revelatio secreti est crimen valde affine detractioni & detractionem sæpe includit, quando scilicet propalatur defectus occultus secretò commissus Secretum autem naturale aliud vocatur promissum, quando nullo prævio pacto promittit quis tacere quod audivit obligatque ex justitia, fidelitate, vel sola urbanitate, prout quis intendit se obligare; aliud dicitur commissum per expressam vel tacitam conventionem de non revelando, obligat ex justitia pro qualitate materiæ; tacitâ autem conventionem seu ex officio ad secretum tenentur consilarii Principum, officiales belli, advocati, medici, chyrurgi, obstetrices, & probabilius omnes quibus consilii, auxilii, vel solatii causâ secreta committuntur, hoc ipso enim, quòd secreta suscipiunt tacitè ad non revelandum se obligant; si ex occultatione secreti reipublicæ, tibi vel
20. alteri immineat grave malum v. g. urbis proditio, mors Innocentis, gravis infamia, jactura bonorum, secretum etiam commissum revelari potest, quia nemo censetur se voluisse obligare ad secretum cum tanto in eo modo; secreta tamen reipublicæ vel exercitûs, quæ sine ingenti dam-

no boni publici manifestari non possunt, etiam cum periculo vitæ & tormentorum servanda sunt; salus enim reipublicæ præponi debet vitæ propriæ. 3. Non tantum est contra justitiam secretum sibi commissum prodere, sed & alienum secretum invito rationabiliter Domino acquirere, v. g. aperiendo ejus litteras, corumpendo consiliarios &c. Nec obstat, quòd forsan literæ sint negligenter custoditæ vel frustratim abjectæ, per hoc enim quòd quis litteras laceret vel malè custodiat, non resignat juri ad secretum, sicut non resignat juri ad pecunias in cista aperta relictas, sed ideo lacerat litteras, ne secretum earum innotescat; pro avertendo tamen malo reipublicæ licet hostium litteras intercipere earumque secreta expiscari, uti habet quotidiana praxis à nemine improbata. 4. Si notitiam secreti per vim vel fraudem aut injustam literarum
21. apertionem consecutus es, non potes revelare, nisi ille, ejus secretum novisti te vel alium injustè vexet, & vexam aliter repellere non possis; sicuti enim tunc licitè acquirere posses alieni secreti notitiam, aperiendo v. g. ipsius litteras, sic & eadem uti, ad te vel alium defendendum.
22.

EX